శ్రీరస్తు.

అపవాదతరంగిణి.

ప్రథమాంకము.

రంగము :—రాజమహేంద్రవరము, సుభద్రమ్మగారి గృహములో నొకచావడి.

సుభద్రమ్మయు, కరటకాచార్యులునుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.

సుభ—కరటకాచారీ నేనుచెప్పినట్లు జాబులన్నియు రవానాచేసినావా?

కర—అమ్మా, అన్నీసరిగా రవానాచేసివేసినాను. అవి నేనేస్వయముగా మారుదస్తూరీతోను యెడమచేతితోను బహునేర్పుతో జాగ్రతగా వ్రాసినాను. అవి మనమువ్రాసినామని సందేహించుట కెంతమాత్రము వీలులేకుండా వుండేలాగు వ్రాసినాను.

సుభ—సుందరమ్మగారి సంగతి బాగుగాఁ బ్రచురించినావా లేదా?

కర—ఆసంగతి బహుచమత్కారముగా జరిపినాను. మనకేవిధమయిన ఆయాసము అక్కఱలేకనే ఊరందఱికి యీపాటికే తెలిసేలాగున చేసినాను. ఈసంగతి లక్ష్మీదేవమ్మచెవిని యీపాటికేపడియుంటుంది. ఆవిడవిన్నసంగతి యేసంగతి అయినామీకోరికప్రకారమందఱికీ అప్పుడే తెలిసియుంటుంది.

సుభ—కరటకా నీవన్నమాట వాస్తవమే. లక్ష్మీదేవమ్మ యిట్టివిషయములలో చాల శ్రమపడును. ఆమె యేమాట వినినను నది నలుగురితోను చెప్పనిది నిద్రయైనను పోఁజాలదు. పాపము! ఆమె యిట్టివిషయములలో చాల తెలివిగలదిసుమా.

కర—అవునమ్మా, ఆమె పడుచుతనములో చాలా యెక్కువపనులేచేసేది. యిప్పుడు ముసలితనముచేత అందఱియిళ్ళకు తిరగలేక కొందఱితోమాత్రమే తాను విన్నసంగతులు చెప్పుతూ వుంటుంది. ఆమెకాలములో యెన్నివివాహములో పీటలమీఁదవిచెడగొట్టినది, యెందఱు తండ్రులకును కొమారులకునో విరోధము కలుగజేసినది, యెన్నికాపురములో చెడగొట్టినది, యెందఱి యిల్లాండ్రనో దుష్ప్రవర్తనులనుగాఁజేసినది. ఆవిడచేసిన కార్యములన్నియు శాశ్వతబ్రహ్మకల్పములుగా నుండతగినవి. ఆమె పడినశ్రమ యీరోజువఱకును ఫలించుచునే యున్నదిగదా. ఇంతేకాకుండ చిరకాలముక్రిందట కుటుంబముతో కాశీవెళ్ళిన బ్రహ్మయ్యగారి కొమార్తె సుబ్బమ్మను నాలుగు సంవత్సరములక్రిందట కిరస్తానీవాళ్ళలో కలిసి నరసాపురములో మరిడీజా

ద్యము చేత మృతినొందిన రామయ్యకు మొన్ననే వాడపల్లిలో వివాహముకూడ జేసి కన్యాదానఫలము గట్టుకొన్నది.

సుభ—ఆమె నేర్పరియేగాని యంతగా సహాయశాలిమాత్రము కాదుసుమా !

కర—ఆమాటనిజమే. ఆమె చేసేపని బాగుగా ఆలోచించియే చేయుచుండును. మటలాడునపుడుగూడ వెనుకదీయక ధైర్యముగనే మాటలాడుచుండును. ఎంతసాహసముగానైనను సంగతులు కల్పనచేసి అపవాదలు వేయుచుండును. కాని ఆమెకు మాటలాడు నేర్పుమాత్రము లేదు. ఇట్టివాటిలో మీనేర్పు ఆమెకెక్కడవస్తుంది.

సుభ—సరే, ఆమాటకేమిలే, నీవెప్పుడును ముఖప్రీతికి యీలాగుననే స్తోత్రము చేయుచుందువు.

కర—నేనుయెన్నడు ముఖప్రీతికి స్తోత్రము చెయ్యను. నేనేకాదు ఈ యూరందఱు సుభద్రమ్మగారొక్కమాటలో నెంతయర్థమయిన నుండులాగున మాటలాడి యెంతటి కార్యమయినను బహు యుక్తియుక్తగా చేయునని చెప్పుకొందురు. కొంతనిజమున్నను యితరులు మాటలాడు నేర్పు తెలియక అపనమ్మకము కలిగేలాగున మాటలాడుదురు. మీరు మీనేర్పుచేత అబద్ధముకూడా అందరూ నమ్మేలాగున చెప్పుతారు.

సుభ—కరటకాచార్యులు ! ఆమాటనిజమే. నేనుకష్టపడివేసిన యపవాదలిప్పటికి యెందఱు నమ్ముచున్నారో చూచినావా, నేనుపడినశ్రమ ఫలించినదనిన నాకు కోపమొందుకు. నాచిన్నతనములో నేనెన్నో యపవాదలపాలయి చెడ్డదాననని పించుకొన్నాను. ఇప్పుడు నాసమయమువచ్చినదిగనుక నితరులమీఁదనే నపవాదలువేసి వారినినిందపాలుచేసి నాతో సమానులనుగాఁ జేయుటకే నేను బ్రయత్నించుచుందును.

కర—మీరీపనిచేయుట బహున్యాయమే. ఎవరిబాధలెవరికి తెలియును. మీలాగు అనుభవముగల యోగ్యులంతా మీయుద్దేశములు మంచివని గ్రహించనేగ్రహించెదరు. కాని మీరు నెలదినములక్రిందట నాచేత నొకపనిచేయించినారు. ఆవిషయములో మీ యుద్దేశమేమియో నేను బొత్తుగాగ్రహించనేరకున్నాను.

సుభ—మన దామోదరవర్మగారి సంసారమునుగుఱించి నేను నీతోచెప్పిన మాట విషయమై యడుగుచున్నావాయేమిటి ?

కర—అవును. దామోదరవర్మగారి యింట కాపురమున్న యన్నదమ్ముల నిద్దఱిని వారి తండ్రి చనిపోయినప్పటినుండియు దామోదరవర్మగారే కాపాడుచున్నారు. అందు పెద్దవానిని బహుయోగ్యుడని యందఱును గౌరవింతురు. చిన్నవాడు దుస్సహ

నానదోషముచేత సొమ్మంతయుఁ బాడుచేసికొని నాటకములలోఁ దిరుగుచు గౌరవహీనుఁడుగానున్నాఁడు. పెద్దవాఁడు మీయెడల బహు గౌరవముగలిగి మిమ్ములను ప్రేమించుచున్నాఁడు. మీరునునతనినే ప్రేమించుచున్నట్లగపడుచున్నది. చిన్నవాఁడు దామోదరవర్మగారి తమ్ముఁడుకూఁతురు జానకిని ప్రేమించి యాచిన్నదానిని వివాహమాడవలెనని యున్నాఁడు. జానకిగూడ నతనినే ప్రేమించి వివాహమాడవలెనని యున్నది. పాపము జానకి తల్లిదండ్రులు చిన్నతనములోనే చనిపోయియుండుటచే నాచిన్నది దామోదరవర్మగారి యింటనే ఆయన సంరక్షణలోనున్నది. ఈసంగతి యిట్లుండగాయేలోపమును లేక కావలసినంత ఆస్తితోనున్నమీరువారిద్దఱిలో జ్యేష్ఠుఁడగు కామపాలునివంటి యోగ్యుని మోహించియు నాతని వివాహమాడి సుఖించక కనిష్ఠుఁడగు వసుకామునకును జానకికినిఁగల ప్రేమానుబంధమును జెడఁగొట్టి జానకి వసుకాముని వివాహమాడకుండ నేలయత్నించుచున్నారో నాకుబోధపడకున్నది. జానకి వసుకామునిఁ బ్రేమించి యాతని వివాహమాడినయెడల మీకార్యమున కేమి భంగమున్నది ?

సుభ—దీనికి చాలకారణమున్నది. ఈవిషయములో రహస్యమునీకేమియుఁ దెలియ· నేతెలియదు. ఆరహస్యమిప్పుడు నేను చెప్పెదనువిను. కామపాలుని నేనునిజముగా మోహించినాననుకొన్నావా యేమిటి ? మాకు వివాహమాడవలయునను యుద్దేశమే లేదు.

కర—ఏమి ? నిజముగా మీకాయభిప్రాయమే లేదా ?

సుభ—కామపాలుఁడు జానకిని మోహించినాఁడుగాని నన్ను ప్రేమించుటలేదు. జానకి యాస్తిచూచి యా యాస్తికొఱకామెను మోహించి వివాహ మాడవలెననియున్నాఁడు. తనతమ్ముని వసుకాముని జానకి మోహించి యుండుటచేఁదాను నామీఁదలేని మోహమొకటి కల్పించుకొని యీమిథ్యామోహముచేఁ దనకార్యము కొనసాగించుకొన యత్నించుచున్నాడు.

కర—అయితే యీ విషయములో మీకేమి లాభమున్నదో నాకింకను బోధపడలేదు జానకి వసుకాముని నిరాకరించి కామపాలుని వివాహమాడినయెడల మీకేమిలాభమున్నది?

సుభ—అయ్యో ! ఇంకను నాసంగతినీవు కనిపెట్టలేకపోయినావుగదా ! సిగ్గుచేతను భయముచేతను నీతోఁగూడ నేనిదివఱకీవిషయమును గుఱించి చెప్పకదాచినాను. జనులందఱు నయోగ్యుఁడనుకొను వసుకామునే నేనంతరంగమున మోహించుచున్నాను. అతనిని స్వాధీనపఱచుకొనుటకు నేనెంతకష్టమయినను బడుచున్నాను.

కర—ఇప్పుడు నిశ్చయముగా మీరుచేసే ప్రయత్నమునకు రహస్యకారణము నాకు బోధపడినది ; కాని కామపాలునకును మీకును నింతయన్యోన్య విశ్వాసమును నమ్మకమును యెట్లుకలిగినది ?

సుభ—మాయిద్దఱి స్వలాభముల కొఱకును మాకీయన్యోన్య విశ్వాసమును నమ్మకమును గలిగినది. అతనిస్వభావము నేనిదివఱకు చాల కాలముక్రిందటనే చక్కగాఁ గనిపెట్టినాను. అతఁడు స్వకార్య దురంధరుఁడనియు, కుచోద్యుఁడనియు, కపటియనియు నేనిదివఱకే గ్రహించినాను. దామోదరవర్మకును నతని స్నేహితులకునుమాత్రమితఁడు బహుయోగ్యుఁడుగను, విశ్వాసపాత్రుఁడుగను, పరోపకారపారీణుఁడుగనుఁ గనఁబడునట్లునటించుచున్నాఁడు.

కర—అవును. దామోదరవర్మ కతనియందు విశేషగౌరవమున్నమాట వాస్తవమే. కామపాలునివంటి సత్పురుషుఁడీదేశమధ్యమందు లేఁడని దామోదరవర్మ యభిప్రాయము. ఇంతేకాక కామపాలుఁడు మిక్కిలి దయాంతఃకరణగలవాఁడని దామోదరవర్మ అతనిని శ్లాఘించుచుండును.

సుభ—దామోదరవర్మ కాతనియట్టి యభిప్రాయమున్నమాట నిజమే. కామపాలుఁడు తననేర్పుచేతనే దామోదరవర్మ నిట్లు మోసపుచ్చి యాతనినిఁ దనకువశునిఁగాఁ జేసికొని జానకిని వివాహమాడుటకు సిద్ధముగానున్నాఁడు. పాపమావసుకామునాదరించువారెవరును లేరు. ఒక్కజానకిమాత్రమె యాతనియందు దృఢమైనయనురాగమును విశ్వాసమునుఁ గలిగియున్నది. అందుచేతనే మనమీప్రయత్నములన్నియు జాగరూకతతోఁజేసి వారికొండొరులకుఁగల స్నేహభావము చెడిపోవునట్లు కృషిచేయవలయును.

(ఒకసేవకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

సేవకుఁడు—అమ్మా ! కామపాలుఁడుగారండి.—

సుభ—ఆయనను త్వరగా లోపలికి తీసికొనిరా.

(సేవకుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

అతఁడెప్పుడును మాయింటికీవేళనే వచ్చుచుండును. జనులందఱు నన్నతఁడు మోహించినాఁడని చెప్పుకొనుటయందాశ్చర్యమేమున్నది.

(కామపాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

కామ—సుభద్రా ! ప్రియురాలా ! నీవు సుఖముగానున్నావా ? కరటకాచారీ నీకు క్షేమమా ?

సుభ—కరటకాచార్యులిప్పుడు మనయిద్దఱికినిఁగల యన్యోన్యస్నేహానుబంధమునకు రహస్యకారణమేమని యడుగుచున్నాఁడు. అతనితో మనయుద్దేశములన్నియుఁ జెప్పినాను. అతఁడు మన కెంతయుపయోగకారిగానున్నాఁడో నీవేయెఱుఁగుదువు. అతఁడు బహునమ్మకమైనవాఁడు; మనరహస్యముల నెన్నఁటికిని వెల్లడిచేయఁడు. అతనితో మనరహస్యములనన్నిఁటినిఁ జెప్పుటవలన మనకేమియు భయములేదు.

కామ—సుభద్రా! నీవీవిషయమయి యింతగా నాతోఁ జెప్పనవసరములేదు. కరటకాచారివంటి నమ్మకమైన ప్రాణస్నేహితుఁడెన్నఁటికిని మనరహస్యములను వెల్లడి చేయునన్న భయము నాకెప్పుడును లేదు.

సుభ—ఈమాటలకేమిగాని నీప్రియురాలు జానకిని నేఁడుచూచితివా లేదా? మీతమ్మునిఁగూడ నేఁడు చూచితివా లేదా?

కామ—నిన్నుజూచి వెళ్ళినతరువాత వీరిద్దఱినిఁగూడ నేనిదివఱకునుఁ జూడనేలేదు. జానకి వసుకామునితో మాటలాడుటలేదనిమాత్రము నేనునిశ్చయముగాఁ జెప్పఁగలను. నీవుచేసిన యత్నములన్నియుఁజక్కఁగాఫలించి నీవుకల్పించిప్రచురపఱచిన యపవాదులవలన జానకికి వసుకాముని యందనిష్టముకలిగినట్లే యగపడుచున్నది.

సుభ—కరటకాచారీ! ఈకార్యమంతయు నీసహాయముననే కొనసాగినదిసుమా. నీవు చేసిన మహోపకారమెన్నఁటికిని మఱవఁదగదు. అయితే కామపాలకా! నీతమ్ముఁడు వసుకాముని దుఃఖము హెచ్చుచునేయున్నదిగదా! అయ్యో పాపమతని కెంతయాపదవచ్చినది!

కామ—అతఁడు వెఱ్ఱివానివలెఁ దిరుగుచున్నాఁడు. అతనికి మనస్థిమితమే బొత్తిగా లేదు. నిన్ననే ఋణదాతలాతనిఁ జిక్కులు పెట్టి యతనిపై నొక "వారంటుఁ" గూడ "జారీ" చేసినారు. అతనన్నివిధములచేతను గష్టపడుచున్నాఁడు. స్వబుద్ధివలన సొమ్మంతయుఁ బాడుచేసికొని స్వేచ్ఛగాఁదిరిగిన ఫలమంతయు నిప్పుడుచక్కఁగా ననుభవించుచున్నాఁడు.

సుభ—పాపమయ్యో! వసుకామున కెంతకష్టమువచ్చినది!

కామ—సుభద్రా! నీవన్నమాటనిజమే. అతనిసంగతిఁదలఁచుకొనిన విచారము కలుగక మానదు. అయ్యో! వసుకామున కెంతదుర్గతి సంప్రాప్తమయినది! నాశక్తి వంచన లేకుండ నేనతని కెంతసహాయమైననుఁ జేయసిద్ధముగానున్నాను. తనసోదరుఁడెంత దుర్మార్గుఁడయినను నతనికిఁగష్టసమయములోఁ దోడ్పడనివాఁడు.—

సుభ—ఆమాటలకేమిలే, మావంటినమ్మకమైన ప్రాణస్నేహితులతో మాటలాడునపుడు

గూడ నీనీతిబోధనలెందుకు. సంగతియంతయు నీవు మఱచిపోవుచున్నట్లు తోఁచు చున్నది.

కామ—అవును నీవుచెప్పినమాటనిజమే. ఈనీతిబోధలన్నియు దామోదరవర్మదగ్గఱ చెప్పఁదగినవికాని మీవంటిస్నేహితులయొద్దఁ జెప్పఁదగినవికావు. దామోదరవర్మదగ్గఱకు వెళ్లినపుడును నేనీనీతియంతయు మఱచిపోయెదను. ఏదియెట్లున్నను జానకిని మాత్రమట్టి యయోగ్యునిపాలఁబడకుండఁ గాపాడుటవలన మనకెంతైనను బుణ్యము న్నది. ఇదిమనము కేవలము దేశక్షేమము కొఱకును జానకి క్షేమముకొఱకును నీ పకారబుద్ధితోఁజేయుచున్నాముగాని మనలాభమునకుఁగాదు. ఈపుణ్యము నీవంటి యుత్తమురాలే గట్టుకొనవలెను గాని యితరులవలన నెంతమాత్రమునుగాదు.

కర—సుభద్రమ్మగారూ! ఇదిగో యెవరోవస్తున్నారు. ఇఁక నేను యిక్కడ వుండకూడ దు. మీరుచెప్పిన వుత్తరములన్నీ అలాగున నేవ్రాసి యీసాయింత్రమే "రవానా" చే స్తాను. కామపాలుఁడుగారూ! సెలవిప్పిస్తారా.

కామ—కరటకా! మంచిది. నీవుచేయవలసినపనిమాత్రము మఱచిపోవలదు.

(కరటకాచార్యులు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సుభద్రా! మనరహస్యములనన్నిటినిఁ గరటకాచార్యునితోఁజెప్పినందుకు నాకు మి క్కిలి విచారముగనున్నది.

సుభ—ఏమి నీవట్లుభయపడుచున్నావు?

కామ—ఈమధ్యనే కరటకాచార్యులు మాతండ్రిగారి "గుమాస్తా" సుబ్బన్నతో నే మో రహస్యముగా మాటలాడుచుండఁగా నేను స్వయముగాఁజూచినాను. ఆముస లివానికిని నాకును బద్ధవిరోధము. మనశత్రువులతో మాటలాడు వానిని మనమెన్న టికిని నమ్మఁదగదు.

సుభ—అంతమాత్రముచేతనే కరటకాచారిని మనము మఱియొకవిధముగా నెంచఁగూడ దు. అయితే కరటకాచార్యులు మనరహస్యములన్నియు నతనితోఁ జెప్పుననుకొంటి వాయేమి?

కామ—దానికి సందేహమేమి, చెప్పినఁ జెప్పనేవచ్చును. కరటకుఁడంతగా నమ్మఁదగిన వాఁడుకాఁడు. అతఁడు తనను తానే నమ్మఁడు, ఓహో! జానకీ!

(జానకి ప్రవేశించుచున్నది.)

సుభ—జానకీ! నీకు క్షేమమా? విశేషములేమి?

జాన—ఏమివిశేషములున్నవి. ఇప్పుడే చలపతిరావు తనపినతండ్రి నారాయణవర్మతో

గలసి మామేనమామ దామోదరవర్మగారియింటికి వచ్చినాఁడు. చలపతిరావు నన్ను వివాహముచేసికొనవలెనని ప్రయత్నించుచున్నాఁడు. చలపతిరావు పేరువినుటకే నా కిష్టములేదు. కావున వానినిఁ జూచుటకిష్టములేక నేనిచటకువచ్చినాను.

సుభ—అంతేగద! మఱేమియు విశేషములు లేవా?

కామ—మాతమ్ముఁడు వసుకాముఁడుగూడ నచటనేయున్నయెడల జానకీ! నీకంతయ నిష్టము కలిగి నీవిక్కడికి రాక యక్కడనే యుందువుగదా!

సుభ—ఏమి? నీవంతకఠినముగామాటలాడుచున్నావు. అందులోజానకి నిజమైన యభిప్రాయమదికాదు. నీవిక్కడనున్నావనివిని జానకి నీకొఱకే యిక్కడకు వచ్చినది. జానకీ! చలపతిరావేమిచేసినాఁడు నీకాతనియందంతకోపమేమి?

జాన—అతఁడు నాకేమియు నపకారముఁజేయలేదు. అతఁడు చెప్పుమాటలు వినుటకు నాకెంతమాత్రము నిష్టములేదు. అతఁడెప్పుడుచూచిన నితరులను నిందించుచునే యుండును.

కామ—అవును. అతను తనస్నేహితులను నెఱిఁగినవాండ్రను నెఱుఁగనివాండ్రనుఁగూడ నొక్కరీతిగా నిందించుచుండును. అతనిపినతండ్రి నారాయణవర్మగూడనట్టివాఁడే.

సుభ—దానికేమి? చలపతిరావు మిక్కిలి సరసుఁడుఃయుక్తియుక్తముగా మాటలాడఁ గలఁడు. అతఁడు కవిత్వముఁగూడ చెప్పఁగలఁడు.

జాన—పరదూషణతోఁగూడిన సరసత్వమును, యుక్తులును నాకెంతమాత్రమును రుచింపవు. కామపాలుఁడుగారూ! మీయభిప్రాయమేమి?

కామ—నిశ్చయముగా నీవుచెప్పినమాటసత్యము. ఇతరులమనసు బాధపఱచి పరులవంచించు సరసుఁడెంతయపకారముఁజేయుటకయినను వెనుకఁదీయఁడు.

సుభ—చతురతగల సరసత్వము పరదూషణలేక రాణింపనే రాణింపదు. నీతిబోధలు చేయుచు వేదాంతముపదేశించువారికి సరసత్వమును హాస్యోక్తులును నెట్లు తెలియును. కామపాలకా! నీయభిప్రాయమేమి?

కామ—యుక్తియుక్తముగానుండకనవ్వుఁబుట్టింపఁజాలనిసంభాషణ వినుటకేరుచించదు.

జాన—సరే. బాగుగానేయున్నది. పరదూషణమంచిదియగునాకాదా యనునంశమును గూర్చి నేనిపుడుచర్చింపను. పురుషులుమాత్రమితరుల నిందించుట తగదు. ఆఁడువాండ్రకు స్వాభిమానము, గర్వము, అసూయ, అసహనము మొదలగు దుర్గుణములుండుటచేతను విద్యాశూన్యులగుటఁబట్టియు నితరులనుఁగూర్చి చులుకనగా నొకవేళమాటలాడినను మాటలాడుదురు. మగవాండ్రుఁగూడ నాఁడువాండ్రవలెనే పరదూషణఁ జే

యుచు లేనిపోనియపవాదలువేయుట యెంతమాత్రమును మంచిదికాదు.

(సేవకుఁడు తిరుగఁబ్రవేశించుచున్నాఁడు)

సేవ—అమ్మా? అన్నపూర్ణమ్మగారు వచ్చారు. సెలవైతే లోపలికితీసుకొనివస్తాను.

సుభ—ఆమెను త్వరగా లోపలికిఁదీసికొనిరా.

(సేవకుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

జానకీ! ఇదిగో, అన్నపూర్ణమ్మగారు నీకిష్టమువచ్చినట్లు మాటలాడును. అన్నపూర్ణమ్మ మితభాషిణిమాత్రముకాదుగాని యామె మాటలాడునదంతయు సహేతుకముగానుండుననియు నామె బహుయోగ్యురాలనియు నూరందఱు సంతోషింతురు.

జాన—అవును, మంచితనము పేరుపెట్టుకొని యోగ్యురాలనిపించుకొనుచు నామె నారాయణవర్మకంటెఁగూడఁబ్రపంచమున కెక్కువ నష్టమేచేయుచున్నది.

కామ—జానకీ! ఆమాటనిజమే. నా స్నేహితులనుఁగూర్చి యెవరేమియపవాదలువేసినను నాకేమియు భయములేదుగాని యన్నపూర్ణమ్మ వాండ్రను మంచివాండ్రని వాదించుచుండినమాత్రమితరులువేయు నపవాదలెంతవఱకయినను వ్యాప్తమగును. ఆమె యేమాటచెప్పకూరకుండిన మహోపకారముచేసినట్లు సంతోషించవలెను.

సుభ—చాలు. నెమ్మదిగా మాటలాడు. అదిగో, అన్నపూర్ణమ్మవచ్చుచున్నది.

(అన్నపూర్ణమ్మ ప్రవేశించుచున్నది)

అన్న—సుభద్రా! ఇన్నాళ్లనుంచీ నీవేమిచేస్తూవున్నావు. కామపాలకా! విశేషములేమి? అది యేమి పాపమో కాని అన్నీ అపవాదలు, నిందలే చెవులఁబడుతూవుంటాయి.

కామ—అవును, ఎక్కడఁజూచినను పరదూషణయు నపవాదలునుఁబ్రబలుచున్నవి.

అన్న—అమ్మాయీ! జానకీ! వసుకామునకును నీకును జరిగినవ్యవహారమంతాయేమిటి? వివాహముకాకుండానే అతనితో కయ్యమాడుచున్నావాయేమిటి. ఊరంతా అతనిసొమ్ము పాడుచేసుకోవడము దుర్వ్యయముచేయడమే చెప్పుకొంటారు.

జాన—వసుకాముని విషయమై లేనిపోనిమాటలుచెప్పుకొనుటకితరులకేమి లాభము. అతని విషయమై యితరులకెందుకు.

అన్న—అమ్మాయీ! ఆమాటనిజమే, కాని మనుష్యులనోళ్ళు యెవరు కట్టివెయ్యఁగలరు. విన్నమాటలు చెప్పుకొనకమానరు. ఈమధ్య మీపెత్తండ్రి దామోదరవర్మయు భార్యయు వివాదపడిరనియు వారిద్దరు యిప్పుడు మాటలులేకుండావున్నారనియువిని నేనెంతవిచారించుచున్నానో యెవరికేమితెలుస్తుంది.

జ్ఞాన—లేనిపోనివిషయములను గురించి లోకులకెందుకు. ఇతరులసంసారములను గూర్చి యిట్లు చెప్పటతగదు.

అన్న—అమ్మాయీ! ఆమాటనిజమేకాని మనిమేమిచెయ్యఁగలము. లోకముమంచీచెట్టా చెప్పకోకమానరు. ఎవరియిష్టమువచ్చినట్లు వారిని మాట్లాడకుండా మనము చెయ్యఁగలమా. ఇంతయెందుకు దర్భావారి సీతమ్మ తనమెడలో కంటె చాకలివానికి యిచ్చినదని విన్నాను. పాపపుకాలము, కలిదగ్గిరకువచ్చినది. మనమువిన్నమాటలన్నీ మరచిపోవడము మంచిది. కాని యీసంగతి బహు నమ్మకమైనవాళ్ళవలన విన్నానుసుమా.

జ్ఞాన—అట్టిమాటలు కేవలమపవాదములుగా గణింపవలసినదే గాని నమ్మనర్హమయిన వికావు.

అన్న—అవును, ఆమాటలు అపవాదలే. అవి వినుటకుకూడా సిగ్గుగావుంటుంది. కాని లోకములోమాటలు పడనివారు యెవరూలేరు. నీస్నేహితురాలు కాంతమ్మ కూఁతురు మొన్న ఒకస్కూలుపిల్లవానితో లేచిపోతూవుండగా తండ్రివాళ్ళను గాటీపాకదగ్గరపట్టుకొని కూఁతురుని యింటికితీసుకొనివచ్చినాఁడట. కాంతమ్మకూతు రట్టిపని చేస్తుందని యెవరనుకొన్నారుచెప్పు.

జ్ఞాన—ఆమాటెంతమాత్రమునిజముకాదు. నాకాసంగతియంతయు బాగుగాఁదెలియును.

అన్న—అయ్యో! లోకులుమాటలనేటప్పుడు నిజమూ గిజమూ ఆలోచిస్తారా! నోటికి యెట్లావస్తే అట్లా అంటారు. మొన్న నెలరోజులక్రిందట సూరమ్మనుగురించి లక్ష్మీపతినిగురించి అనుకొన్నమాటకంటె యివి అన్నీ ఆశ్చర్యమాయేమిటి. కాని, అమ్మాయీ! ఆసంగతి యెంతవఱకు నిజమో యిప్పటికీనీ తెలియనేలేదుసుమా.

కామ—నిజమో యబద్ధమో యని యాలోచించకుండుట యటుండగా లేనిమాటలుకూడఁగల్పించి లోకులుచెప్పచుందురు.

జ్ఞాన—ఆమాట వాస్తవమే. అట్టిమాటలువిని యితరులతోఁజెప్పవారామాటలనుకల్పించినవారివలెనే దుర్మార్గులనియు, దూష్యులనియు నాయభిప్రాయము.

అన్న—ఆమాటనిజమే. తమకు లాభములేనిమాటలు యితరులతోఁ జెప్పేవాళ్ళు అపవాదలు వేసేవాళ్ళంతచెడ్డవాళ్ళూ అవుతారు. అయితే యేమిచెయ్యను; లోకుల నోరుకట్టివెయ్యలేము. పత్రివారి అమ్మాయి వాళ్ళయింట్లోవున్న తనమేనమామకొడుకునేగాని పెళ్ళాడనని తండ్రితో జగడమాడుతూవున్నదని మంగమ్మ నాతో యిప్పుడేచెప్పినది. ఆవిడే ప్రక్కవీధిలో నొకపిల్ల వెధవపెళ్ళిచేసుకోవలెనని ఆలోచిస్తూ

వున్నదని కూడా ముభావనగా అన్నది. ఈమాటలు మంగమ్మ నాతో చెప్పతూవుండగా రత్నమ్మ దగ్గిరవుండి మాధవరావుగారి భార్యా పొరుగింట్లో కూర్చుని చీట్లపేక ఆడుతూవుండగా మొగుడుచూచికొట్టినాఁడని చెప్పినది. ఈమాటలన్నీ నాకెందుకు. ఈమాట నేనెవరితోనైనా చెప్పతాననుకొన్నావా యేమిటి. నీలాపనిందలువేయ్యడమెంతతప్పో చెప్పడముకూడా అంతే తప్పు.

కామ—అన్నపూర్ణమ్మా! అందఱికి నీమంచితనము, నీతి, యోరిమి యుండిననెంతో బాగుగానుండునుగదా.

అన్న—మనుష్యులముఖముమీఁద అనక చాటునచెప్పుకొనేమాటలు వినుటకు నాకెంత మాత్రము యిష్టములేదు. నేనెఱిఁగినవాళ్ళమీఁద యేమాటలైనాచెప్పితే నాకెంతో కష్టముగావుంటుంది. అయితే, కామపాలుఁడుగారూ! మీతమ్ముఁడుబొత్తిగాచెడిపోయి పకీరు అయిపోయినాఁడన్నమాట నిజముకాదుగద?

కామ—అతనివ్యవహారమేమియు బాగుగానుండలేదు. అతనిస్థితియంతయుఁ జెడిపోయి నశ్లేతోచుచున్నది.

అన్న—నేనూ ఆలాగేవిన్నాను. మీరుమాత్రము అతనికి ధైర్యముచెప్పవలెను. ఈరోజులలో అంతా ఆలాగేవున్నారు. ఒకరినిజూచివొకరుచెడిపోతున్నారు వసుకాముని స్నేహితులలో సగముమంది దివాలాతీసినారు. వసుకాముఁడుకూడా దివాలాతీస్తే అతనినోదార్చే స్నేహితులనేకులుంటారు.

కామ—ఇందుకునందేహముండదు. ప్రపంచములోసెట్టివారికి నన్నియవస్థలయందును స్నేహితులు దొఱకుచునేయుందురు.

(తిరిగి సేవకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

సేవ—అమ్మా! చెలపతిరావుగారూ నారాయణవర్మగారూ వచ్చినారండి.

(అని వెళ్ళిపోవుచున్నాఁడు).

(చలపతిరావును నారాయణవర్మయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు)

నారా—సుభద్రమ్మా! నీకుఁగుశలమా? అన్నపూర్ణమ్మగారూ! మాయన్నకొమారుడు చలపతిరావును మీరెఱుఁగరుకాఁబోలును. అతను మంచిరసికుఁడు, కవిత్వముఁగూడ చెప్పఁగలఁడు. సుభద్రమ్మా! చలపతిరావు మంచికవిత్వము చెప్పఁగలవాఁడుకాఁడూ?

చల—ఆమాటలిప్పుడెందుకు పోనియ్యుఁడు నాకవిత్వమెంతటిదిలెండు.

నారా—అలాగునఁజెప్పవద్దు. యోగ్యులెప్పుడుఁ దమ్ము స్తుతిచేయునప్పుడిట్లే చెప్పచుం

దురు. ఇతనివలె జటిలముగాఁ గవిత్వము చెప్పువారీదేశమధ్యమందే లేరు. ఇతఁడు మున్న రమాకాంతరావుగారిమీఁదఁజేసిన పద్యములను విన్నారా? చలపతిరావూ! ఆపద్యములనుగాని యీమధ్య నీవాశుధారగాఁ బుత్త్రోత్సవసమయమున రచించిన పద్యములనుగాని రెండు చదువుము.

చల—పోనిండు. ఇప్పుడు పద్యములెందుకు.

నారా—నామాటనమ్మండి, మీరాపద్యములు విన్నయెడల నాతఁడెంతజటిలముగను; ఆశుధారగాను కవిత్వముఁ జెప్పఁగలఁడో మీకేవిశదమగును. అతను సమస్యలు మిక్కిలి యద్భుతముగాఁ బూర్తిచేయఁగలఁడు.

సుభ—చలపతిరావుగారు! మీపద్యములేమియు మాసపత్రికలలోఁ బ్రకటించరేమి?

చల—పత్రికలలోఁ బ్రకటించుటకు నాకవిత్వమెంత. నేఁజెప్పినపద్యములన్నియు శృంగారవిషయమై కొన్నియు, స్త్రీలనుఁగూర్చి యాశుధారగా నాయాసమయములయందుఁ జెప్పినవికొన్నియుఁ గలవు. ఇవి మాసపత్రికలలోఁ బ్రకటించుటకంటె వేఱువేఱుగా కాకితములమీద నచ్చువేయించి నాస్నేహితుల కిచ్చుచుండుటుచితమని నేనట్లు చేయుచుందును. ఈపద్యములుగాక నేనొక శృంగారప్రబంధమిప్పుడు వ్రాయుచున్నాఁడను. జానకిని నేను వివాహమాడునపుడాగ్రంథము జానకికిఁ గృతియొసంగఁదలఁచుకొన్నాను. (అని జానకిమొగము చూచుచున్నాఁడు)

నారా—(జానకితో) నామాటనమ్ముము. ఆగ్రంథము నీవు కృతినొందుటవలన నీవుమిక్కిలి ప్రసిద్ధురాలవగుదువు. నీపేరు ప్రపంచమున్నంతవఱకు నుండును. గ్రంథమును కృతినొందుట యష్టైశ్వర్యములలోఁ బ్రధానమయినది.

చల—(జానకితో) ఆమాటవాస్తవము. ఆప్రబంధము నీవుచూచినయెడల నీవు చాల సంతోషింతువు. ఆగ్రంథమును చక్కని దళసరికాకితములమీఁద మంచియక్షరములతో రంగులతో ముద్రించి నీకుఁజూపింతును. నాగ్రంథము మిక్కిలి మంచిదని యప్పుడు నీవే సంతోషింతువు.

నారా—ఈమాట బహుబాగుగానున్నది. కాని మీరీమధ్య నేమయిన విశేషములు విన్నారా?

అన్న—ఏమివిశేషములున్నవి. మీయభిప్రాయము దామోదరవర్మగారిని గురించి, అనేనా?

నారా—ఆయనను గుఱించికాదు. రామలక్ష్మమ్మ విధవపెండ్లి చేసికొన యత్నించుచున్నదఁట, మీరువిన్నారా?

అన్న—ఏమిటి! ఆమాట యెంతమాత్రము నమ్మఁదగినది కాదు. ఆమాట నిజమై యుండదు.

నారా—పోనీ యింకను నామాటమీకు నమ్మకము లేకపోయినయెడల చలపతిరావు న డుగవచ్చును.

చల—ఆమాటనిజమే. వివాహమునకంతయు నిశ్చయమయినది. వరుఁడుఁగూడ దొఱకినాఁడు. వివాహమునకుఁ బ్రయత్నములు జరగుచున్నవి.

నారా—అవును. ఈరాత్రియే వివాహము జరగును. ఆలస్యమయినచో వివాహమునకేమియడ్డమువచ్చునోయని తొందరగాఁ జేయుచున్నారు

సుభ—ఈమాట నేనిదివఱకే కొంతవఱకువిన్నాను.

అన్న—ఈమాటవింటే చాలాహాశ్చర్యముగానున్నది, రామలక్ష్మమ్మ ప్రతిరోజూ గోదావరీస్నానములుచేస్తూ యేకాదశియుపవాసములుంటూ, ఆచారము బహుజాగ్రతగా జరుపుతూవుంటుంది. అంతయాచారవంతురాలింతపని చేస్తుందంటే వింతగా వున్నది.

చల—ఆచారమునకేమిలెండు. ఇదియంతయు లోకులను సంతోషపెట్టి మోసముచేయుటకుఁగాని మఱియొకటికాదు. గట్టిగా విధవావివాహమాడవలెనని మనసులో నున్నది గనుకనే తానీవిధముగా ముసలివాండ్రకంటె నెక్కువ యాచారము జరపుచు మంచిదానివలె నటించుచున్నది.

అన్న—మంచివాళ్ళనిపించుకొంటూవుండేవాళ్ళమీఁద యిట్టివాదుకలు వస్తేలోకులు మఱీవిరుద్ధముగాఁజెప్పకొంటారు. రామలక్ష్మమ్మకు యిట్టిదుర్బుద్ధిలేకపోతే అంతచిన్నతనములో నంత ఆచారమేమి? అది అంత ఆచారముజరుపుచు నెంతో వైరాగ్యురాలననిపించుకొనవలెనని నటించుచున్నది గనుకనే యీమాటవిన్నవారంతా నిజమని నమ్మకమానరు.

చల—ఆమాటసత్యమే, లోకవిరుద్ధముగానుండులాగున మంచిపనిచేసినను నదియనుమానాస్పదముకాకమానదు.

అన్న—అవునుకాని యీసంగతంతా నిజముకాదనుకొంటాను. ఇదికేవలము అపవాదగా నుండవచ్చును. చలపతిరావుగారూ! నరములేనినాలుక యెట్లాగునచెప్పమంటే ఆలాగునచెప్పతుంది. లోకములో కారణములేకుండాయెన్నిమాటలు పుట్టుచుండునో మీకేతెలుసును.

నారా—కారణములేకనే లోకములో లేనిపోని మాటలనేకము పుట్టుచుండును. ఆ

మాటవాస్తవమే, పాపము పార్వతమ్మనుగూర్చి యెట్టియపవాదలుపుట్టినవో మీరేమె
ఱుంగుదురు. చంపలీ! నీకా సంగతి జ్ఞాపకమున్నదా ?

చల—అవు నాసంగతిమిక్కిలి యాశ్చర్యమైనది. అంతకంటె విరుద్ధమయినది మఱొక
టుండెను.

సుభ—ఏమిటి! ఏమిటి! ఆసంగతియేమో చెప్పుఁడు.

నారా—ఏమున్నది. ఒకరోజున మహాలక్ష్మమ్మగారి యరుఁగుమీఁద నమ్మలక్కలంద
ఱుఁగూర్చుండిమాటలాడుచుండఁగా నందులోనొకామెతాయారమ్మ గనుపించుటలే
దేమని యడిగినది. అందుమైనొకతెంరూమె యొడ్డిమంగలివానినిఁ గూడఁదీసికొని కోటి
ఫలి స్నానమునకు వెళ్ళినదని చెప్పినది. ఆమాట అరాధ్యుల అన్నమ్మగారికి చెవి
టితనముచేత సరిగావినిపింపక తాయారమ్మ యొడ్డిమంగలివానినిఁ దీసికొని లేచిపో
యినదని యందఱితోఁజెప్పినది. తరువాత యీమాటయూరంతయు వ్యాపించి యం
దఱును వింతగాఁ జెప్పుకొనుచు, కొందఱు కాశి లేచిపోయినదనియుఁ, గొందఱు రం
గము లేచిపోయినదనియు, మఱికొంత ఆస్తియంతయుఁ దీసికొని చెన్నపట్టణము లే
చిపోయినదనియు ననేకవిధములుగా ననేకవింతలుగూడ కల్పించి చెప్పుకొన నారం
భించినారు.

సుభ—ఈసంగతి బహుచమత్కారముగానే యున్నది.

నారా—ఇదియంతయునిజము, నామాటనమ్ము. కామపాలుఁడుగారూ! ఈమధ్య మీపి
నతండ్రి విజయవర్మగారీయూరు వత్తురనివిన్నాను, నిజమేనా ?

కామ—ఆసంగతినేనువినలేదు. నాకాయన యేమియు వ్రాయలేదు.

నారా—ఆయన చాలకాలమునుంచి చెన్నపట్టణములోనే యుద్యోగములోనున్నారు
ఆయనను నీవిప్పుడానవాలుపట్టుటగూడ కష్టము. ఆయన వచ్చినయెడల మీతమ్ముఁడు
వసుకాముని గుఱించి విని చాలవిచారించునుసుమా.

కామ—వసుకాముఁడు యోగ్యతగానే సంచరించుచున్నాఁడుగాని యతనింతవఱకుఁ
జెడిపోయెనని మాత్రమాయనకుఁ దెలిసియుండదు. వసుకాముఁడిప్పటికయినను బా
గుపడవచ్చునను నమ్మకము నాకున్నది.

చల—నిశ్చయముగా నతఁడిప్పటికిని బాగుపడుటకు వీలుకలదు. అతఁడు లోకులనుకొను
నంత దుర్మార్గుఁడుకాఁడని నాయభిప్రాయము. అతనిస్నేహితులలో మాత్రమాతని
మేలుగోరువారెవ్వరును లేకపోయినను గొందఱు పెద్దమనుష్యులాతని గౌరవించుచు
సాధ్యమగునంతవఱకు సహాయమిచ్చుచునేయున్నారు.

నారా—అవును. కొందఱు పెద్దమనుష్యులాతని గౌరవించుచునేయున్నారు. వారందఱును వసుకాముఁడు మంచిమనసుగలవాఁడనియేఁ జెప్పుచుందురు.

చల—వసుకామునంతదాంభికుఁడెవ్వఁడునులేఁడు. అతనితో నెప్పుడుచూచినను ఋణదాతలును, కోర్టుబంట్రౌతులును, అమీనాలును మొదలగువారెందఱో యుందురఁట. అతఁడొంటరిగానెన్నఁడును గానుపింపఁడు.

కామ—ఈసంభాషణమీకు వినోదకరముగానే యుండునుగాని మీరీవిధముగా నాతమ్ముని నాయెదుట నిందించుట నాకుమాత్రము కష్టముగానున్నది.

జాన—(తనలో) వీరి దూషణవాక్యములను వినుటకు నాకుమిక్కిలి కష్టముగానున్నది పూనినకర్మము పొరుగూరువెళ్ళినను మానదను సామ్యమునకిది దృష్టాంతముగానున్నది.

(పైకి) సుభద్రమ్మా! నాకుతలనొప్పిగానున్నది, నేనువెళ్ళెదను.

(అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

అన్న—ఈమాటలువినుటకు జానకికెంతకష్టముగానున్నదో చూచినారా. పాపము దీనికి వసుకామునియందుప్రేమ మిక్కిలి దృఢముగానున్నట్లున్నది.

సుభ—అన్నపూర్ణమ్మా! నీవు జానకితోఁగూడఁబొమ్ము. దానికిఁ గోపమువచ్చినట్లున్నది.

అన్న—అలాగునేవెళ్ళెదను. పాపము ఆచిన్నదాని మనసెంతనొచ్చినదోగదా (అనివెళ్లుచున్నది.)

సుభ—వసుకామునితో వివాదపడినను నింకను జానకి కాతనియయోగ్యతను గుఱించి వినుటకిష్టములేకున్నది. దీనికింకను నతనియందభిమానముపోలేదు, చూచినారా!

చల—జానకి యభిప్రాయము స్పష్టముగా నామెచర్యలవలనఁ దెలియుచునేయున్నది.

నారా—చలపతీ! నీవాలాగునని యూరకుండఁగూడదు. జానకిని వశపఱచుకొనుటకు నీవుచేయవలసిన ప్రయత్నములను మానఁగూడదు. నీవామెతోఁబోయి యామెనూఱడించుట మంచిది. నీపద్యములుగొన్నికూడా చదివి జానకికి వినుపించుము. అవసరమైన నేనును నీతోవచ్చెదను.

చల—కామపాలుఁడుగారూ! మిమ్ముల నగౌరవపఱచవలెనని నేనీసంగతినిగుఱించి మీయెదుట మాటలాడలేదు. కాని మీతమ్ముఁడుబొత్తిగా చెడిపోయినాఁడు. నామాట నమ్ముఁడు.

నారా—అతను కేవలము నన్యాసివలెనున్నాఁడు; ఒకపూటకైనను గతిలేకుండఁ జెడిపోయినాఁడు. అతనికీయూర నొకగవ్వైనను నెవ్వరు నప్పీయరు.

చల—పాపమాతని చరాస్తియంతయు నమ్మకమైపోయినది.

నారా—ఇంకను గొంతచరాస్తి యాతనియింట మొన్నఁజూచినాను. అదియయినను బొత్తిగా నమ్మకమున కక్కఱరాకపోవుటచే నున్నట్లున్నది.

చల—అతనినిగుఱించి నేనుకొన్నిమాటలుగూడ విన్నాను. పాపమతనిస్థితిఁ దలఁచుకొనిన నాకు విచారముగానున్నది.

(వెళ్ళబోవుచున్నాఁడు)

నారా—అతను చాలవౌర్జన్యపుఁ బనులేచేసినాఁడు. ఆమాటవాస్తవమే.

చల—ఇంతకు నతను మీతమ్ముఁడుగనుక—

నారా—అతనిసంగతినిగుఱించి సవిస్తరముగా నీతోసావకాశముగా నింకొకసారి చెప్పెదము.

(అని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

సుభ—(నవ్వుచు) వీరిద్దఱు నేసంగతినిగుఱించి మాటలాడనారంభించినను వినువారికేఁ గాకఁ దముకుంగూడ విసుగుపుట్టునట్లు మాటలాడుదురు.

కామ—ఈమాటలువినుటకు వసుకాముని సోదరుఁడనగు నాకెంతకష్టముగానున్నదో నీకునునంతకష్టముగానుండి యుండును.

సుభ—మనమనుకొనినదానికంటె జానకికి వసుకామునియందెక్కువ యనురాగమేయున్నట్లు తోఁచుచున్నది. అయినను దామోదరవర్మగారి కుటుంబమంతయు నేటిరాత్రి యిటకు భోజనమునకు వత్తురు. నీవుఁగూడ నేటిరాత్రి యిచటనే భోజనముచేసినచో మనమిద్దఱమునుఁ గలసి జానకి యంతరంగమంతయుఁ జక్కఁగాఁ దెలిసికొనవచ్చును. నేనువెళ్ళి కర్తవ్యమాలోచించి కుతంత్రములు పన్నుటకుపాయమాలోచించెదను. నీవు మనరహస్యాభిప్రాయములను మాత్రము వెల్లడికానీక నేమియుఁదెలియని వానివలెనే నటించుచుండవలెను.

(అనియిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

---

౨ వ రంగము-దామోదరవర్మగారి యింటనొకగది.

(దామోదరవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు).

దామో—ముసలితనములోఁ బడుచుదానిని వివాహమాడిన వానికింతేసుఖము. పద్మావతిని నేను వివాహమాడి యిప్పటికాఱుమాసములయినది. ఈయాఱుమాసములలో

నొక్కనిముసమయినను నేను కంటతడిపెట్టి విచారింపనిదిలేదు. పెండ్లిచేసికొనినం
దుల కన్నివిధములచేతను నాయనుభవము నాకగుచున్నది. అంటఱితోటిపాటు నేను
గూడ దంపతీయుక్తముగా దేవతాదర్శనము చేతమని శివరాత్రినాఁడు మార్కండే
యస్వామి యాలయములోనికి వెళ్ళిన నక్కడ నాతో వివాదపడి కోపముపట్టలేక ప
దిమందిచూచుచుండగా నన్నుకొట్టినది, గర్భాధానమునాఁటిరాత్రే నారక్తము నాకు
ధారపోసినది. వివాహమాడి నేనేమోసుఖపడవలె ననుకొంటినిగాని యిదియంతయు
నాముప్పునకేవచ్చినది. అక్కడికి నేను ప్రపంచానుభవముగల యేండ్లుగడచిన వాఁడ
ను గనుక పల్లెటూరి బీదకుటుంబములో పిల్లనువెదకి వివాహము చేసికొన్నాఁడను.
మేలుకమ్మిచీరయొకటి కట్టుకొని యొక కుతికంటును చేతులకు గాజులును దప్ప నగ
లునాఁడెములు యెట్టివోయెఱుఁగని దీనిని వివాహము చేసికొనినయెడల నేనుచెప్పిన
ట్లువిని నన్నేమో యీముసలితనములో సుఖపెట్టునని దీనిని తెచ్చిపెట్టుకొంటినిగాని
నామాటవినినమాత్రమున నే కస్సుమని రాకాసివలె మీఁదపడునని కలలోనైనఁదలఁ
పలేదు. తాను మొదట యేనగలు నాణెములు యెఱుఁగకపోయినను యిప్పుడు ప్రతి
దినము నగలకోసము దినుసుచీరలకోసము నన్నుకొఱుకుకొనితిని నాప్రాణములు తీ
యుచున్నది. నేను డబ్బియ్యకపోయినయెడల నింటనుండు బియ్యము మొదలగు సా
మానులన్నియు నమ్మి తనయిష్టమువచ్చినట్లు చిఱుతిండ్లు కొనితిని నాడబ్బంతయు
ఖర్చుచేయుచున్నది. మొదటనుండియు నాడబ్బుతిని నాకు నమ్మకముగానుండెడి
నా సేవకులందఱుఁగూడ దానిమాటాడుచు దానినే వెనుకవైచుకొని వచ్చుచున్నారు
నేను వీధిలోవెళ్లుచున్నప్పుడెవరు నవ్వుచున్నను నన్ను చూచియే నవ్వుచున్నారని నేన
నుమానపడవలసిన కాలమువచ్చినది. నేను పొరుగిండ్లకు వెళ్ళవలదంటే వెళ్ళకమా
నదు. నన్నొకగడ్డిపఱకక్రిందఁ దలఁచి నేనువలదని యెంతచెప్పుచున్నను వినక నాకం
ట్లయెదుట నేనుచూచుచుండఁగాఁ దనయిష్టమువచ్చినట్లలంకరించుకొని బజారులోని
కిఁగూడ వెళ్ళుచున్నది. ఎక్కడచూచినను దామోదరవర్మగారి భార్యయేగనఁబడు
నని జనులనుకొనుటవలన దీనిమూలముగా నాపేరుగూడ నలుగురినోళ్ళలోను బడవ
లసివచ్చినది. పడుచువాండ్రతో మాటలాడవలదని నేనెంతనిర్బంధించినను నామాట
వినక నామీఁద పంతమునకరఁగుమీఁదఁగూర్చుండిచారినిఁబోవు పడుచువాండ్రందఱి
తో మాటలాడుచుండును. దీనిమూలముగా నాగౌరవమంతయుఁబోయి నాబ్రతు
కంతయు నవ్వులాటలకాస్పదముగాఁ బరిణమించినది. మునుపటివలె నేను పదిమంది
లోనికి వెళ్ళుటగూడ మానుకొనవలసివచ్చినది. మొదటిభార్య పోయినతరువాత యెం

చేతెన్ని చెప్పినను వినక తిరిగి వివాహముచేసికొనననని శపథముపట్టికూడ తుదకు నలుగురిలో నాకుఁ దలవంపులు వచ్చులాగున నేనీపనిచేసినాను. ఇంతకు నాకు దానిమీఁదనున్న మోహము తగ్గలేదు. నన్నది యెంతకొట్టినను నెంతతిట్టినను నాకొక్కసారి నవ్వుమొగముతోఁ గంటఁబడిన నేనదంతయు మఱచిపోదును. తాను నన్నేమిచేసినను దనమీఁది మోహముచేత దానినేనేమియు నననని నన్ను మఱింత బాధపెట్టుచున్నది. కడుపు చించుకొనిన కాళ్ళమీఁదఁ బడుననునట్లు నేనేమిచేయుటకు వీలులేకున్నది. ఇఁకనైన నేను గొంచెము కోపము తెచ్చుకొని నాభార్యనాజ్ఞపెట్టి శిక్షించుచుండినఁగాని నేను బ్రదుకు సాధనములేదు.

(వీరభద్రుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

వీర—దామోదరవర్మగారూ! నమస్కారము. తమరేమో యాలోచించుచున్నట్లున్నారు. తమకు క్షేమమేకద?

దామో—వీరభద్రా! నాసంగతియేమడగెదవు. నాసౌఖ్యమింతింతని చెప్పశక్యముకాదు. గృహచ్ఛిద్రములచేత నామనస్సంతయుఁ జెడిపోయి యున్నది.

వీర—తమ్ము నేను నిన్నకదా చూచినాను. ఇంతలోఁ దమకు విచారహేతువేమి సంభవించినదో నాకుఁ దెలియకున్నది. తమ్ము నెప్పుడుచూచినను సంతోషముగా నుండెడివారు. ఇప్పుడాసంతోషమంతయుఁ బోయి యింత విచారముగా నుండుటకుఁ గారణమేమో నేనూహింపఁ జాలకున్నాను.

దామో—నీవు చెప్పుమాట మిగులవింతగానున్నది. నావయసులో వివాహమాడినవానిని విచారహేతువేమని వేఱే యడుగవలెనా?

వీర—తమరట్లనుట ధర్మముకాదు. పద్మావతి తమకెన్నటికిని విచారహేతువు కానేరదు. ఆమెను దామే స్వయముగాచూచిగదా వివాహము చేసికొన్నారు. అట్టివిషయములో నామె తమకెట్లు విచారహేతువగును?

దామో—బ్రతికియున్నంతవఱకు నాకది విచారహేతువుగానే యుండును.

వీర—మీరట్లు సెలవీయవలదు. పద్మావతి యొకవేళ చిన్నతనముచేత నవ్యక్తతగా సంచరించుచుఁ దమమాటకెదురుచెప్పినను దమకామెయందుఁగల ప్రేమాతిశయముచేత దామట్టివానిని బాటించరాదు.

దామో—అవును; ఇదియంతయుఁ దానితప్పుకాని నాతప్పెంతమాత్రమును గాదు. అది నామాటకెపుడుచూచిన నెదిరించుచునేయుండును. నన్నేమన్నను నేనూరకుందును. నాతో మాటలాడుటకే దానికి విసుగుగానున్నది. నాముఖము చూచినప్పుడెల్ల నే

మేమో తననోటిలో నాకు వినఁబడకుండ గొణుగుకొనుచుండును. అన్నిటికి నేను తలయొగ్గియుందును.

వీర—అవును మీరాసంగతి వేఱె సెలవీయవలెనా! తమరు కేవలము దైవసమానులు. తమశాంతముచూచిన చాల నాశ్చర్యముగా నుండును.

దామో—ఏమిచెప్పుకోను. కడుపుచించుకొంటే కాళ్ళమీఁద పడుతుంది. ఏమిచూచినను నామనస్సునకు విచారమేకాని సంతోషమన్నమాట లేకున్నది. పద్మావతి నామాటకెప్పుడుచూచిన నెదురుచెప్పుచునే యుండును. మూర్ఖముగా నన్నెదిరించుటయే ముఖ్యకార్యముగానెంచి యయినదికూడఁ గాదని వాదించుచుండును. ఏమట్లా గొణుకుకొనుచున్నావని యడిగిన నేనేమియుఁ గొణుగుటలేదు, గట్టిగానే మాటలాడుచున్నాను, మీకు వినబడకపోతే నేనేమిచేయనని భయములేక చెప్పుచుండును. ముసలితనముచేత నది చెప్పుమాటలు నాకు సరిగా వినిపించకయేమని యడిగిన నిరుగుపొరుగువారందఱు మేమేమో కయ్యమాడుచున్నామని యింటికిఁబరుగెత్తుకొని వచ్చులాగున బిగ్గఱగా నూరందఱికి వినిపించులాగున కేకలువేయును. దీనికిఁ దోడు దీని స్నేహితురాండ్రు సుభద్రమ్మ మొదలైన వాండ్రందఱు నీకిదితగదని చెప్పక మఱింత ప్రోత్సాహము చేయుచున్నారు. బ్రహ్మసమాజమతమని పేరుపెట్టుకొని కొందఱు నాప్రాణములకు పెనుభూతమువలె వారపత్రికలు ప్రచురించియు నుపన్యాసములని పేరుపెట్టి దుర్బోధలుచేసియు భార్యలు దమభర్తలు చెప్పుమాట వినకుండఁ జేయుచున్నారు. ఇప్పుడు విధవావివాహములు ప్రబలుటచేత నాకు మఱింత భయముగానుండి నాప్రాణములు నేనఱచేతిలోఁ బెట్టుకొని కాలము గడపుచున్నాను. ఇంతయెందుకు? తుదకు నేను చిన్నతనమునుండియు నాబిడ్డవలెఁ బెంచిన జానకిగూడ నామాటకెదురు చెప్పుచు నేను వివాహమాడుమని చెప్పిన వాని వివాహమాడనని యెదిరించి యయోగ్యుఁడయిన నాతనితమ్మునే వివాహమాడెదనని నాయెదుట భయమైనను లేకుండఁ జెప్పుచున్నది. ఆఁడుపిల్లలను బెద్దలు తమకిష్టమువచ్చిన వానికిచ్చి వివాహముచేయుటకుఁ గూడ వీలులేని కాలమువచ్చినది. ఆఁడువాండ్రు మనవలెఁ జదువుకొనుటవలన నిట్టి యనర్థకములన్నియు సంప్రాప్తమగుచున్నవి.

వీర—ఈవిషయములో మాత్రము నేను మీతోనేకీభవించను. స్త్రీలకు విద్యచెప్పుటచేత లాభమేకాని నష్టమెంతమాత్రమును లేదు. నేను మీతో మొదటినుండియుఁ గామపాలునికంటె వసుకాముఁడే బహుయోగ్యుఁడని చెప్పుచున్నాను. అతఁడు మిగుల దయాంతఃకరణగలవాఁడు. వీరితండ్రియొద్ద నేను చిరకాలము పనిచేసినాను. ఆయన

కూడ చిన్నతనములో స్వేచ్ఛగా సంచరించి ధనము పోగొట్టుకొని తుదకంత యు త్తముఁడు లేఁడనిపించుకొని కాలము చేసినాఁడు. వసుకాముఁడుగూడఁ బెద్దవాఁడైన తరువాత బహుయోగ్యుఁడుగాఁ బ్రవర్తించును. అతని స్వభావమును మీరు చక్క-గాఁ గనిపెట్టనేలేదు.

దామో—వీరభద్రా ! నీవుచెప్పుమాట యెంతమాత్రము సరికాదు. వీరితండ్రి చనిపోవున ప్పుడు నేనాయనచే వీరి సంరక్షకునిగా నియమింపఁబడినాను. ఆదినము మొదలిప్పటి వఱకు వాండ్రస్వభావములను నేను చక్క-గాఁ గనిపెట్టుచునేయున్నాను. వాండ్రి స్వభావములు నాకంటె నీకెక్కు-వ తెలియుటకు వీలులేదు. నాకుఁగల ప్రపంచానుభ వమును బట్టి నేనెన్నఁడు నేవిషయములోను జారపడలేదు. కామపాలుఁడు చాలబు ద్ధిమంతుఁడు. మనసులో నొకటియుంచుకొని పైకి మఱియొకవిధముగా సంచరించు వాఁడుకాఁడు. అతఁడు బహుయదార్థమైన ప్రవర్తనగలవాఁడు. వసుకామునియొ ద్ద యోగ్యతయన్నమాటే లేదు. వానియొద్ద నొకపైన మంచిగుణమగపడదు. పిత్రా ర్జిత మొక్క-గవ్వయైన లేకుండఁ బాడుచేసినాఁడు. వీండ్రపినతండ్రి విజయవర్మ వాండ్రతండ్రియొక్క- యాస్తియంతయు వీరిచేతిలోఁ బెట్టుటవలన నింతయనర్థము సంభవించి వసుకాముఁడు తనయిష్టమువచ్చినట్లు తనయాస్తి పాడుచేయుటకు వీలుక లిగినది. నాస్నేహితుఁడు విజయవర్మకీసంగతి తెలసినయెడలఁ దానుచేసినదానికిఁ దాను తప్పక విచారించును.

వీర—వసుకామునియెడలఁ దామంతకోపముగా నుండుటతగదు. అతఁడు బాగుపడు స మయముగూడ నిప్పుడు తటస్థమయినది. నేనొక వర్తమానమునువిని యది తమతోఁ జెప్పుటకే యిక్క-డికి వచ్చినాను.

దామో—ఆసంగతి యేమోచెప్పు ?

వీర—ఇప్పుడే విజయవర్మగారీ గ్రామమువచ్చినారు.

దామో—ఏమిటి ! ఆశ్చర్యముగానున్నది ! ఆయన యీనెలలో రాఁడనుకొంటినే ?

వీర—అవును ; కాని, యాయన యెందువల్లనో త్వరగానే వచ్చినాఁడు.

దామో—నాకుఁజాల సంతోషముగానున్నది. నాబాల్యస్నేహితుని జూచుటకు నామ నసు మిక్కి-లి కుతూహలపడుచున్నది. అతనిని జూచి పదునాఱు సంవత్సరములయి నది. అయితే, వీరభద్రా ! ఆయన వచ్చినసంగతి దనయన్న కొమాళ్ళకుఁ దెలియనీ యవద్దని చెప్పినాఁడాయేమి ?

వీర—అవును. ఆసంగతి యెంతమాత్రము వాండ్రకుఁ దెలియనీయవద్దని నాతోఁజెప్పి నా

రు. ఆయన యీగ్రామము వచ్చినట్లు దెలియనీయక దనయన్నకొమాళ్ళ స్వభావ ములు దాము స్వయముగాఁ బరిశీలించి చూడవలెనని యన్నారు.

దామో—వీరి స్వభావములు వేఱేపరిశీలించవలసిన యవసరమేలేదు. పైకి స్పష్టముగాఁ గనపించుచునే యున్నవి. అయినను, ఆయన యిష్టమువచ్చినట్లు పరిశీలించి చూచు కొనవచ్చును. అయితే, నేను వివాహము చేసుకొన్నసంగతి యాయనకుఁ దెలిసినదా యేమిటి ?

వీర—తెలిసినది. ఆయన త్వరలోనే యిక్కడకువచ్చి క్రొత్తపెండ్లి కొడుకయిన మి మ్ములనుజూచి యానందింపఁ గలఁడు.

దామో—ఆనందము అడిగినట్లేయున్నది. అతనిముఖము చూచుటకుఁగూడ నాకు సి గ్గుగానున్నది. విజయవర్మ నేనుచేసినదానికి నన్నుఁజూచి నవ్వకమానఁడు. పెద్దత నములో వివాహము చేసికొనఁగూడదనియు, అట్టివివాహములు దూష్యములనియు మేమిద్దఱముఁగూడ వాదించి చెప్పుచు నెంతమందిచెప్పినను వివాహము చేసికొనఁగూ డదని మేమిద్దఱము నిశ్చయించుకొన్నాము. అతఁడు మాత్రము వివాహమాడక తా నన్నమాట ప్రకారము సంచరించుచున్నాఁడు. నేనేమో యతనికంటె దూరాలోచన గలవాఁడనని వివాహమాడి లేనికష్టములను దెచ్చిపెట్టుకొన్నాఁడను. అతఁడు త్వర గా రావలెను. ఇప్పడే యతనిరాకకయి నిరీక్షించి తివాచీలువేయించి సిద్ధముగా నుంటాను. అయితే, వీరభద్రా ! మాపద్మావతియు నేనును వివాదపడుచు ననుకూల దాంపత్యముతో లేమని మాత్రము అయనతోఁ జెప్పకుమా.

వీర—ఆమాట నేనాయనతో నెంతమాత్రము చెప్పను.

దామో—ఈసంగతి తెలిసినయెడల విజయవర్మ నన్నాక్షేపించి చంపకమానఁడు. అత నికేమాత్రమవకాశము చిక్కినను నేను చేసినపనికి నవ్వకమానఁడు, నేనును నాభా ర్యయు మిగుల ననుకూలముగాఁ గాపురముచేయుచు, ఈవివాహమువలన మేమిద్ద ఱము భూలోకస్వర్గ మనుభవించుచున్నట్లాతఁ డనుకొనవలెను.

వీర—ఇప్పుడు మీయభిప్రాయము నాకంతయుఁ దెలిసినది. ఆయన యాప్రకారముగా ననుకొనవలెనంటే విజయవర్మగారు మీయింట్లో నున్నంతవఱకు మీభార్యతో మీరు వివాదమాడఁగూడదు.

దామో—నిజమే, యెవరికోసము. నీవుచెప్పినట్లా రెండుగడియలసేపు నెట్లోగుట్టుగా నుం డెద. కాని నాశక్యమా? అదిగయ్యాళిలాగున కస్సుమని మీఁదఁబడి యెదిరించుచుం టే నేనేలాగున నోపికపట్టి యుండఁగలను? దానిచేతఁ బడరానిమాటలన్నియుఁ బడి

పడి విసికియున్నాను. అది నన్నెదిరించినప్పుడు నేనూరకుంటే నేనశక్తుఁడనని విజయవర్మ నవ్వును. అటుగాక నేనేమయిన నన్నచో నది కయ్యము పెంచకమానదు. అన్నివిధములచేతను నాబ్రతుకు ముందుకుఁబోయిన గొయ్యి వెనుకకుఁబోయిన నుయ్యి యన్నట్లున్నది. వీరభద్రా! ముసలివాఁడు పడుచుదానిని వివాహమాడిన నిదే సుమా యనుభవము. ఎవరుచేసికొనిన దానిఫలము వారనుభవించక తప్పదు. నేనుచేసినతప్పునకుఁ దగినశిక్ష యనుభవించుచున్నాను. ఇఁకఁజాలును. వివాహసౌఖ్యమిప్పటికి నాకుబాగుగా బోధపడినది. చాలు, చాలు.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

రంగము :—దామోదరవర్మగారి గృహము.

(దామోదరవర్మయుఁ బద్మావతియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు)

దామో—పద్మావతీ! పద్మావతీ! ఈవేషములన్నియు నాదగ్గఱఁ బనికిరావు. నేనిదంతయు సహించి యూరకుండువాఁడను గాను.

పద్మా—మీరు సహించియూరకుండకపోతే యూరకుండకండి, మీయిష్టమువచ్చినట్లు చేసుకొండి. నేను నాయిష్టమువచ్చినట్లుండేదానను గాని మీయిష్టమువచ్చినట్లుండలేను. పల్లెటూరి బీదకుటుంబములోని దాననుగదా యని నన్ను కొని పారవేసినట్లే ఆజ్ఞపెట్టి చంపుచున్నారు. నేనుమాత్రమొక అమ్మకూ అబ్బకూ పుట్టలేదను కొన్నారాయేమిటి. మన యిరుగుపొరుగు వాళ్ళందఱుఁ దమపెళ్ళాలడిగినదెల్లా యిచ్చి యెట్లుసుఖపెట్టుచున్నారో చూడండి. మీరు ముసలివారయినా మిమ్ములను పెళ్ళాడినదేగాక నన్ను చంపుకు తినడముకూడానా? నన్ను సుఖపెట్టలేక యీలా ఆజ్ఞపెట్టి చంపేవారు నన్నెందుకుఁ బెండ్లిచేసుకొన్నారు?

దామో—సరే! ఇంతేగాదు. పెండ్లిచేసుకొన్న మగనికిఁ బెండ్లాముమీఁద నధికారము ఆజ్ఞకూడా నుండఁగూడదుగా. సరే.

పద్మా—అధికారముకూడనా! ఆలాగున నామీఁద మీరధికారము చెలాయించవలెనంటే నన్ను పెండ్లిచేసుకోవడము మానివేసి పెంచుకోలేకపోయినారా యేమిటి? ఆ

లామీరు నన్ను పెంచుకొంటే మీకుఁ గూఁతురనై మీయధికారమునకులోఁబడి యీ ముసలితనములో మీకు సేవచేస్తూవుందును కాదు ?

దామో — అదిగో ! నన్ను ముసలివాఁడననికూడ నాక్షేపించుచున్నావు కాదు. పెనిమిటిని నాయెడల గౌరవము భయము నెంతమాత్రము లేకుండ నన్ను వెక్కిరించుటగూడనా ? సరే ! జ్ఞాపకముంచుకో. నీవు నాయధికారమునకు లోఁబడకపోవుట యటుండగా నాయిల్లుకూడా గుల్లచేసి నగలు చీరలు కొని నాడబ్బంతయుఁ బాడుచేయుచున్నావు.

పద్మా — మీయిల్లు నేనేమిగుల్లచేసి మీడబ్బు తగలఁబెట్టడములేదు. తక్కిన యాడవాళ్ళెవ్వరూనగలు చేయించుకోవడము మానినారేమిటి.

దామో — మాటకు మాటయెదురు చెప్పతావుకాదు, సరే నీయిష్టముగిష్టము నిక్కడ నెంతమాత్రము పనికిరాదు. నీవేషాలిక్కడ నెంతమాత్రము సాగవు. నేను పోనీయని యూరకొన్నకొద్ది నెత్తెక్కుచున్నావు. డబ్బంతయు నీవుకంసాలివాళ్ళపాలు, బట్టలవర్తకుల పాలుచేయుచున్నావు.

పద్మా — దానికి నన్నేమిచేయుమన్నారు. కాసులధర యెక్కువయితే నాదాయేమితప్పు. కాసులధర యెక్కువయినదని నేను నగలు మానుకొనుదానను మాత్రముకాను. చేతనైతే బంగారము చవుకగా నమ్మేలాగునగాని మనదొడ్లో బంగారము దొఱకేలాగునగాని చెయ్యరాదూ.

దామో — ఇఁకఁజాలు. ఆట్టే మాటలాడక నోరుమూసుకొని యూరుకో. నేను పెండ్లి చేసికొనకమునుపు నీకీనగలుగిగలు నెక్కడివి ? ఆట్టే నగలమాట తలపెట్టక యణఁగి పడియుండు.

పద్మా — నేనట్లా యణఁగి పడియుండేదానను గాను. నాయిష్టమువచ్చినట్లు నగలు చేయించియయినా నన్ను సుఖపెట్టనివారు నన్నెందుకుఁ బెండ్లిచేసుకొన్నారు. మీరిట్లాటివారని తెలిసిన మిమ్ములను పెండ్లాడకనే పోదును. మీరేమో నన్ను పెళ్ళాడి నాకు కావలసినన్ని నగలు పెట్టుతారని మాఅమ్మనాతో చెప్పటచేత మిమ్మల్ని పెళ్ళాడినానుగాని మీముఖము మీఅందము చూచి మిమ్మల్ని పెళ్ళాడినాననుకొన్నారా యేమిటి.

దామో — సరే, బాగుగా నేయున్నది. నిన్ను నేను పెండ్లాడకమునుపు నీవు మేలికమ్మ్ర చీర యొకటి కట్టుకొని యొకకుత్తిగంటుతో బుజములు కాయలుగాచులాగున చెఱు

వురువెళ్ళి నీళ్లు తెచ్చేదానవు. జ్ఞాపకంలేదూ. నీకిప్పుడెక్కడలేని సుకుమారము నా గరికల వచ్చినది.

పద్మా—మీచేత యీలాతిట్లుతింటూ మీయాజ్ఞలోఁబడి యీపాడుసంసారము చేయుట కంటె నాకదే బాగుగానున్నది. నాయిష్టమువచ్చినట్లుండేదానను.

దామో—ఇప్పుడు నీయిష్టమూగిష్టమూ యేమీసాగదు. నాయిష్టమేగాని నీయిష్టమెంత మాత్రము పనికిరాదు.

పద్మా—మాయిరుగుపొరుగువాండ్ర యిండ్లకువెళ్ళి కథలు చెప్పుకొంటూ ఆడుకొంటూ వుండేదానను. ఇప్పుడు గుమ్మముదాటి యెదటింటికైన వెళ్ళనియ్యరు. ఇంట్లోపిల్లలకు నీళ్ళుపోసి పాఁడిచేసి తరువాత నాయిష్టము వచ్చినట్లుండేదానను. ఇప్పుడు నాకెక్కడలేని చెఱవచ్చినది.

దామో—పోనీ! నీపూర్వపుస్థితి నీకెంతవఱకైనా జ్ఞాపకమున్నది. ఇప్పుడు నీకు బనారసుచీరలు, నగలు, చిరుతిండ్లు యివి యన్నీకావలెను. మునుపు నీకివియన్నియు నున్నవాయేమిటి?

పద్మా—మునుపు లేకపోతే లేకపోయినవి. ఇప్పుడుండకూడదని యెక్కడవున్నది.

దామో—మునుపు నీస్థితి యింతకంటె నేమీలేదు. నేను నీకేమి యపకారముచేసినాను నిన్ను పెండ్లిచేసుకొన్నాను, యింతేనా? నీవు డిప్యూటీకలెక్టరుగారి భార్యవనిపించుకొనుచున్నావు. అదిచాలదూ?

పద్మా—నాకింతకంటె యేమియపకారము చెయ్యవలెనేమిటి. నన్నుమీరు పెళ్ళిచేసుకొని నాకపకారమే చేసినారుకాని యుపకారమేమీ చెయ్యలేదు. డిప్యూటీకలెక్టరుగారి భార్యనైతే నాకేమివచ్చిందేమిటి? ఇంతకంటె.

దామో—సరే, నీయభిప్రాయము తెలిసినది. ఈకాపురము చేయుటకంటె ముండామోయుట మంచిదనికాదూ నీయభిప్రాయము.

పద్మా—చాలు! చాలులెండి. అన్నీమీరే అనుకొంటున్నారు.

దామో—నీపుణ్యము! సంగతి ముందుగానేచెప్పినావు. నేను చచ్చిపోతే చూడవలెనని యున్నావుకాదూ. సరే, నీయభిప్రాయమిప్పుడు నాకుఁదెలిసినది. ఇఁక నేను జాగ్రతగా నుంటాను. నేనే చిరకాలము జీవించియుంటాను.

పద్మా—అవును. నన్నాడిపోసి చంపుకు తినడమునకు దేవుడు మీకు ఆయుర్దాయము కూడా యిచ్చినాఁడు. చిరకాలము జీవించియుండి ఆలాగుననే చేతురుగాని లెండి. నాకునగలుమాత్రము చేయిస్తూవుండండి.

దామో—ఇప్పుడు నేనాయూ టే యడుగుచున్నాను. నన్నుఁ బెండ్లిచేసుకొనకమునుపు నీ కీనగలుగిగలు యెక్కడివి ?

పద్మా—సరే. మీపెండ్లామునని పేరుపెట్టుకొని మూసివాయనపు ముత్తైదువలాగు నుం డుమంటారా యేమిటి ?

దామో—నన్నుఁ బెండ్లిచేసికొనకపూర్వము నీవుమూసివాయనపు ముత్తైదువలాగునుఁ గాక మహారాణీవలె నున్నావాయేమిటి ?

పద్మా—నలుగురిలోను డిప్యూటీకలెక్టరుగారిభార్య అలాగుననున్నదంటే మీకే సిగ్గు గా వుంటుంది.

దామో—అదిగో ! నాకు సిగ్గనుచున్నావు ; నాకుఁదలవంపులు తేవలెనని నీకభిప్రాయ మున్నదికాఁబోలు ?

పద్మా—ఆమాటనిజమే ; మిమ్ముఁ బెండ్లిచేసికొన్న తరువాత నాకు సౌఖ్యము మీకుఁ దలవంపులు లేకపోవడముహడానా ? మిమ్ములఁ బెండ్లిచేసుకొన్నందుకు నాకు నాలు గునగలైనా చేయించండి. నాకు మీతో నీవివాదమెందుకు ! వేళయైనది, పావము సుభద్రనాకోసము కనిపెట్టుకొని యుండును. అక్కడికి వెళ్ళవలెను.

దామో—అదిగో. నీకుస్నేహములుకూడ బలిసినవి. నీవు బహుమంచివాండ్ర స్నేహము సంపాదించినావు.

పద్మా—నన్నంటే యన్నారుగాని వాండ్రనుగూడ ననకుండి ; బాగుండదు. వాండ్రం దఱు నెంతో గౌరవముగల మంచివాండ్రు.

దామో—నిజమే, వారి గౌరవము మంచితనము నాకంతయుఁ దెలిసేయున్నది. వాం డ్రు నలుగురు వీధిలో నరుగుమీఁదఁ గూర్చుండి కచ్చేరీచేసి యందఱి నాక్షేపించు చు లేనిపోనిమాటలు చెప్పకొనుచుందురు. తమకక్కఱలేని సంగతి, వ్యవహారములేదు.

పద్మా—ఈమాట మఱీబాగున్నది. మనుష్యులను మాట్లాడుకోకుండఁ గూడఁ జేయుదు రుకాఁబోలు ? ఎవరియిష్టము వచ్చినట్లువాళ్ళు మాట్లాడుకొనుటకు మీసెలవే కావ లెనా యేమిటి ?

దామో—సరే, బాగుగానేయున్నది. వాండ్రు నిన్నుఁగూడ తరిఫీదుచేసి దమమంద లోఁ గలుపుకొన్నారు కాఁబోలును.

పద్మా—అవును, వాండ్రందఱు నాకు స్నేహితులయినప్పుడు నేను వారిమంధలోఁ గలి సినఁ గలసెద. ఆసంగతి-మీకెందుకు ?

దామో—కలుస్తావు; కలుస్తావు. సిగ్గూబిడియము లేకపోతేసరి. ఈపాడుసహవాసము వలన నీవు మఱిచెడిపోయినావు.

పద్మా—ఆసిగ్గుబిడియములు మీకుఁగాని నాకవసరములేదు. పాడుసహవాసమని యాక్షేపించకండి. మేమక్కడఁ జేసెడి యక్రమపుఁ బనులేమియులేవు. లోకులతోఁ బాటిగ నందఱిమంచిచెడ్డలు చెప్పుకొంటాము. మీరు వస్తానన్నారుగనుక వచ్చి చూడండి.

దామో—అలాగుననేవచ్చి చూస్తానుగాదు; నన్నుగుఱించికూడ నేమనుకుంటారో వింటాను.

పద్మా—రావలెననియుంటె త్వరగారండి వేళయయినది, నేను వెళ్ళవలెను.

(అని వెళ్లుచున్నది.)

దామో—సరే. ఇప్పటి కీగోప్యముగూడఁ జెడ్డది. నేనేమో నాయధికారమును గనపఱచి నాభార్యను నేను చెప్పునట్లు వినులాగునఁ జేయవలయుననుకొని నేనేమాటలుపడ్డాను. ఇంతటితో నూరకుండుటమేలు; ఇరుగుపొరుగువాండ్రుగూడ విని నవ్వెదరు. కాని పద్మావతి తెలివికిమాత్రము సంతోషించవలసియున్నది. ఏమాటాడిన నామాటకుఁ దడవుకొనకుండ బదులుచెప్పుచున్నది. ఈవివాదమూలముగానైన నది నాతో మాట్లాడి నాదగ్గరఁ గొంచెముసేపున్నది. అంతేచాలును. నేను మాటలాడిన చేదస్తమని విసుగుకొనకుండ నింతవఱకైన మాటలాడినది; యిదేచాలును, దానిముఖము చూచిన నేనన్నియు మఱచిపోదును. నామాటకెంతయెదురుచెప్పినను నన్నెంతయెదిరించినను నాతోనది కొంచెముమాటలాడిన నంతేచాలును. దానికి నామీఁదఁ బ్రేమ లేకపోయినను నాకుమాత్రము దానిమీఁద మోహముతగ్గలేదు. అది నన్నుమాటలు భరించుటకు శక్యములేకున్నదిగాని దానితో వివాదపడుచు దానివలన మాటలనిపించుకొనుచునైనను గొంతసేపు దానితో మాటలాడుచు దానిముఖముఁ జూచుచుండవలెనని యున్నది. నాకు దేహదార్ఢ్యము తగ్గి వయసు ముదిరినకొలఁది నాకు దానిమీఁద మోహము హెచ్చుచున్నది. దానికిమాత్రము నామాట పనికిరాకున్నది. ఈవయసులో నేను స్వేచ్ఛగా సుఖముగా జీవించక దీనిని వివాహముగూడ చేసికొనినాఁడను. నిద్రపోవుచున్నప్పుడెప్పుడు గొంతు పిసికిచంపునోయను భయముచేత నిద్రయు, భోజనములో నేమిగలిపి పెట్టునోయని భోజనమును గూడ మాని యీరీతిగాఁ బడరానికష్టములఁ బడుచున్నాను. ఈమధ్య జోస్యులవారి గోపాలము విధవవివాహము చేసుకొన్నదని యెంతో సంతోషముతో చెప్పినప్పటినుంచి నేనయుపశ్రుతిగాగణించి యిదికూడ నన్నుఁ ద్వరలోఁగడతేర్చి తిరిగివివాహమాడవలెనని

యున్నదని నిశ్చయించుకొన్నాను. ఇంతకు నాకన్నివిధములచేతను కష్టకాలము చ్చినది. ఈముసలితనములో నాకుపచారమైనను జేయునని దీనిని వివాహమాడినా నుగాని నన్నీవిధముగాఁ గష్టపెట్టునని కలలోనైననుఁ దలఁచలేదు.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

ద్వితీయరంగము.

రంగము :—సుభద్రమ్మగారి యింటనొకచావడి.

(సుభద్రమ్మయు, అన్నపూర్ణామ్మయు, నారాయణవర్మయు, చలపతిరావును, కామపాలుఁడునుఁ బ్రవేశించుచున్నారు)

సుభ—మేమాపద్యమవశ్యము వినవలెను.

కామ—అవును; మీరురచించిన పద్యము మేము వినవలెనని యున్నాము. చదువండి.

చల—పోనిత్తురూ! దానికేమి! ఏమో చాటుధారగాఁ జెప్పినాను. అది మీరంతగా వినఁదగినదికాదు.

నారా—నీవట్లుచెప్పవద్దు. చాటుధారగా నంతమంచిపద్యమును రచించుట సామాన్యముకాదు. ఆపద్యమెంతో చక్కగానున్నది. అందలిస్వభావోక్తి చెప్పశక్యముగాలేదు.

చల—పదిదినములక్రిందట మాణిక్యాంబగారు చాటుధారగాఁ గొన్నిపద్యములు చెప్పమని నన్నడిగినారు. అందుపయిని నేనీపద్యమును రచించి చదివినాఁడను.

(అని యొక వెఱ్ఱిపద్యమునుఁ జదువుచున్నాఁడు)

నారా—చూచినారా! ఎంతచక్కగా నొకనిముషములోఁ బద్యముచేసినాఁడో. ఈఁడు బహుబుద్ధిమంతుఁడు చాటుధారగా గంటకొకశతకము రచించఁగలఁడు.

కామ—ఇతఁడు కేవలము తిక్కనసోమయాజితో సమానుఁడు. తిక్కనగూడ నిముషమునకొకశతకము చాటుధారగా రచించఁగలఁడని నేనునమ్మను.

చల—ఈపద్యమునకే మీరట్లు సెలవిచ్చుచున్నారు. ఇదియొకపద్యమే కాదు. అందువలననే మీయెదుట నీపద్యమును జదువుటకు మొదట సందేహించినాను. నేనురచించిన పద్యములింకను ననేకములు గలవు.

(పద్మావతియుఁ జానకియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు)

అన్న—ఈపద్యమును నేనువ్రాసికొని తప్పక పాఠముచేయవలెను.

సుభ—పద్మావతీ! నీపెనిమిటి దామోదరవర్మగారుకూడ వచ్చుచున్నారా?

పద్మా—ఆయనకూడ నిప్పుడే వచ్చెదరని తోఁచుచున్నది.

సుభ—జానకీ! నీవేలాగునన్నో గసుపించుచున్నావు. మఱియేమియు లేదుగదా! ఇటు
రా. నీవును గామపాలుఁడును చీట్లనేక యాడుకొనవచ్చును.

జాన—నాకుం జీట్లాట యిష్టములేదు. అయినను మీరాడుమనుచున్నారుగానఁ జేతనైనట్లాడెదను.

పద్మా—(తనలో) దామోదరవర్మగారిక్కడకు రాకపూర్వమే కామపాలుఁడు నాతో రహస్యములన్నియు మాటలాడునని నేనిచ్చటకు వచ్చినాను. అట్లు చేయుటకు మాఱుగా నతఁడు జానకితోఁ జీట్లాడుటకు సిద్ధపడుచున్నాఁడు. సరే; కామపాలుని సంగతియంతయు సిప్పుడు నాకుఁ జక్కగా బోధపడినది.

అన్న—మీరనేమాట వినుటకు నాకు మిక్కిలి కష్టముగానున్నది. మీకితరులను నిందించుటయే పనిగా నున్నట్లున్నది. నేను రేపటినుండి యిక్కడకు రానని వట్టు పెట్టుకొంటాను.

పద్మా—అన్నపూర్ణమ్మగారూ! మీకెందుకంతకోపము వచ్చినది. ఏమిజరిగినదో చెప్పండి.

అన్న—చూచినావా యీవింత? మనకామేశ్వరి యందకత్తెగాదనియు నది శుద్ధకురూపియనియు ననుచున్నారు.

సుభ—ఆమాట వాస్తవముకాదు. ఒకరంటే దానియందమునకేమిలోపము వచ్చునేమిటి? కామేశ్వరి చాల నందమైనది.

నారా—పోనీ! నీకడుపుచల్లగా నీవైనను జక్కనిదని యొప్పుకొన్నావు.

అన్న—అది యెట్లయినాఁ జక్కగా నున్నది. దానివంటిరంగు బంగారమువలె నుండును

పద్మా—అది స్వభావసిద్ధమైన యందమనుకొన్నారాయేమిటి. ఎక్కడలేని నగలు పెట్టుకొని లేనియందముఁ దెచ్చిపెట్టుకొన్నది.

అన్న—అదిపెట్టుకొనే నగలన్నీ దానివేగాని యెరువుతెచ్చి పెట్టుకొనినవిగావు. ఆసంగతి నేను జక్కగా నెఱుఁగుదును.

పద్మా—ఆనగలన్నియు దానివికావని యెవరన్నారు. ఆనగలన్నియు గిల్టునగలుగాని బంగారపునగలు కావు.

చల—ఆమాటనిజమే. ఆమె విస్తారము గిల్టునగలే కొనుచుండును. లేనియందము నగలు పెట్టుకొనినమాత్రమున నెంతమాత్రము రాదు.

అన్న—మీరు మాట్లాడునదంతయు నెంతో వింతగానున్నది. దానికేమిగాని దానియప్ప యింతకంటెను జక్కగా నుండెను.

నారా—కామేశ్వరి యక్క నరసమ్మమాట చెప్పుచున్నారాయేమిటి? ఆమెకిప్పుడఱు
వది సంవత్సరములుంటవి. ఆమెకించుమించుగా మానాయనమ్మ వయసుండును. ఈ
వయసులో నామెయందము వేఱె చెప్పనక్కఱలేదు.

అన్న—ఆమెకఱువది సంవత్సరములులేవు. మొన్న యేకాదశినాటికి దానికి నేఁబదియే
డో యేఁబదియెనిమిదో సంవత్సరములు. అంతకంటె నెక్కువలేదు. ఆమెకింతవ
యస్సయినను గాయశరీరమగుటచేత నలుబదియేండ్లదానివలెఁ గనుపించును.

చల—ఆమెను దూరమునుండి చూచినయెడల నాలాగుననే కనిపించును. దగ్గఱగాఁ
జూచినయెడల దానిముఖముమీఁద నన్నియుముడుతలేగనుపించును. ఆమె తలగూడఁ
జాలభాగము నెఱసినది.

సుభ—పాపమది జబ్బుపడుటచేత మొగమాలాగున ముడుతలు పడిపోయినది. అది తల
నెఱసినట్లు కనుపించకుండుటకుఁ బ్రతిదినము మిక్కిలి శ్రద్ధతోఁ దలకు కాటుక రా
యుచుండును. తాను చక్కనిదానననిపించుకొనవలెనని సానిమెఱుఁగులన్నియుఁ
బెట్టుచుండును.

చల—సుభద్రమ్మగారూ! మీరుచెప్పినదంతయు నిజమే కాని యామె లేనిమెఱుఁగుల
న్నియుఁ దెచ్చిపెట్టుకొని తనకున్న యందమంతయుఁ గూడఁ జెఱుపుకొనుచున్నది.
ఆమె వీధిలోనికి వచ్చునప్పుడు భామవేషమువలె నుండునుగాని యందఱియాడువాం
డ్రవలెను గనుపించదు.

నారా—నీవుచెప్పినమాట యుచితముగానున్నది. నిశ్చయముగా నామె భామవేషమువ
లెనే కనిపించును.

అన్న—మీరనేమాటలువింటే నాకుఁగూడా నవ్వువచ్చుచున్నది. మీరుచేసెడి యాక్షేప
ణలుచూస్తే నాకుఁ గోపముగానున్నది. పోనీ శ్యామలాంబ చక్కనిదంటారా కాదా?

చల—ఆమె ముఖమందముగానే యుండును.

పద్మా—అవును, గాని దానికిఁ గొంచెము మిట్టపళ్లున్నూ చికిలికన్నులున్నూ వున్నవి.
అది మాట్లాడేటప్పుడు తనమిట్టపళ్లు గనఁబడకుండ సిగ్గు నగపఱచుచున్నట్లు నోటికి చె
య్యి యడ్డముపెట్టుకొని మఱిమాట్లాడుచుండును.

అన్న—దేవుఁడు చేసినదానికి మనమాక్షేపించఁగూడదు. పాపము వస్తుంది. ఒకరిలో
పములుచూచి యాక్షేపిస్తే ఆలోపములన్నీ మనకూ వస్తవి.

పద్మా—శ్యామలాంబ కొంతవఱకు నయమే. రంగమ్మకసలే పండ్లులేకపోవుటచేత త
న బోసినోరు గనఁబడకుండవలెనని ముసిముసినవ్వులు నవ్వుచు నేమన్నను మాటలా

డికి యూరకుండును. పదిమాటలకొకమాటైనను జవాబుచెప్పదు.

సుభ—పద్మావతీ! నీవున్నసంగతియంతయు నిజముగా బహుచక్కఁగాఁ జెప్పినావు.

పద్మా—ఉన్నమాటంటే తప్పేమున్నది. లేనిమాటలని నేనెవరిని యాక్షేపించలేదు. ఇదిగో మావారు వస్తున్నారు. ఇక మనయిష్టమువచ్చినట్లు మాట్లాడి యానందించుటకు వీలులేదు.

(దామోదరవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

దామో—అందఱికిఁ గుశలమా? (తనలో) ఆహా! అమ్మలక్కలందఱుఁ జేరి కచేరి బహుచక్కఁగాఁ జేయుచున్నారు. ప్రతిమనిషిని యాక్షేపించుచుందురు. వీళ్ళచేతనిందపడనివాఁడును వానకుఁ దడియనివాఁడును లేఁడు.

అన్న—దామోదరవర్మగారూ! తమరు దయచెయ్యడము నాకు బహుసంతోషముగానున్నది. వీండ్రు లోకములో నెవరిని బ్రతుకనియ్యకున్నారు. పద్మావతిగూడ వీండ్రతోఁజేరి వీరిమాటే యాడుచున్నది.

దామో—అన్నపూర్ణమ్మగారూ! మీకట్టిసంభాషణ వినుటకుఁ జాల కష్టముగానే యుండును.

అన్న—లోకములో నెవరినిగూర్చి మంచిమాటాడినను దమసొమ్మంతయుఁ బడిపోయినట్లు సహించకున్నారు. మన మీనాక్షమ్మగారు మంచిదంటేకూడ నొప్పుకొనకున్నారు. ఇంతకన్న విరుద్ధమేమున్నది చెప్పండి.

పద్మా—మీనాక్షమ్మంటే మొన్నరాత్రి కనకమ్మగారింటికి వచ్చిన లావుగానున్న తలవెండ్రుకల విధవే కాదూ? కోమటివిధవవలె లావుగా నల్లగా నుండును.

అన్న—లావుగాను నల్లగాను ఉన్నంతమాత్రముచేతఁ జెడ్డదగునాయేమిటి. భగవంతుఁడు దెచ్చిపెట్టిన వికారమునకుఁ బాపమావిడ యేమిచేయఁగలదు. అక్కడికి నామె శరీరము తగ్గిపోవుటకనేక ప్రయత్నములు చేయుచునేయున్నది. ఆమె శరీరమును దలవెండ్రుకలును జూచి నీవామెనట్లాక్షేపించఁగూడదు.

సుభ—ఆమాట నిజమేకాని నలభైయేళ్ళ వెధవముండకుఁ దలవెండ్రుకలేమిచెప్పు?

పద్మా—మీనాక్షమ్మ చాలమంచిదియని చెప్పుకొందురు. మగఁడు పోయినదిమొదలు రోజుకొకపూటమాత్రమే భోజనముచేయుచు నెలకుఁ బదిహేనురోజులేదియో యొకపేరుచెప్పి యుపవాసములు చేయుచుండును. ఈనడుమ నామెకెవ్వరో శరీరము తగ్గిపోవునని చెప్పఁగాఁబుణ్యముపురుషార్థముఁగూడఁ గలసివచ్చునని యాలోచించి రోజు, నుదయము నిమ్మకాయయంత గోమయమునూ రెండుదోసిళ్ళ యావుపంచితమునూగూడఁ బుచ్చుకొనుచున్నదఁట.

అన్న—పోనీలే, నీతల్లికడుపుచల్లగా నింతమట్టుకైన నామె మంచిదని యొప్పుకొన్నావు.

దామో—అన్నపూర్ణమ్మ సంతోషమడిగినట్లే యున్నది. పద్మావతి మంచిదనుచునే మీనాక్షమ్మను జెడ్డదానినిగా వర్ణించినది.

అన్న—నిజమే. పద్మావతి రంగావఝ్ఝుల గవరమ్మగారివలెనే యందఱి నాక్షేపించుచుండును.

నారా—సిగ్గులేక దనయందమునకు గవరమ్మ యందఱినిగూడ నాక్షేపించవలెనుగాంబోలును. ఆమె చొట్టకాలు, బట్టతల, కాయకన్నుముందరం బ్రపంచమంతయు నవి దవికారముగాం గనుపించుచున్నదికాంబోలును.

అన్న—గవరమ్మను నీవట్లనవద్దు. అట నాకొక ప్రేలువిడచిన వదినెగారి మేనమామకూంతురు. పాపము మశూచికములోం గన్నును గాలును బోయిన నదియేమిచేయంగలదు. దానికున్నవయిసుకు ముప్పదియేండ్లపడుచుదానివలెం గనంబడవలయునని నటించినం బాపము దానిబట్టతలదాగదు, దానినేరమేమున్నది. దానిని మీరట్లాక్షేపించవద్దు.

సుభ—ఈలోపముకేమిగాని అది చక్కగా నేయుండును. అక్కడికి, పాపము ! తన బట్టతలకు, కాయకంటికి నెన్నెన్నోవైద్యములు చేయించుచునే యుండును.

అన్న—అవును. దానికేనగలు, చీరెలు లేకపోయినను నదిచక్కగానే కనుపించును. పాపము దానితల్లిదండ్రులు చాల బీదవాండ్రు . దానితండ్రి పురోహితుండుగను, తల్లి ముత్తైదువగను దిరిగి జీవించిరి.

చల—మీరిద్దఱింతవఱకైనను గవరమ్మ మంచిదని యొప్పుకొన్నారు. అదికొంతమేలేగదా.

దామో—(తనలో) వీరిద్దఱిమంచితనమును జూచి నీవే సంతోషించవలెను. తమబంధువులనే దానిట్లు దూషించుచున్నారు.

అన్న—నాబంధువులను స్నేహితులను నెవరైన నేమైన నన్ననే నెంతమాత్రమును సహించి యూరకుండంజాలను.

దామో—అవును. నీయోగ్యతలోకమంతయు నెఱింగినదే.

చల—ఇదంతయూం జూడంగా మీకు వేదాంతములు బలిసిపోవుచున్నవి. అన్నపూర్ణమ్మగారు నీతులుబోధించుట బహు చక్కగానేయుండును. విశాలాక్షమ్మగారిలాగున నింక నీమెకూడ వేదాంతోపదేశములు చేయవచ్చును.

అన్న—చాలు. చాలు. మీయాక్షేపణకేమిలెండి. మీమాటలు వినుటకు నాకసహ్యముగానున్నది. మాపినతల్లికూంతురు చెల్లమ్మతో స్నేహితుల నాక్షేపించుట మంచిదికాదని నేనెప్పుడు చెప్పుచునేయుందును. అయితే మాచెల్లమ్మ బహుచక్కనిదిసుమండీ.

నారా—ఆమె యందము నీప్రవేశముగా వర్ణించి చెప్పనవసరములేదు. బోగముదాని వలె నెక్కడలేని యందముకొఱకు నెప్పుడుచూచినను బాధపడుచునే యుండును.

చల—తనవయసునకుఁ దా నింకనుజడవేసికొనును.

దామో—(తనలో) చిరకాలపరిచితురాలగు చల్లమ్మనే పీండ్రిట్లాక్షేపించుచుండఁగా నన్యులనన్నారన్న నాశ్చర్యమేమున్నది.

అన్న—దానికేమి. మీరట్లన్నంతమాత్రముచేత నేనూరకుండను. చెల్లమ్మ——

దామో—అన్నపూర్ణమ్మగారూ! మీపుణ్యము మీరూరకుండండి. చెల్లమ్మ నాకుఁగూడ బంధువురాలు. మీరేమైననన్న నీపెద్దమనుష్యులు సహించి యూరకుండరు. ఇఁకనీ దూషణల కంత్యమే యుండదు.

సుభ—దామోదరవర్మగారూ! హాస్యమున కనుకొనుమాటలకు మీకింత కోపమెందుకు? నవ్వులాటలకెవ్వరినీ యేమియుఁ జెప్పుకొననియ్యరు కాఁబోలును.

దామో—ఇతరుల దూషించుటయందు హాస్యమేమున్నది. నవ్వులాటకైనను నితరుల దూషించుట మంచిదికాదు.

పద్మా—ఎవరిని నేమియు ననకుండ మావారు దొరతనమువారితోఁజెప్పి చట్టములను గూడ నేర్పఱతురు గాఁబోలును.

దామో—అట్టిమాటలవలన నితరులకు హానికలుగునప్పుడు చట్టముల నేర్పఱచవలసియే యుండును.

సుభ—కాలయాపనకొఱకు మేమేమో చెప్పుకొనుచుండిన మీకింతకోపమెందుకు? మంచిచెడ్డలు చెప్పుకొనసైన చెప్పకొననియ్యరు కాఁబోలును. ఇది బహువింతగానున్నది.

దామో—నలుగురాడముండలునుజేరి సిగ్గును భిడియమునువదలి ప్రొద్దుపోవడమనకని పేరుపెట్టి యందఱిని నాక్షేపించుచున్నారు. ఇది బాగుగానేయున్నది. మిమ్ముల నాజ్ఞపెట్టుటకు మీకు భర్తలైనను లేకుండ మీకు దైవము మేలుచేసినాఁడు.

సుభ—మీరాట్టే మాటలాడక యూరకుండండి. కావలిస్తే సిగ్గునుభిడియమును మీకేలేదు. అంతసిగ్గును భిడియమును గలవారైతే తమరిక్కడి కెందుకు దయచేసినారు. మమ్ముల నాజ్ఞపెట్టువాళ్ళులేరని యాక్షేపించుచున్నావు. నీవుండి నీభార్యనేమి యాజ్ఞపెట్టుచున్నావో మేమెఱుఁగమా యేమిటి?

అన్న—వినినమాటలు చెప్పుకొన్నమాత్రమున మీకంతకోపమువచ్చుట న్యాయముకాదు.

దామో—వినుటకేమి; ఏవోమాటలెప్పుడును మనచెవులఁ బడుచునే యుండును. ఒకరికి హాని సంభవించునప్పుడు మనమువినిన మాటలైనను నలుగురిలోఁ జెప్పుట ధర్మముకాదు.

సారా—లేనిమాటలెప్పుడును బుట్టవు. కొంచెముగనో, గొప్పగనో నిజము లేక యేమాటయుఁ బుట్టదు.

సుభ—ఈవృద్ధపిశాచము మనలను వదలిపెట్టదు. రండి దొడ్డివసారాలోఁ గూర్చుండి చీట్లాడుకొందము-

(ఒక సేవకుఁడు ప్రవేశించి దామోదరవర్మ చెవిలో నేమో చెప్పుచున్నాఁడు)

దామో—నేనువచ్చి యిప్పుడే వారినిఁ గలిసికొందునని వారితోఁ జెప్పుము.

(సేవకుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

దామో—(తనలో) వీండ్రకుఁ గనుపించకుండ నెమ్మదిగా వెళ్ళెదను.

సుభ—దామోదరవర్మగారూ! మమ్ములను వదలి యప్పుడే వెళ్ళుచున్నారా?

దామో—నాకుఁ జాలఁ బనులున్నవి; నేనిప్పుడు వేగముగా వెళ్ళవలెను. మీకు నేను లేకుండుటయే మంచిది; మీయిష్టము వచ్చినట్లు నన్నుఁగూర్చికూడ మాటలాడుకొనవచ్చును.

చల—ఆమాట వాస్తవమే. పద్మావతీ! నీపెనిమిటి చాల వింతమనిషివలెఁ గనుపించుచున్నాఁడు. పెనిమిటియని కోపము వచ్చుననిగాని యతనినిగూర్చి చాల చిత్రకథలున్నవి. కావలసినయెడల నవియన్నియుఁజెప్పెదను. బహువినోదకరముగా నుండును.

పద్మా—నాభర్తయని నాకెప్పుడును గోపములేదు. ఆయననుగూర్చి నాకంటె మీకెక్కువ తెలియుటకు వీలులేదు. అయినను మీరు చెప్పుమాటలేమో చెప్పండి.

(కామపాలుఁడును జానకియుఁదప్ప నందఱును నిష్క్రమించుచున్నారు)

కామ—జానకీ! ఇప్పుడు వీరాడుమాటలు వినుటకు నీకిష్టము లేనట్టులున్నది.

జాన—నాకామాటలు వినుటకిష్టముగూడ నెట్లుపుట్టును? హాస్యమునకైన నితరుల దూషించుట తప్పు. భగవంతుఁడు నాకిట్టిమాటలు చెవిని బడకుండఁ జేసిన నంతియ చాలును.

కామ—వీండ్రెవరితోను, ఏవిధమయిన విరోధము లేకయే యిట్లు దూషించుచుందురు సుమా.

జాన—అందులకే వీరాడుమాటలు వినుటకు నాకసహ్యముగానుండును. యుక్తాయుక్తముల నాలోచించక దమమాటలవలన నితరులకుఁ గలుగు నష్టములనైనఁ బాటించక నోటికి వచ్చినట్లెల్లఁ బ్రేలుచుందురు.

కామ—ఆమాట వాస్తవమే. ఇతరులమనసు మన మనసువలెనే బాధపడునని గ్రహించి నేనెన్నఁడును విరోధమున్నను నితరులఁగూర్చి పరుష వాక్యములను బలుకను.

జానకీ! ఇతరులయందంత దయాంతఃకరణ గలదానవు నాయెడలమాత్రమే నీవంత నిర్దయతఁ గనుపించవలయునా? నీయెడలఁగల మోహముచే నేనిట్లుగ్రుశించి కష్టపడవలసినదేనా?

జానకి—తిరిగీ మీరాసంగతి నాదగ్గరఁ దలపెట్టి నన్నాయాసపెట్టవద్దు.

కామ—జానకీ! నీవు నన్నీవిధముగా నిరాకరించవద్దు. అయోగ్యుఁడగు నావసుకామునికొఱకు మీపినతండ్రి దామోదరవర్మగారి మాటకుఁగూడ నడుగుదాటుచున్నావు. నీకది న్యాయముకాదు.

జానకి—నన్నిఁకమీరు బాధపెట్టవద్దు. నాయందుఁగరుణించి మీరీవిషయమయి నన్నడుగవద్దు. నాహృదయమును నేను ద్రవ్యమునకు విక్రయించుకొనుదాననుగాను. వసుకామునిగూర్చి నాయభిప్రాయమేమైనను నయోగ్యుఁడని మీసోదరునే మీరట్లు దూషించుటమాత్రము తగదు. అయోగ్యుఁడైనను ధనహీనుఁడైనను నేనతనినే ప్రేమించుచున్నాను.

కామ—నీవట్లనవద్దు. జానకీ! నీవంతకోపముతో నన్నువిడచి పోవుట న్యాయముకాదు.

(అని జానకి చేయిపట్టుకొని యాపుచున్నాఁడు)

(వెనుకనుండి పద్మావతి ప్రవేశించుచున్నది)

(తనలో) దైవమా! ఇదంతయు పద్మావతి చూచినదిగాఁబోలును. నేనేమని పద్మావతితో బొంకుదును? (జానకితో బిగ్గరగా) వద్దు—నీవున్యాయమువద్దు—పద్మావతియందు నాకు విశేషగౌరవమేగాని————

జానకి—పద్మావతియందా—ఏమిటి?

కామ—ఈసంగతి దామోదరవర్మగారికిఁ దెలియునని నాకుభయముగానున్నది.

పద్మా—(ముందుకువచ్చి) ఇదంతాయేమిటి! కామపాలుఁడు జానకినిఁజూచి నన్నను కొనెనుగాఁబోలును. అమ్మాయీ! జానకీ! నిన్నుఁబిలుచుచున్నారు. దొడ్డివసారాలోనికి వెళ్ళుము.

జానకి—(నిష్క్రమించుచున్నది)

పద్మా—కామపాలా! ఈసంగతియంతయు నేమో నిజముగా నాతోఁజెప్పుము.

కామ—నీయెడల నాకుఁగల గౌరవమునకును, అభిమానమునకును గల రహస్యకారణము జానకి యెట్లోగ్రహించినది. ఈసంగతి దామోదరవర్మగారితోఁ జెప్పవద్దని జానకిని నేను బ్రతిమాలు కొనుచున్నాఁడను.

పద్మా—బహుచక్కగానున్నది. నీవు బ్రతిమాలుకొనుట బహువింతగానున్నది. నీవు బ్రతిమాలుకొనునప్పుడు చెయ్యిపట్టుకొని లాగుచుందువు కాఁబోలును.

కామ—అది చిన్నపిల్లగనుక దానిచేయిపట్టుకొనిన మాత్రమున తప్పులేదని చేయిపట్టుకొని బ్రతిమాలితినేగాని మఱియేమియులేదు. అయితే పద్మావతీ! నన్నుఁగూర్చి నీకుఁగల యభిప్రాయము చెప్పెదనంటివి. ఆసంగతి యెప్పుడు చెప్పెదవు.?

పద్మా—దానికేమి; నేనట్లూరకేచెప్పినాను. నాకు నీయెడల మఱియొక యభిప్రాయ మెప్పుడును లేదు.

కామ—ఇంతేనా? నాయందు నీవు గనపఱచిన ప్రేమయంతయు నబద్ధమేనా!

పద్మా—అబద్ధముకాక నిజమనుకొంటివాయేమి? నీగుణము చక్కఁగాఁ గనిపెట్టవలెనని నేనట్లు నటించితినే గాని మఱియొకటికాదు. దామోదరవర్మగారు నన్నెంత బాధించుచున్నను నాకుమాత్రమాయనయెడల———

కామ—నీవు పగదీర్చుకొనుటకు నేనుచెప్పినదొక్కటే యుపాయము. కాని పద్మావతీ! నీశాంతస్వభావము చూచిన నాకెంతో యాశ్చర్యముగానున్నది. నీవంటి యోగ్యురాలగు భార్యకు దామోదరవర్మవంటివాఁడు భర్తగా దొరకుటయు నతఁడు నిన్నీవిధముగా బాధించుచుండుటయు నాకు మిక్కిలి సంతాపకరముగా నున్నదిసుమా?

పద్మా—ఈశ్లాఘనలకేమిలే. నీసంగతియంతయు నాకుఁ జక్కగాఁ దెలసినది. నీతో మాటలాడఁగూడదు. వాళ్ళచటఁ గనిపెట్టుకొని యుందురు; అక్కడకు వెళ్ళుదమురా.

కామ—మనమిద్దఱముఁగలసి వెళ్ళుట బాగుగానుండదు.

పద్మా—అయితే, నీయిష్టము. నీవిక్కడఁ గూర్చున్నమాత్రమునఁ బ్రయోజనములేదు. నీచేత బ్రతిమాలించుకొనుటకు జానకిమాత్రమిక్కడకింకరాదు.

(అని నిష్క్రమించుచున్నది)

కామ—నాకిప్పుడెక్కడలేని చిక్కువచ్చినది. నాకిప్పుడుపచ్చివెలగకాయగొంతుకఁబడ్డట్టున్నది. ఏమిచేయుటకుఁగూడ నాకుఁదోఁచకున్నది. జానకిని వివాహమాడుటకుమాత్రమే పద్మావతి సహాయమునుఁగోరి యామెయందులేని మోహమును గనపఱచి యామిథ్యామోహముచే నాకార్యమును గొనసాగించుకొనఁదలఁచితినిగాని మఱియొకటికాదు. పద్మావతికిమాత్రము నాయందు నిజమైన ప్రేమపుట్టినది. లేనిపోని

కామ ఆఖులువేసి మంచివాఁడననిపించుకొని పరులనువంచించి జానకిని వివాహమాడుటచి నేనెన

కుఁ బడరానిపాట్లన్నియుఁ బడినాఁడను. పద్మావతికిని దామోదరవర్మకును విరోధముగల్పించి పద్మావతిచే నాకార్యమునకనుకూలమగు పనులెల్లఁ జేయింపఁదలఁచినాఁడను. న్యాయ్యమార్గమును వదలి తంత్రముల వలననేమో నాకార్యమును గొనసాగించుకొననెంచి సుభద్రమ్మతోఁగలసి యయోగ్యకార్యముల నెన్నియో చేసినాఁడను. ఇప్పుడు నారహస్యమంతయు బయలుపడినది. ఇప్పుడు నేను పడుబాధ దైవమునకె తెలియును. నాకార్యభంగమగుటటుండఁగా నాదొంగతనమంతయుఁగూడ బయలుపడునని భయపడు కాలము వచ్చినది. ఇప్పటికైనఁ బశ్చాత్తాపముఁ దెచ్చుకొనుటకు నాకాశవదలలేదు. ఆశ నన్నొకవంకనే నిదివఱకుఁ బోవుచుండిన మార్గముననే నాచేయిఁబట్టి లాగుచుండఁగా నాదొంగతనము బయలుబడినదను భయముచేతఁ గాళ్లాడక యేమిచేయుటకుఁగూడఁ దోఁచకున్నాఁడను.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు).

తృతీయరంగము.

రంగము:—దామోదరవర్మగారి గృహమునందలి చావడి.

(విజయవర్మయు, వీరభద్రుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు).

విజ—ఆహా! హా! ఔరా, నాస్నేహితుఁడు వివాహము చేసికొనెనుగా—పల్లెటూరి యొకచిన్నపిల్లనా వివాహము చేసుకొనెను? ఇంతకాలమువఱకు నెవ్వరుచెప్పినను వివాహమాడక తుదకీముసలితనములో శరీరపటుత్వమంతయుఁ దప్పిపోయినతరువాత వివాహమాడెనుగా?.

వీర—విజయవర్మగారూ!. మీరాయనను వివాహమాడితివాయని మాత్రమాక్షేపించవద్దు. ఆయన వివాహమాడి యాఱుమాసములకంటె నెక్కువకాలము కాకపోయినను నింతత్వరలోనే ఆయన వివాహమువలని నష్టములన్నియు ననుభవించుచుఁ దనవయసులో వివాహము చేసికొనినందులకుఁ దన్నుఁదానే దూషించుకొనుచున్నాఁడు సుమండీ!

విజ—తానుచేసిన దానిఫలముఁ దానిప్పుడే యనుభవించుచుండెనుగదా? పాపము దామోదరునకుఁ బెద్దకాలములో నెంతకష్టముసంప్రాప్తమైనది? శరీరపటుత్వముతోపాటు మనోదార్ఢ్యముగూడఁ దఱిగి ముసలితనములోనిట్టి వెఱ్ఱిపని చేసినాఁడు. తనకుఁ గష్టకాలము వచ్చినదిగనుకనే యీవయసులో నిట్టిదుర్బుద్ధి పుట్టినది. అతఁడు వసుకామునియందంతకోపముతోనున్నాఁడుగా! అతని ముఖమైనఁజూచుట మానివేసినాఁడుగదా?

వీర—ఆయనకు వసుకాముని యందుఁగల కోపము నేనింతింతని చెప్పఁజాలను అతని పేరు వినినంతమాత్రముననే మండిపడుచున్నాఁడు. దీనికిఁ దోడు కొందఱుదుర్మార్గులుచేరి దామోదరవర్మభార్య పద్మావతితో వసుకామునికేమో సంబంధమున్నదని యొక యపవాదకల్పించి ఆయనకుఁ దెలియునట్లు ప్రచురించిరి. తానీవార్ధక్యదశలోఁ జిన్నపిల్లను వివాహము చేసికొనియుండుటచే నెవ్వరేయపవాదలాడినను నిజమని నమ్ముచున్నాఁడు. ఈసంగతి దామోదరవర్మకుఁ దెలిసినప్పటినుండియు వసుకాముని యందు మఱింతకోపము గలిగి యాతనితో మాటలాడుటగూడ బొత్తుగా మానివేసినాఁడు. పద్మావతికిని గామపాలునకును సంబంధమున్నదన్నచో నమ్మనైన నర్హముగా నుండునుగాని వసుకామునకట్టి సంబంధమున్నదన్నచో నెంతమాత్రము నమ్మఁదగదు. ఇది కేవలము దుర్మార్గులు కల్పించి ప్రచురించిన యపవాదగాని మఱియొకటికాదు. దుర్మార్గుఁడును, గుచ్ఛితుఁడునునగు కామపాలుని యోగ్యుఁడనియు సన్మార్గుఁడగు వసుకాముని నయోగ్యుఁడనియుఁ దలఁచి లేనిపోనియనుమానములఁబడుచు నెక్కుడలేని బాధపడుచున్నాఁడు.

విజ—అవును; కాలయాపనకని పనిలేక నోటికివచ్చినట్లు ప్రేలుచు లేనిమాటలను గల్పించి చెప్పువాండ్రు మగవారిలోను, నాఁడువారిలోనుగూడఁ గలరు. వయసులోనున్న మగవాఁడుగాని యాఁడుదిగాని యట్టిదుర్మార్గుల కండ్లఁబడుటతప్పు; వెనుకను ముందును నాలోచింపక యెన్నినిందలనైన నారోపించి చెడువాడుకలు వేయుచుందురు. కాని వసుకామునిఁగూర్చి యట్టియపవాదలు విని నేనాతనియెడల మఱియొక విధముగా నుండను. అతఁడు నీచప్రవర్తన లేనివాఁడయి మోసపువృత్తియందుఁ బ్రవేశించకపోయినచోఁ దానెంతధననష్టముగలుగఁజేయుచున్నను నేనతని నాదరించుచునే యుందును.

వీర—నామాటనమ్మండి. అతనియందు నీచత్వముగాని మోసవృత్తిగాని యెంతమాత్రమును లేదు. అతనిని బరీక్షించి చూచినచో నాతని స్వభావము మీకే బోధపడును. మీరిప్పుడు సెలవిచ్చినమాటలవలన నాకెంతో సంతోషముగానున్నది. సర్గస్థుఁడైన నాయజమానుని కొమారుఁడు వసుకామునకు మీరొకరీప్రపంచములో నాధారముగానున్నారు; యింతేచాలును.

విజ—వీరభద్రా! చిన్నతనములో నతనివయసులో నేనును నతనితండ్రియుఁ గూడ నెట్లుంటిమో నేను మఱచిపోతిననుకొంటివా? పిన్నవయసులో నెట్లుప్రవర్తించినను, తరువాత నీయజమానుఁడెంతయోగ్యుఁడనిపించుకొనెనో నీవెఱుఁగవా? కాఁబట్టి వ

సుకామునియందిప్పుడు పరులారోపించు దోషములాతని యౌవనకారణములవలనఁ
గలిగినవిగాని మఱియొకటి కాదు.

వీర—తామిప్పుడు సెలవిచ్చిన మాటలవలన వసుకాముఁడు తనతండ్రి గౌరవమునిలక
ను గాపాడఁగలఁడను ధైర్యమున్నది. అదిగో! దామోదరవర్మగారు వచ్చుచు
న్నారు!

విజ—ఏమి! హాశ్చర్యముగానున్నదే! ఆయనకీవివాహముతోఁ బడుచునదనముగూడ వ
చ్చినట్లున్నదే! ఆయనముఖము చూడఁగా మునుపటిచర్యలన్నియు మాఱిపోయినట్లగప
డుచున్నవి. ఆమధుర తలరుమాలు, ఆపెనిమీసము, ఆకత్తిరింపుకోటు, తిరుచునాపల్లి
జోడు చూడఁగా వింతగానున్నది. పూర్వమాయన తెల్లపాగా యొకటి చుట్టుకొని
బొందుల అంగరఖా వేసికొని చెప్పులజోడు తొడుగుకొని కచ్చేరికి వెళ్లుచుండెడి
వాఁడు. మునుపు మీసముంచుకొనిన వానిఁజూచినను గిరజాలుంచుకొన్నవానినిఁ
జూచినను గోపపడి యామీసములును, గిరజాలును దీయించువఱకును నిద్రపోయెడి
వాఁడుకాఁడు. ఇప్పుడాయన తనజుట్టుచుట్టు పిల్లలనుబెంచి మీసముగూడ నుంచు
చున్నాఁడు. పూర్వమువలె విభూతియు, గంధాక్షతలును మాని యగురుచుక్క పె
ట్టుకొనుచుఁ గన్నులకు వైద్యమనిపేరుపెట్టి కాటుకగూడఁ బెట్టుచున్నాఁడు. చూచి
నవానినెల్ల నాక్షేపించు నీతనికిప్పుడు దానే యాక్షేపణలఁబడి హాస్యములకుఁ బా
త్రుఁడైనాఁడు. ఈవివాహముతో నీయన కెక్కడలేనిషోకులు వచ్చినవి.

(దామోదరవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

దామో—నాప్రియస్నేహితుఁడు విజయవర్మా! నిన్నుఁజూచుటవలన నామనసెంతో
సంతోషము నొందుచున్నది. నీవెప్పుడువచ్చినావు?

విజ—దామోదరా! నీవు క్షేమముగానున్నావా? నిన్నుఁజూచి చాలకాలమయినది.

దామో—అవును; మనమిద్దఱముఁగలసికొని చాలకాలమైనది. పదునైదు సంవత్సరముల
యినదికాదు? విజయవర్మా! నిన్నెంతకాలమునకుఁ జూచితినోయీ!

విజ—దామోదరా! నీవు వివాహము చేసికొంటివని విన్నాను. అవును పాపము నీవే
మిచేయఁగలవు. నీకన్నియుఁ గష్టములు సంప్రాప్తమైనవి. నీవు సుఖముగా నుండు
టయే నాకుఁ గావలసినది.

దామో—ఏమో, వివాహము చేసుకొన్నాను. నాజాతకమునుబట్టి సంతానప్రాప్తి గల
దని నన్నందఱుఁ బ్రేరేపించుటచే నిజమనినమ్మి నేనీపనిచేసినాను. సుఖమునకేమి.
లే—ఆసంగతి యిప్పుడెందుకు?

విజ—అవును, ఆసంగతులిప్పుడెందుకు ? బాల్యస్నేహితులు చిరకాలమునకుఁ గలిసికొని యిప్పుడు గృహచ్ఛిద్రములఁ గూర్చి మాటలాడఁగూడదు.

వీర—(విజయవర్మచెవిలో) మీరాతని వివాహమునుగూర్చి యిప్పుడు తలపెట్టవద్దు.

విజ—ఓయీ ! నాయన్న కొమాళ్ళలోనొకఁడు దుర్మార్గప్రవర్తనుఁడై తన ధనమం తయుఁ బోఁగొట్టుకొనెనఁట, నిజమేనా ? వానిసంగతివినిన నాకుఁ జాలవిచారము గా నున్నది.

దామో—అతనిసంగతి నన్నేమని యడిగెదవు. అతఁడు నిర్భాగ్యుఁడయి బొత్తుగాఁ జెడిపోయినాఁడు. వానిసంగతి వినిన నీకు విచారకరముగా నుండుటాశ్చర్యముకాదు. కాని వానియన్న కామపాలుఁడు బహుయోగ్యముగా సంచరించుచున్నాఁడు. పోనిమ్ము, ఇద్దఱిలో నొక్కఁడైన నక్కఱకువచ్చును. ఈగ్రామములో నందఱుఁ గామపాలునిఁ జూచి మిక్కిలి గౌరవింతురు.

విజ—దానికేమిలే. గ్రామములోనందఱు గౌరవింతురన్నమాత్రమున నేను సంతోషించను. దొంగవేషములు వేసికొని లేనియోగ్యతఁ దెచ్చిపెట్టుకొని నటించెడివాఁడ్రకే కాని యిట్టిగౌరవముండదు. కామపాలునందఱు గౌరవింతురనఁగా నతఁడు యోగ్యులకు నయోగ్యులకుఁ గూడ నణఁగియుండునని యర్థము. అందులో విశేషమేమున్నది ?

దామో—చాలు. చాలు. కామపాలున కందఱు స్నేహితులని దానియర్థము, అతఁడు యోగ్యుఁడుగనుక నతనికెవ్వరును విరోధులులేరు ; అతనినందఱు గౌరవింతురు.

విజ—కామపాలునియందట్టి గౌరవమున కాతనియందేమి సుగుణములున్నవి ?

దామో—కామపాలునంత గౌరవపాత్రుఁడింకొకఁడులేఁడు. ఇన్నిమాటలెందుకు? నీవు స్వయముగా నాతనిఁజూచిన నాతనిస్వభావము నీకేబోధపడును. అతఁడు మాటలాడునపుడు నీతులు గురియుచుండును.

విజ—ఈనీతులకేమిలే. మాటలలో నెన్నినీతులనైనను జెప్పవచ్చును. ఎక్కడలేని నీతులను జెప్పుచు నతివినయముగా సంచరించువాండ్రను జూచిన నాకెక్కడలేని యనుమానమును బుట్టును. నేనిట్లంటినని నీవు మఱియొకలాగునఁ దలఁచవద్దు. వసుకాముఁడు యోగ్యుఁడని నాయభిప్రాయముకాదు. వీరిద్దఱిస్వభావములను బరీక్షించుటకు వీరభద్రుఁడును నేనును నొకయుపాయ మాలోచించితిమి. ఆవిధముగాఁ బరీక్షించి వారి యంతరంగములను జక్కఁగాఁ గనిపెట్టఁదలఁచుకొన్నారము.

వీర—అట్లు పరీక్షించిన తరువాత వారినిజమైన స్వభావములు దామోదరవర్మగారికే విశదము కాఁగలవు.

దామో—కామపాలుఁడు యోగ్యుఁడనిపించుకొనకపోయినచో నాప్రాణములు ధారవోసెదను.

విజ—సరే. ఆసంగతి యిప్పుడెందుకు? దాహమగుచున్నది. కొంచెము మంచినీళ్ళు తెప్పింపు. తరువాత మేమాలోచించిన యుపాయమేమో చెప్పెదను.

దామో—అలాగుననే కానిమ్ము. ఆయుపాయమేమో వినెదను

విజ—దామోదరా! స్వర్గస్థుఁడైన నీపూర్వస్నేహితుని కొమారునియందు నీవింత నిర్దయబుద్ధితోఁ బ్రవర్తించుట యుచితముకాదు. చిన్నతనములో నందఱునట్లే సంచరింతురు. అది యాతనివయసు తప్పుగాని యతనితప్పుకాదు. పెద్దవాఁడయినతరువాత నతఁడే యోగ్యుఁడనిపించుకొనును. ప్రపంచానుభవములేని పిన్నవయసులో నాతని నడువడిని గూర్చి మనమంత కఠినముగా నాలోచింపఁగూడదు. చిన్నతనములో నెక్కుడలేని నీతులు బోధించుచు యోగ్యులనిపించుకొనినవాండ్రు ముందెక్కుడలేని దౌష్ట్యమును నేర్చుకొని భ్రష్టులనిపించుకొందురు.

(అని నిష్క్రమించుచున్నారు)

అపవాదతరంగిణి.

తృతీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

రంగము :—దామోదరవర్మగారి యింటనొకగది.

(దామోదరవర్మయు, విజయవర్మయు, వీరభద్రుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు)

దామో—సరే, ముందుగా నతనిఁజూచినతరువాత భోజనమునకు వెళ్ళుదము. వీరభద్రా! యిందులో నీయభిప్రాయమేమియో నాకుఁ దెలియకున్నది. నీవిప్పుడు చెప్పినట్లు చేయుటవలనఁ బ్రయోజనమేమున్నది?

వీర—ఇప్పుడు నేనుచెప్పిన పురుషోత్తమరావు వీండ్రకుఁ దల్లివైపున సమీపబంధువు. ఇతఁడు కొంతకాలము కాకినాడలో వర్తకముచేసి యిప్పుడు ధనహీనుఁడయి దరిద్రత ననుభవించుచుఁ బడరానికష్టములఁ బడుచున్నాఁడు. ఋణదాతలీతనిఁ దమ ఋణమునకయి కారాగృహమున నుంచిరి. ఇతఁడు తనకాపద్బాంధవులని వీరినెంచి తనదుస్థితినిగూర్చి వ్రాసివీరిసాహాయ్యమునుగోరినాఁడు. కామపాలుఁడు తానిప్పుడు సాహాయ్యముచేయు స్థితిలోలేననియు, ముందుఁగావలసినసాహాయ్యమంతయుఁ జేయుటకుసిద్ధముగానున్నాననియు, నతనిదుస్థితికిమిక్కిలిచింతించుచున్నాననియుఁ దియ్యని మాటలనుజెప్పి యేమియుసాహాయ్యముఁజేయకుండెను వసుకాముఁడుమాత్రమిట్లుమిథ్యావచనములనుజెప్పక తనశక్తివంచనలేకుండఁ దగుసహాయమునుజేసి యిప్పుడుదానపేక్షించుచున్న ఋణములోఁగొంతభాగ మతనికీయనున్నాఁడు.

విజ—వీరిపరోపకారబుద్ధికి సంతోషముగానున్నది. ఇతఁడునిశ్చయముగా నాయన్నకొమారుఁడనుటకుఁ దగినవాఁడు.

దామో—అయితే, విజయవర్మగారిప్పుడు స్వయముగా వీరిస్వభావములను దెలిసికొనుటయెట్లు?

వీర—ఇందులోఁగష్టమేమున్నది? కామపాలునితోడను, వసుకామునితోడను బురుషోత్తమరావుజామీనుమీఁదఁ గారాగృహవిముక్తుఁడయి తమసాహాయ్యమపేక్షించి స్వయముగా నీగ్రామమువచ్చెనని నేను చెప్పఁగలను. వీరిరువురును బురుషోత్తమరావునిదివఱకుఁ జూచియుండకపోవుటచే విజయవర్మగారు పురుషోత్తమరావువేషమువేసికొని స్వయముగా వీరిద్దఱిపరోపకారస్వభావమును జక్కఁగాఁదెలిసికొనవచ్చును. నామాటనమ్మండి వసుకాముఁడెంతదుష్ప్రవర్తనుఁడు గాఁగనుపించుచున్నను దుదకాతఁడే నిజమైన పరోపకారబుద్ధిగలవాఁడు గాఁగనుపించును.

దామో—దానికేమి. తనదగ్గరనొకదమ్మిడియయిన లేనప్పుడు దానెంతధార్మికుఁడుగా నుండిననేమిలాభము? మీయిష్టమువచ్చినట్లు వీరిస్వభావముల నాలాగుననే పరీక్షించి చూడండి. అయితేవసుకామునిసంగతి యంతయుఁబూర్ణముగాఁ దెలిసినవానినొకనిఁ దీసికొనివచ్చి విజయవర్మగారికి వసుకామునిఁగూర్చి యంతయుఁదెలియజేతునంటివే, అతఁడేడి?

వీర—ఇదిగోనాతఁడు వీథిలోనరుగుమీఁదఁగూర్చున్నాఁడు. వసుకాముని వ్యవహారముల నుగూర్చి యతనికంటెఁ జక్కఁగాఁదెలిసినవాఁడు మఱియొకఁడు లేఁడు. అతఁడేవిజయవర్మగారితో నన్నిసంగతులుమనవిచేయును. విజయవర్మగారూ! ఇతఁడు స్నేహ

పాత్రుఁడు. విశ్వాసముగల నమ్మకమైన యొకకోమటి. ఇతఁడు దనశక్తివంచనలే కుండ వసుకాముని వ్యవహారములఁ జక్కఁబెఱచి యాతని మంచిమార్గమునకుఁ దే వలెనని పాటుపడినాఁడు.

దామో—అయితే నాతని లోపలికిఁ దీసికొనిరా. వసుకాముని సంగతియంతయు నతని నడిగి తెలిసికొందము.

వీర—వీథిలో నరుగుమీఁదఁ గూర్చున్న ధనగుప్తుని లోపలికిఁ దీసికొనిరా (అని సేవకుని తోఁ జెప్పుచున్నాఁడు).

దామో—ఈధనగుప్తుఁడుమాత్రము యథార్థమునే చెప్పునని నీకేమినమ్మకమున్నది?

వీర—ఇతఁడిదివఱకు వసుకామునకిచ్చిన ఋణము విజయవర్మగారు తీర్చనియెడలఁ దాను ధనమురాఁబట్టుకొనుమార్గమేమియులేదని నేనాతనితో నిదివఱకే చెప్పియున్నాను. విజయవర్మగారిప్పుడీగ్రామము వచ్చినారని యతఁడెఱుఁగును. తానిచ్చిన ఋణము రాఁబట్టికొననున్నవాఁడుగాన నిప్పుడు యథార్థమునే చెప్పునుగాని యబద్ధమాడఁడు. ఇంతేగాక కరటకాచారియను మఱియొకసాక్షిగూడ దొఱకినాఁడు. అతఁడాకాశరామన్న పేరుపెట్టి మారుదస్తూరీతో నుత్తరములను వ్రాయుచుండఁగా నేనాతనిఁ బట్టుకొన్నాను. పద్మావతినిఁగూర్చియు వసుకామునిఁగూర్చియు మీకిదివఱకుఁగలిగిన యనుమానముగూడ నిందుమూలముగాఁ బోవును.

దామో—నేనిదివఱకే యిందువిషయమయి కొంతవిన్నాఁడను.

(ధనగుప్తుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

వీర—ఇదిగో! ధనగుప్తుఁడు. ఇతఁడు బహున్యాయ్యమైన ప్రవర్తనగలవాఁడు. ఈయనే విజయవర్మగారు. ఇటువచ్చికూర్చో.

విజ—ధనగుప్తా! ఈమధ్య నీవు మాయన్నకొమారుఁడు వసుకామునకుఁ గొంతఋణమిచ్చినావఁట నిజమేనా?

ధన—అవును. నేనాయనకుఁ గొంతఋణమిచ్చినాను. నాశక్తివంచనలేకుండ వసుకామునియాస్తి కాపాడవలెనని ప్రయత్నించినాను. అదివఱకే తనయాస్తియంతయుఁ జెడిపోవుటచే నేనెంతతోడుపడినను నేమియుఁ బ్రయోజనము లేకపోయినది.

విజ—అవును, పాపము నీవుమాత్రమేమిచేయఁగలవు. నీస్నేహలాభమును, విశ్వాసమును నగపఱచుటకు నీకు వీలులేకపోయినది.

ధన—నాకెంతమాత్రమును వీలుదొఱకినదికాదు. అతని ఋణమాతని యాస్తికంటె మించకపూర్వమాతని వ్యవహారస్థితియే నాకుఁ దెలియకపోయినది.

విజ—ఇదియంతయు నతని యదృష్టహీనతగాని మఱియొకటికాదు.

ధన—నేనాయన విషయమయి చేసినదంతయు నాయనకే తెలియును. ఈసాయంత్రి మాయనయొద్దకుఁ బాలకొలనునుంచివచ్చిన యొకవర్తకుని దీసికొనివచ్చెదనని చెప్పి నాను. అతఁడు వసుకాముని దివఱకెన్నఁడు నెఱుఁగకపోయినను, అతనికిఁ గొంత ఋణమిచ్చుట కొప్పుకొన్నాఁడు.

దామో—ఏమిటి? క్రొత్తవాండ్రుకూడ వసుకామున కాస్తి లేదని దెలిసియు ఋణ మిచ్చుట కొప్పుకొనుచున్నారా?

ధన—అవును. పాలకొలనులోఁ బూర్వము వర్తకముచేసి యిప్పుడు వడ్డీవ్యాపారము చేయుచున్న అప్పన్న వసుకామునకు ఋణమిచ్చుట కొప్పుకొన్నాఁడు.

విజ—నాకిప్పుడొక యుపాయము దోఁచుచున్నది. ధనగుప్తా! పాలకొలనునుండివచ్చిన అప్పన్న నిదివఱకెన్నఁడును వసుకాముఁడెఱుఁగఁడుగదా?

ధన—అవును. నిశ్చయముగా నాయన యప్పన్ననెన్నఁడును జూడలేదు.

దామో—అయితేసరే. విజయవర్మా! నీవు పురుషోత్తమరావు వేషమువేసికొని వెళ్లుటకంటె పాలకొలనునుంచివచ్చిన యప్పన్న వేషమువేసికొని ధనగుప్తునితో వసుకామునియొద్దకువెళ్ళిన నాతని వ్యవహారమంతయు నీకప్పుడే బోధపడును.

విజ—అవును. నీయాలోచన బాగుగానేయున్నది. తరువాతఁ గామపాలునియొద్దకుఁ బురుషోత్తమరావు వేషమువేసికొనివెళ్ళి యాతని స్వభావమును గ్రహించెదను.

దామో—సరే. ఆలాగుననే చేయవచ్చును.

వీర—కాని పాపము వసుకామునీవిధముగాఁ బరీక్షించుటమాత్రము న్యాయ్యముకాదు మీరిట్లాతనిఁ బరీక్షించుటవలన నాతని సుగుణములకంటె దుర్గుణములే ముందుగాఁ గనిపించును. అయినను భయములేదు. ధనగుప్తా! దామోదరవర్మగారు చెప్పినసంగతి నీకుఁ దెలిసినదా? నీవుమాత్రము నమ్మకముగా సంచరింపవలెను.

ధన—అందుకు మీరెంతమాత్రమును సందేహింపవద్దు. ఇప్పుడు వేళయయినది. అయిదు గంటలకే వచ్చెదనని వసుకామునితోఁ జెప్పినాను.

విజ—నీయిష్టము. నీతోఁగూడ వచ్చుటకు నేను సిద్ధముగానున్నాను. కాని, ధనగుప్తా! నేను కోమటినని వసుకాముని నమ్మించుటెట్లు?

ధన—మీకాసందేహమక్కఱలేదు. ఇప్పుడు కోమట్లుండఱు బ్రాహ్మణులకంటెఁగూడ నెక్కువగానుండవలెనని ప్రయత్నించుచున్నారు. మీరు కోమటినంటే సందేహించుటకు వీలుండదు.

విజ—సరేకాని, వడ్డివ్యాపారము చేయువాఁడనని నమ్మించుటకు వీలులేకుండ నుద్యోగస్థునివలెఁ గనుపింతునేమోగదా?

ధన—మీకెందుకు? నాతోరండి. ఇప్పుడు కోమట్లుద్యోగస్థులకన్న నెక్కువ వేషములు వేసికొని పంతులవారివలె సంచరించుచున్నారు. ముఖము, మాటలు, చూచి కోమటి యని తెలిసికొనుకాలము పోయినది.

దామో—ఆభయము మీకెంతమాత్రము నక్కఱలేదు. ఇంకా మీరు గుఱ్ఱపుబండిలో నెక్కికూడ వెళ్ళవచ్చును.

ధన—అవును. మీరు జోడుగుఱ్ఱముల బండిలో వచ్చినను రావచ్చును. మీకాసందేహ మక్కఱలేదు.

విజ—సరే; ఇదియు బాగుగనేయున్నది. కాని వడ్డివ్యాపారపు మాటలునాకుఁ బూర్ణముగాఁ దెలియవు. నేనేవిధముగా వడ్డిబేరమాడవలెనో నాకుఁ గొంచెముచెప్పు.

దామో—వడ్డివ్యాపారమునకుఁ దెలియవలసిన సంగతులేమియు లేవు. వడ్డిబేరమాడునపుడు విశేషముగా వడ్డికావలయునని చెప్పుట ముఖ్యమైనయంశము. ధనగుప్తా! ఇంతేకాదూ?

ధన—అవును. అదిముఖ్యమైన విషయమే.

విజ—సరే. నాకిప్పుడు తెలిసినది. నెలకు నూటికి రెండురూపాయీలు వడ్డికావలెనని యడిగెదను.

ధన—అంతకంటె నెక్కువవడ్డి మీరడుగకపోయినయెడల మీసంగతి యంతయు నప్పుడే తెలిసిపోవును. ఈకాలములో ధర్మవడ్డి పనికిరాదు.

విజ—అయితే, యెంతవడ్డి యడుగుమనియెదవు? నెలకు నూటికి రెండురూపాయీలు కూడ ధర్మవడ్డియేనా?

ధన—ఆసంగతి యిప్పుడు ముందుగాఁ జెప్పుటకు వీలులేదు. సమయమునుబట్టి వడ్డియడుగవలెను. ఋణమవసరముగాఁ గావలసినట్లగపడకపోయినయెడల నెలకు నూటికి మూఁడురూపాయీలు వడ్డియడుగవచ్చును. ఋణమత్యవసరముగాఁ గావలసియున్నదని తోఁచినపక్షమున నెలకయిదురూపాయీలు వడ్డియు నొకసంవత్సరమువడ్డి ముందుగను గావలెనని యడుగవలయును.

దామో—విజయవర్మా! నీవు బహున్యాయ్యమైన వ్యవహారమునే నేర్చుకొనుచున్నావు.

విజ—ఈవ్యవహారము న్యాయ్యమైనది కాకపోయినను దీనివలన లాభముమాత్రము లేకపోలేదు.

ధన—తరువాత నీస్వామ్యోనను మీయొద్దఁ బ్రస్తుతములేదనియు, మీస్నేహితునిదగ్గఱబదు లుచేసి యీవలసి యున్నదనియుఁగూడఁ జెప్పవలెను.

విజ—నాస్నేహితునియొద్ద బదులు తేవలసి వచ్చినదనికూడఁ జెప్పవలెనా ?

ధన—అలాగే చెప్పవలెను. మీస్నేహితుఁడు మంచివాఁడుకాఁడనియు, కపటియనియు స్నేహితులయెడలఁగూడ వడ్డివ్యాపారములో మోమోటము లేనివాఁడనియుఁ గూడఁ జెప్పవలసియుండును.

విజ—ఇదిమిక్కిలి బాగుగానున్నది. ఈవ్యవహారములో నాస్నేహితునిఁగూడ దూషిం పవలెనా ?

ధన—అవును. ఈవ్యవహారములో నాలాగుననే చెప్పవలెను. మీస్నేహితునియొద్దఁగూ డ ధనము లేకపోవుటచే దానొకనగను కుదువపెట్టి ఋణము తేవలసివచ్చెదని కూ డఁ జెప్పవలెను.

విజ—నగలను కుదువపెట్టి ఋణముతెచ్చి ధనమిచ్చువాఁడెట్టి మంచిస్నేహితుఁడోగదా!

దామో—విజయవర్మా ! నిశ్చయముగా నీవు ధనగుప్తునిబోధనాశక్తివలన నీవ్యవహా రమందలి రహస్యమంతయుఁ ద్వరలోనే గ్రహించులాగున గనుపించుచున్నావు. ధన గుప్తాయిప్పుడు దొరతనమువారు క్రొత్తగాఁజేసిన చట్టమునుదూషించుటఁగూడ మం చిదికాదా ? ఈవ్యవహారములో దొరతనమువారు భూస్వాములు ఋణములపా లుగాకుండ వారిని గాపాడఁదలఁచి చేసినచట్టము మంచిదికాదని చెప్పిన యుచిత ముగానుండును.

ధన—అవును. ఈసంగతి బహుచక్కనిదిగానే యుండును.

దామో—దొరతనమువారీచట్టమునుజేసి ఋణదాతలకు విశేషనష్టమును గలుగఁజేసి రనియు, నవసరము వచ్చినప్పుడు స్వేచ్ఛగా ఋణముచేయఁగోరువారికి ఋణదాత లు నిర్భయముగా ఋణమిచ్చుటకు వీలుకలుగకుండ భూస్వాములకుఁ గావలసినప్పు డు ధనము దొఱకకుండ నెక్కడలేని కష్టమును దెచ్చిపెట్టిరనియుఁగూడఁ జెప్పి దొరతనమువారిని దూషింపవలెను.

ధన—అయ్యో పాపము భూస్వాములకును ఋణదాతలకునుగూడ నెంతకష్టమువచ్చిన దోగదా ?

దామో—ఈచట్టము మంచిదనిసంతోషించువారినందఱినిగూడదూషించి భూస్వాముల భూములు ఋణదాతలపాలుగాక వారిసంతతివారి కుండునట్లు చేయుటమంచిది కాదనియు, అట్లుచేయుటవలన ధనమంతయుఁ గొందఱయొద్దనేయుండి తక్కినవా

ర్గు ధనహీనులగుదురనియుఁ గూడఁజెప్పిన బాగుగానుండును.

విజ—సరే! ఈవిధముగా సంగతులన్నియు సమయోచితముగాఁ జెప్పెదను. వేళ కావచ్చినది. ధనగుప్తుఁడు మార్గములో నీవ్యవహారమందలి తక్కినరహస్యముల నన్నిటిని బోధించును.

దామో—వసుకాముని యిల్లు బహుసమీపముగానున్నది. మీకీరహస్యములన్నియు బోధించుటకు వ్యవధియుండదేమోయని తోఁచుచున్నది.

విజ—అందుకు నీవెంతమాత్రమును సందేహించవద్దు. నాయుపాధ్యాయుఁడు ధనగుప్తుఁడు బోధనాశక్తియందు మిక్కిలి గట్టివాఁడు. వసుకాముఁడు పొరుగింట నున్నను మనగుమ్మముదాటు లోపలనే యీవిద్యనంతయు నేనభ్యసించి సంపూర్ణకుచోద్యుఁడను గాకపోయినయెడల నాబుద్ధిమాంద్యమే కారణముగానుండును గాని మఱియొకటి కాదు.

(అని ధనగుప్తునితో నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

దామో—ఇదియంతయు బాగుగనేయున్నది; కాని, వీరభద్రా! నీవీ విషయములో మనము మొదటఁదలఁచినట్లు పురుషోత్తమరావు వేషముతో విజయవర్మను దీసికొనిపోయి వసుకామునకు లాభము చేయఁదలఁచితిని సుమా.

వీర—లేదు. దామోదరవర్మగారూ! నేనట్టివాఁడను గాను, నామాటనమ్మండి.

దామో—ఇప్పుడు నీవు వెళ్ళి కరటకాచార్యునిఁ దీసికొనిరా. అతఁడు చెప్పఁబోవు సంగతులను వినవలెను.

వీర—(వెళ్ళుచున్నాఁడు.)

దామో—పద్మావతినిగూర్చియు వసుకామునిగూర్చియు నాకుఁగలిగినయనుమానము తీరవలెను. ఇందలివాస్తవము నాకుఁదెలిసినఁగాని యేమియుఁదోఁచకున్నది. నిత్యశంకితుఁడనుగా నేనెన్నాళ్ళిలాగున గాపురము చేయఁగలను. ఇది కేవలమపవాదమని నిశ్చయమయినచో నేనికసుఖముగాఁ గాపురము చేయవచ్చును. ఈసంగతిని గూర్చి కామపాలునితోఁగూడ నేనిదివఱకెన్నఁడును నాయభిప్రాయము చెప్పలేదు. ఇప్పుడు నాయభిప్రాయమాతనితోఁ జెప్పి యిందలివాస్తము నేవిధముగానైనఁ దెలిసికొన నిశ్చయించుకొన్నాఁడను. అతఁడు దనయభిప్రాయమును దాచక నాతోఁ జెప్పును.

(జానకి ప్రవేశించుచున్నది.)

దామో—అమ్మాయీ! కామపాలుఁడు గూడ నీతో వచ్చినాఁడా!

జాన—లేదు. ఆయన యేదోపనిమీఁద వెళ్ళినారు.

దామో—అమ్మాయీ! కామపాలునివంటి యోగ్యుఁడు నీకుభర్తగానుండఁదగినవాఁ డని నీకిప్పటికిని దోఁచలేదు గదా! అతనితో మాటలాడి యతని సుగుణ సంపత్తిని జూచియు నీకతనియందుఁ బ్రేమయేలపుట్టకున్నదో నాకుఁదెలియకున్నది.

జాన—మీరీవిధముగాఁ గామపాలుని బ్రేమింపుమని నిర్బంధముచేసి నన్నాయాసపెట్టుట మీకున్యాయ్యముకాదు. కామపాలునికంటె ననేకవిధముల నుత్తమోత్తముఁడగు మఱియొకపురుషుని నేను ప్రేమించితినని మీరెఱిఁగియు నిట్లుపుట ధర్మముకాదు.

దామో—అదిగో, యెప్పుడుచూచినను నీవు మాటకెదురుచెప్పుచునేయుందువు. జానకీ! నీవాలాగునఁజెప్పవద్దు. నీయభిప్రాయమంతయు నాకుఁదెలిసినది. నీవువసుకామునిఁ బ్రేమించుచున్నావని నాకుఁదెలియకపోలేదు. నీవు చిన్నదానవు. మంచిచెడ్డలు తెలియకుండా నీకుఁ దోఁచినట్లుసంచరించుచున్నావు. వసుకాముని యయోగ్యతచూచి కూడ నతనినే ప్రేమించుచున్నానని నీవు నిర్భయముగా నాయెదుటఁజెప్పుటతగదు.

జాన—మీరునాయెడల నింతదయమాలియుండుట న్యాయ్యముకాదు. మీయాజ్ఞకులోఁబడి వసుకామునితో మాటలాడుటగూడ మానివేసినాను. అతఁడయోగ్యుఁడని మీరిదివఱకే నాతో నెన్నిమాఱులోచెప్పినారు. ఇంకనతని యయోగ్యతనుగూర్చి మీరు నాతోఁజెప్పి నన్నాయాసపెట్టవద్దు. మీయాజ్ఞానుబంధములచే నానోటిని జేతులనుగట్టివేసికొనఁగలిగినను నామనసునుమాత్రము గట్టివేయఁజాలకున్నాను. ఆతని నడత మంచిదికాకపోయినను అతనియందు నాకనురాగముపోనేరదు. అతనిదుస్థ్సితి జూచిన నాకువిచారము పుట్టుచున్నది.

దామో—అతనిదుస్థ్సితినిగూర్చి నీవోపికకొలఁది విచారించినవిచారింపుము. కానినీవాతనిఁబ్రేమించుటమాత్రము మాని యోగ్యుఁడగుకామపాలునేవివాహముచేసికొనుము.

జాన—యోగ్యుఁడయినను నయోగ్యుఁడయినను నేను వసుకామునే ప్రేమింతునుగాని, కామపాలునిమాత్రము వివాహమాడను.

దామో—ఈపెంకితనమును మూర్ఖత్వమును నాదగ్గరమానుకో. జానకీ!! నీకు నాసంగతియింకా బోధపడలేదు. తల్లిదండ్రులు దమపిల్లను గుంటివానికిచ్చినను గ్రుడ్డివానికిచ్చినను మాట్లాడకపడియుండవలెను. నీతల్లిదండ్రులు చనిపోయినదాదిగా నీకుఁదల్లియుఁదండ్రియు నేనేయయి యున్నాను. నాకు నీమీఁదనిప్పుడు సర్వాధికారమున్నది. నీకిష్టములేకపోయినను నాయిష్టమువచ్చినవానికి నిన్నిచ్చివివాహముచేయుటకు నాకధికారమున్నది. నాయధికారముచెలాయించవలెనంటే నిముసముపట్టదు. నీవు బుద్ధిమంతురాలవుగనుక వేరేనాయధికారమగపఱచవలసిన యవసరములేకుండ నేనుచెప్పి

నట్లొప్పుకొందువని నీతో నీలాగునఁజెప్పుచున్నాను. బాగా ఆలోచించుకో. నాకుఁ గోపము తెప్పించి నీవు తుదకేమియుఁజేయలేవు.

జాన—మీరన్యాయ్యముగా నామీఁదఁగోపపడవద్దు. అధర్మముగా నాకిష్టములేని పురుషునకు నన్నువివాహముచేసి మీయధికారము గనపఱచెదమనిన నేనేమిచేయఁగలను. నా తండ్రి చనిపోవునప్పుడు నన్నుమీకప్పగించినాఁడు. అదిమొదలు నేనుమిమ్ములనే దండ్రిగా భావించుకొనుచున్నాను. మీరు నన్నీవిధముగా నిర్బంధపెట్టినయెడల మీయాజ్ఞకు మీఱి మీయెడల నాకుఁగల గౌరవమునుగూడ మానుకొనవలసివచ్చును.

(అని నిష్క్రమించుచున్నది).

దామో—జానకిగూడ నామాటకెదురుచెప్పుచున్నది. ఎవరినిజూచినను నామాటాడు వారులేరు. అందఱికి నామాటయన నసహ్యముగానున్నది. ఈముసలితనములోఁ బద్మావతిని నేను వివాహమాడి పడరానికష్టములఁ బడుచు నేనుజేసినపనికి నేనే విచారించుచుండఁగా జానకితండ్రిచనిపోయి నాకు దీనినొప్పగించి దీనిమూలముగా నొక క్రొత్తవిచారమునుగూడఁ దెచ్చిపెట్టినాఁడు. ఆపత్కాలములో నాపదలే వచ్చుచుండునని చెప్పునట్లు నేను వివాహము చేసికొని తెచ్చిపెట్టుకొనిన యాపదలో జానకి యొకటిగూడనాకుసంప్రాప్తమయినది. ఎన్నిటికని నేనుదుఃఖించను? (చెవియొగ్గివిని) యదిగో పద్మావతి పాడుచున్నది. పెనుభూతమువలె నిదికూడ వచ్చుచున్నది. అది నేఁడెందువలననో మిక్కిలి సంతోషముగానున్నట్లున్నది. జావళీలు నేర్చుకొనవద్దంటే నామాటవినక పంతమునకు జావళీలేపాడుచుండును. నేనింతశ్రమపడి నలుగురిలోఁ దలవంపులువచ్చులాగున దానిని వివాహమాడినందులకు దానికి నాయందిష్టము లేకపోయినను నాతోఁగొంచెము నవ్వుమొగముతో మాటలాడిన నంతేచాలును. ఏలాగునసైన దానికినాయందుఁ గొంచెము ప్రేమగలుగునట్లు చేయవలెను.

(పద్మావతి ప్రవేశించుచున్నది.)

పద్మా—మీరు జానకితోఁ గయ్యమాడుటలేదుగద. నేనుదగ్గిర లేనప్పుడైనా కొంచెము మంచితనముగా నుండండి. నేనున్నప్పుడు మీముఖమెప్పుడుచూచినను విచారముగా నేయుంటుంది. నేనుదగ్గరలేనప్పుడయినా కొంచెము సంతోషముగా నుండండి.

దామో—పద్మావతీ! నాకు సంతోషము కలుగులాగున చేయునుపాయము నీచేతిలోనేయున్నది. నాకు విచారమన్నమాటలేకుండ నెల్లవేళల సంతోషముగానుండునట్లు చేయరాదా?

పద్మా—మీకానందముపుట్టించు శక్తి నాకుంటే యెంతో బాగాయుండును. నాకు మీ

రెప్పుడు చూచినను సంతోషముగానుండవలెననియే తాత్పర్యము. మీయిష్టమువచ్చి నట్లు ప్రవర్తించుచుతాను; నాకు రెండువేలరూపాయలతో నొకకంటె చేయించండి.

దామో—నన్నుసంతోషపెట్టుటకు నీకు రెండువేల రూపాయల కంటె చేయించవలె నా? సొమ్ము పెట్టి సౌఖ్యముకొనుక్కొనుటగూడనా? నన్నాయాసపెట్టకుండుటకు నీకీ లంచముగూడఁ బెట్టెదననుకొంటివా యేమిటి. నగలమాటమాత్రము నాదగ్గరతల పెట్టవద్దు. మనమీవిధముగా వివాదపడుచుండుట మంచిదికాదు. నీవిట్లు నన్నెదిరించుచుండిన యెడల నేను సహించను.

పద్మా—మీతో నాకు వివాదపడుట ముచ్చటయనుకొంటిరాయేమిటీ? నన్నని మీరనిపించుకొనుట యెందుకు? నాతో మీరంత సఖ్యతగా నుండవలెనంటే నామాటకెదురు చెప్పి నన్నాడిపొయ్యకండి. నన్నుఁ దిట్టితిట్టి మీరే విసికి యూరకుందురని నేనింతవ అకు నోపికపట్టియున్నాను.

దామో—నిన్ను నేనేమియు ననుటలేదు. నీవే నామాటకెప్పుడు చూచిన నెదిరించుచుందువు. ఎవరెవరి నెదిరింతురో చూతాము. ఇఁకముందు నామాటకు నీవెదురు చెప్పుదువో నీమాటకు నేనెదురుచెప్పుదునో చూతము.

పద్మా—మీమంచితనము, మీశాంతస్వభావము నాకుఁదెలియదా గేమిటి? మీరునన్ను వివాహమాడుటకుఁ బూర్వము మాతండ్రితో మాటలాడుటకు వచ్చినప్పుడు మీరెంత సంతోషముగా నున్నారు? ఇప్పుడు మీరెట్లుగనుపించుచున్నారు? మీపుణ్యము, ఆలాగున నవ్వుమొగముతోనుండండి. నన్నుఁబెండ్లిచేసికొనక పూర్వము మీచిన్నతనములో మీరుచేసినచర్యలు వింతకథలుగా నాతోఁజెప్పేవారు. ఆశాంతమంతయుఁ బోయి యిప్పుడు మీకెక్కడలేని కోపమును వచ్చినది.

దామో—అప్పుడు నీవునామాటకెదురు చెప్పక మంచితనముగానుండుటచే నేనప్పుడట్లు సంతోషముగానున్నాను. ఇప్పుడుమాత్రము నీవు నాయిష్టమువచ్చినట్లు ప్రవర్తించితివేని నాకుఁగోపమెందుకుండును!

పద్మా—అవును, అప్పుడు "మీరుమ ముసలివా" రని యాక్షేపించినవాండ్రను జూచిననా కెక్కడలేని కోపమువచ్చేది.

దామో—ఆమాటనిశ్చయమే. నాకాసంగతి యంతయుఁదెలియును.

పద్మా—మాచెల్లెల్లు సావిత్రి మీరు ముసలివారనియు, మీకుఁదల నెఱసినదనియు, పండ్లూడిపోయినవనియు, మిమ్ముల నాక్షేపించుచు మీప్రక్కను నేను పెండ్లిపీటలమీఁదఁ గూర్చున్నప్పుడు మిమ్ము నేనుకోమూర్తెవలెనో మనుమరాలివలెనోగనుపింతునని చెప్పినప్పుడు

ఈఘాతగారేనా? నీమొగc" డని నన్నాక్షేపించుచుండcగా మీరు నాకన్నులకు నవమన్మథునిలాగునc గనుపించుచున్నారనియు, మిమ్ములనేగాని యన్యుని వివాహము చేసికొనననియు నేను జెప్పుచుండుదానను.

దామో—పోనీ, నీపుణ్యము. ఇంతమాత్రమయినను నన్నుcగూర్చి మంచిగా మాటలాడినావు.

పద్మా—మిమ్ములను వివాహమాడి సుఖపడుదుననికూడ నేను జెప్పేదానను.

దామో—బహుబాగాcజెప్పినావు. స్వవచనవిఘాతముగాకుండ నీవన్నట్లునన్నెదిరించక నన్ను సుఖపెట్టి నీవు సుఖపడవలెను. ఇంతయనుకూలదాంపత్యము ప్రపంచములో లేదనునట్లు మనమిద్దఱము కాపురము చెయ్యవలెను.

పద్మా—ఆలాగున మనము కాపురముచేయవలెనంటే మీరు నామాటకెప్పుడు నెదురు చెప్పక నాయిష్టమువచ్చినట్లుండండి.

దామో—నేనెన్నcడును నీకెదురుచెప్పనుగాని నీవుమాత్రము నాయిష్టమువచ్చినట్లు సంచరించుచు నేనుజెప్పినట్లు వినవలెను. పద్మావతీ! నీవే యాలోచించుకొనుము. ఎప్పుడుచూచినను మనవివాదకు నీవే కారణముగనుందువుగాని నేనుగాను. ప్రియురాలా? నీవే మొదట నేదో లేనిపోని కారణము గల్పించుకొని నామీcదకుc గయ్యానికి వత్తువు.

పద్మా—మీరని నామీcద నెపమువేయుట న్యాయ్యముకాదు. మీరే మొదటc గోపముతో నన్నేమైననందురు.

దామో—అదిగో, నామాటకెదురుచెప్పనని యిప్పుడే యెదురుచెప్పుచున్నావు. ఈలాగున, నవునంటే కాదని యెదిరించి చెప్పుచుండిన మనకు సఖ్యమెట్లు కలుగును.

పద్మా—అందుకే నామాటవిని నాకెదురుచెప్పక కాదంటే అవునని వాదించకండి.

దామో—అదిగో, తిరిగి యామాటేయనుచున్నావు. సరే, నీయిష్టమువచ్చినట్లు ప్రేలు. నాదురదృష్టముకొలcది నాకు నీవెక్కడలేని గయ్యాళివి దొరికినావు. నీవు మొదటినుండియు నీలాగుననే యవునంటే కాదని నామాటకెదిరించి నాకుc గోపము తెప్పించుచున్నావు.

పద్మా—మంచిచెడ్డలాలోచించక మీరట్లు కోపపడుచుండిన నేనేమిచేయcగలను. పోనీయండి, మీయిష్టమువచ్చినట్లనండి.

దామో—అదిగో, ఆమాటలోcగూడ నన్ను దూషించుచున్నావు. నాకు మంచిచెడ్డలు తెలియవని కూడ ననుచున్నావు.

పద్మ—పోనీయండి, నాతో మీకేవాగ్వాదమెందుకు? మీరు కోపము మానండి.

దామో—చూడు, ఇప్పుడు చూడు. ఎవరెవరి ననుచున్నారో చూడు.

పద్మ—నేనేమన్నాను. మీరే నాచేత నీమాటలన్నియు ననిపించినారు. మీరు సరిగా
మాటలాడక నాచేత నీలాటిమాటలనిపించులాగున సంచరించిన నాదితప్పు కాదు.

దామో—నీవు నాకుఁగోపమువచ్చులాగున సంచరించినప్పుడు నేననుట నాదితప్పు కాదు

పద్మ—ఇది బాగుగా నేయున్నది. తుదకు నాబ్రతుకు మాసావిత్రి చెప్పినట్లయినది.

దామో—మీచెల్లెలు సావిత్రి కెక్కడలేనిగయ్యాళితనము నున్నది. అది సిగ్గుబిడియము
లేకుండ నోటికివచ్చినట్లు ప్రేలుచుండును.

పద్మ—మీయందమునకు యోగ్యతకు దానినిగూడ నాక్షేపించవలెను గాఁబోలును
అది గయ్యాళియయిన నన్ను మీరు కోసికొనితినుటకు నాపాలిటి మృత్యుదేవతలు
గాఁబోలును.

దామో—చాలు. ఈవివాహసౌఖ్యమింకఁజాలును. నీతోఁగాపురముచేయుటకంటె
సన్యసించుట మేలు.

పద్మ—అలాగే సన్యసించండి. మీకంత కష్టముగానున్నప్పుడీ కాపురము నాకుమాత్ర
ము గావలెననుకొనినారా యేమి? మీ రాపని చేస్తే యీమాటలయిన నాకుఁదప్పుతవి.

దామో—నన్నొక గడ్డిపరకక్రింద నీవు చూచుచున్నావని నేనిదివఱకే యెఱుఁగుదును.
నేను నీకొకప్పుడుమాత్రము కావలసివచ్చినానాయేమి. నేనే మతిపోయి నిన్ను వివా
హముచేసికొనినాఁడను. నీమూర్ఖత్వము, పెంకితనము, గయ్యాళితనముఁ జూచి ని
న్నెవ్వరును పెండ్లిచేసికొనకపోయినను నేను బుద్ధిలేక నిన్ను వివాహమాడి యీబా
ధలన్నియుఁ దెచ్చిపెట్టుకొన్నాను.

పద్మ—మిమ్ములను పెండ్లిచేసికొనినందులకు మీకుఁగాదు నాకే బుద్ధిలేకపోయినది.
మాయూరివారందఱుఁ గాటికిఁగాళ్లుచాచుకొనియున్న నీముసలితాతకా యీపిల్లను
వివాహముచేయుచున్నారని యాక్షేపించుచుండఁగా సొమ్ముకైయాసపడి మీధన
ముఁజూచి మీకు మావాండ్రు గట్టిపెట్టినారు.

దామో—చాలు, ఇఁకఁజాలు. నీసంగతియంతయు నాకుఁదెలిసినది. నీకువిశ్వాసము
ను గృతజ్ఞతయు నెంతమాత్రమును లేదు. నీవంటిదుర్మార్గురాలెక్కడను లేదు నీవెం
తపనినైనఁ జేయుటకు సాహసింతువు. నీతోఁ గాపురముచేసిన నన్ను బలవంతము
గా గొంతుపిసికి చంపినను జంపఁగలవు. ఇఁక నీతోఁ గాపురముచేయఁగూడదు. నీ
చేష్టలన్నియు నాకుఁదెలిసినవి. వసుకామునిగూర్చియు, నిన్నుఁగూర్చియు జనులను

కొనమాటలబద్ధముకాదు. ఆమాటలు నిశ్చయముగా నమ్మవలనేయుండును. ఏ కారణమును లేకుండ నిట్టిమాటపుట్టదు.

పద్మా—మీరట్టియపవాదలు నామీఁద వెయ్యవద్దు. లేనిపోనిమాటలన్నిటినినమ్మి నన్ను దుర్మార్గురాలనని యనవద్దు. బాగుగా జరుగదు.

దామో—పోనీ, నీతో నాకీవాగ్వాదమెందుకు. నీయిష్టమువచ్చినట్లు నీవు స్వేచ్ఛగానుండవచ్చును. నాకుఁదోఁచిన మనోవృత్తి నీకుఁబారవేసెదను. నీవు నాయింటనుండి లేచిపొమ్ము.

పద్మా—అలాగుననే మనోవృత్తి యీయవచ్చును. మీరిచ్చేదానితో మీయింటనొక పంచఁగాచుకొని త్రాగెదను. మీరేమిచేసిననుసరే. మీమాటకెన్నఁడు నేనెదురుచెప్పలేదు. ఇప్పుడు మనోవృత్తి నిచ్చెదనన్నఁగూడ నాలాగేయని యొప్పుకొన్నాను. నాలోపమేమియులేదు. ఈవిషయములోఁగూడ మీమాటకెదురుచెప్పలేదు. (అనినవ్వుచు) మీకుఁజాలకోపమువచ్చినది. మీకెంతకోపముగానున్నప్పుడు నేనిచట నిలువఁగూడదు. (అని వెళ్ళుచున్నది)

దామో—నేను దానినన్నమాటలకు దానికెంతమాత్రమును గోపముపుట్టకున్నది. ఎన్నిమాటలన్నను మానాభిమానములు లేకుండ నామాటకుమాట బదులుచెప్పుచు మొండులాగున నెదుటనిలువఁబడి నవ్వుచున్నది. దానిననియని నాప్రాణమేవిసుగుచున్నది. ఇఁక దీనితో మాటలాడినయెడల నాకు మతిగూడఁ బోవును. దీనికి నాలక్ష్యమేమియులేదు. ఇట్టిదానికయి నేను శ్రమపడుట నాదేతప్పు. ఇదినన్ను వదలిపోయినయెడలఁ దలఁపడవి చూచుకొందును. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

ద్వితీయరంగము.

రంగము:—వసుకాముని యింట నొకచావడి,

[రాముఁడును, ధనగుప్తుఁడును, విజయవర్మయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

రాము—ధనగుప్తుఁడుగారూ! ఇక్కడఁ గూర్చుండండి. ఇదిగో, నేనువెళ్ళి మీరువచ్చినారని మనవిచేస్తాను. అయ్యా! తమపేరెవరండి.

విజ—ధనగుప్తా నాపేరేమనిచెప్పను (అని ధనగుప్తుని రహస్యముగా నడుగుచున్నాడు)

ధన—ఆయనపేరు అప్పన్న.

రాము—అప్పన్నగారాండి. సరే. (అని వెళ్లుచున్నాఁడు)

విజ—సేవకుఁడగు నీరామునిఁజూచిన వారితని యజమానుఁడు వసుకాముఁడు ధన హీనుఁడని యెవరును దలఁచరు. ఇది నిశ్చయముగా మాయన్నగారియిల్లువలెనే గనిపించుచున్నది.

ధన—అవును, యిది నిశ్చయముగా మీయన్నగారియిల్లే. ఈయిల్లు జ్యేష్ఠుఁడగు కామపాలుని భాగమునకు వచ్చినది. కామపాలునియొద్ద నీయిల్లుసామానులతోఁ గూడ వసుకాముఁడు కొన్నాఁడు, దామోదరవర్మగారీయిల్లుకొని వసుకాముఁడు ధనము పాడుచేసెనని కోపపడిరిగాని, తండ్రియందలి గౌరవముచే నాయనశ్రమపడి కట్టిన యీయిల్లితరులు కొనుటకిష్టపడక వసుకాముఁడేకొన్నాఁడు.

విజ—పిత్రార్జితమగు నీయిల్లమ్ముట కామపాలునిదేతప్పు. వసుకాముఁడు మంచిపనినే చేసినాఁడు.

(రాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

రాము—అయ్యా! మిమ్ములనిద్దఱినిక్కడఁ గొంచెముసేపు కూర్చుండమన్నారండి. మా యజమానుఁడుగారు స్నేహితులతో మాట్లాడుచున్నారు. ఇప్పుడాయనను జూచుటకు సమయముకాదు.

విజ—అప్పిప్పించుటకు ధనగుప్తుఁడు నన్నుఁదీసికొనివచ్చినాఁడు. ఈమాట మీయజమానునికిఁ దెలసినయెడల నిట్లుచెప్పరు. వెంటనే మమ్ములను జూడనేచూతురు.

రాము—అవునుగానండి, నేనాసంగతియంతయు నాయనతోఁజెప్పినాను. అప్పన్న కూడావచ్చినాఁడన్నసంగతి మఱచిపోకుండఁ జెప్పినాను.

విజ—అయితేసరే, నీపేరేమి?

రాము—రాముఁడండి; నాపేరు రాముఁడంటారు.

విజ—రాముఁడూ! మీయజమాని బహుమంచివాఁడుగాఁబోలును. నీకిక్కడ జీతము బాగాయిస్తారా?

రాము—మాయజమానునివంటి యోగ్యులెవ్వరూకారు. మాకిక్కడఁ జేయవలసినపని కూడాలేదు. మేమునలుగురము సేవకులమున్నాము. మేమునలుగురము బహుసంతోషముగా చీట్లాడుకొంటూ కాలము గడుపుదుము. మాకు జీతములెక్కువగానే యున్నవిగాని యాఱుమాసముల కొకసారి మాకుజీతములు ముట్టుతూ వుంటవి. మాయజమానిగారిచేతిలో డబ్బువుంటే మాకేలోపమువుండదు. జీతములు మాకు త్వరగాదొరకవని బాధలేకుండా మాయిష్టమువచ్చినట్లుడబ్బు వాడుకొంటాము.

విజ— (తనలో) బాగుగానేయున్నది. దమ సేవకులు యిష్టమువచ్చినట్లు యజమానుని సొమ్ము కర్చుపెట్టఁగలిగినప్పుడు జీతములు లేకపోయినను నష్టములేదు.

రాము— ధనగుప్తుఁడుగారూ! మఱచిపోయినాను. నాకు అప్పు మాట్లాడినారా?

విజ— నీయజమానిగారివలె నీకుఁగూడ నప్పుకావలసివచ్చినదా? ఇది బహువింతగానున్నది.

ధన— రాముఁడూ! నాశక్తివంచనలేకుండఁ బ్రయత్నముచేసినాను ఋణము దొరుకలేదు.

రాము— అయ్యో! మీరుతప్పకుండా నప్పిప్పిస్తారని నమ్ముకొనియున్నాను. నాస్నేహితుఁడు పెంటయ్యకూడా నాకుహామీవుంటాఁడు.

ధన— పెంటయ్య హామీవుంటే పనికిరాదు. ఋణమునెవ్వరు నివ్వనన్నారు.

రాము— నూరురూపాయిలేకాదండి. పోనీ నాజీతముమీఁద నప్పిప్పించండి.

విజ— (తనలో) జీతముమీఁదనప్పిచ్చుటకు వీనికీయుద్యోగము శాశ్వతముగాఁబోలును!

ధన— నీకీయుద్యోగము శాశ్వతమని నమ్మి యెవరప్పిస్తారు?

రాము— నాయుద్యోగమునకేమి భయములేదు. ఎవరిపనులైనా పోతాయిగాని నాపనిపోదు.

విజ— (తనలో) వీనిధైర్యము మిక్కిలి యాశ్చర్యముగానున్నది.

ధన— అయితే కుదువపెట్టుటకు నీయొద్దనేమియు లేదా?

రాము— ఈమధ్య మాయజమానియొద్ద నేమియులేకపోవుటచేత నాకేమియు దొరుకలేదు. ఇప్పుడు నాదగ్గిర యేమీలేదు. కాని మాయజమానిగారి పట్టుపంచెలచాపున్నూ, బనారసు తలరుమాలును, వెండిచెంబులజోడును మాయజమానిగారికవసరము వచ్చినప్పుడిచ్చుపద్ధతిని కుదువపెట్టఁగలను. మీకట్లుచేయుటకు నమ్మకములేనియెడల మాయజమానిగారి బట్టలను గొన్నిటినిదెచ్చి మీదగ్గఱపెట్టి యువితీసుకొని వెళ్లుతూవుంటాను. మాయజమానిగారికీసంగతి తెలియవలసిన యవసరములేకయే నేనీపని యంతయుఁ జేయఁగలను.

ధన— ఆలాగునైనయెడల బాగుగానేయున్నది. ఆలోచించిచెప్పుతాను.

(అప్పుడు రామునిఁబిలుచు నొకకేక వినిపించుచున్నది)

రాము— అదిగో! మాయజమానుఁడుగారు నన్నుఁబిలుస్తున్నారు. మీరాయనను జూడడానికి సమయమయిందని తోస్తుంది. ధనగుప్తుఁడుగారూ నాసంగతిమాత్రము మఱ

చిపోకండి. నాపని శాశ్వతమైనది కాదని మాత్రమనుకోకండి. రండి వెళ్ళుదాము. ఇప్పుడు లోపలికి వెళ్ళవచ్చును.

విజ—(తనలో) ఈసేవకుఁడు తనయజమానివంటివాఁడే యగునెడల వానిగౌరవమును గూర్చి యాలోచించనవసరములేదు. (అందఱు లోనికి వెళ్ళుచున్నారు)

రంగము:—వసుకాముని యింట నొకగది.

(వసుకాముఁడును, విక్రమదేవుఁను, మాధవరావును, మఱికొందఱు స్నేహితులును, జీట్లాడుచుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

వసు—ఇప్పుడందఱికి నెక్కుడలేని నీతులును బలిసినవి. ఇష్టమువచ్చినట్లు పెద్దమనుష్యు లానందించుటకు వీలులేకుండ సంఘదురాచార సంస్కరణ సమాజమువారు సొమ్ముఁ బెట్టి చీట్లాడుటగూడ దూష్యమని నిందించుచున్నారు. ఇప్పుడు కాలమంతయుఁ జెడిపోయినది. మనవారు వినోదార్థము నలుగురుఁజేరి చీట్లాడుట గూడ జూదమనుచున్నారు.

మాధ—ఆమాటనిజమే. పెద్దమనుష్యులు చీఁకటిపడఁగానే ముసుగుఁ వేసికొని యక్షసారికులవలె వేశ్యలయింటికి వెళ్ళుచుండుట మనమంతయుఁ జూచుచునే యున్నాము. ఈమహాశూరులే భోగముమేళము చూడఁగూడదనియు, సంగీతము వినఁగూడదనియు బోధించుచుందురు. రహస్యముగా నెట్టి దుష్కార్యమునైనను జేయవచ్చును గాని చీట్లాడుటమాత్రము దూష్యమఁట? చీట్లాడుట జూదమైన నవుఁగాక. జూదమైతేమాత్రము మానుమనియున్నదాయేమిటి. జూదము, మద్యపానము సరసులకు ముఖ్యమైనవని మనగ్రంథములు చెప్పుచునేయున్నవి.

ఒకస్నేహితుఁడు—పాపము వాళ్ళనేమిచేయుమంటావు. వాళ్ళు పెద్దమనుష్యులమనిపించుకొనుటకై యితరులను దూషించి సంఘమంతయుఁ జెడిపోవుచున్నదని లేనిదుఃఖమభినయించుచుందురు. ఇతరులను దూషించుచుండినయెడలఁ దాము యోగ్యులని లోకులనుకొందురని వాళ్ళతాత్పర్యము. అందుకొఱకు జనులను వంచించుటకు వీరిట్టి వేషములను వేయుచున్నారు.

మాధ—అవును. ఆమాటవాస్తవమే. విక్రమదేవీమధ్య శరీరారోగ్యముకొఱకు కొంచెముకల్లు త్రాగనారంభించినాఁడు. "శరీరమాద్యంఖలు ధర్మసాధనమ్" ని పెద్దలు చెప్పనేచెప్పినారు.

వసు—అందులోఁ దప్పేమున్నది. నేను విచారములు మఱచిపోవుటకుఁ గొంచెము మ

ద్యపానము చేయుచునేయుందును. త్రాగినప్పుడు నాకెక్కడలేని యానందముగ నుండును. ఇంతేకాక సరసులకు మద్యపానము ముఖ్యముగా నుండఁదగినది. మద్యపానము చేసినప్పుడే మోహోదయమగును.

మాధ—వసుకామా! నీకెవతెయందు మోహమున్నదో నిశ్చయముగా దాచకఁజెప్పుము. స్నేహితులతో నబద్ధమాడఁగూడదు.

వసు—నాహృదయమొకకన్యకయందు లగ్నమైయున్నది. రూపలావణ్యములయందును గుణసంపత్తియందును విద్యాధికతయందును నాకన్యను బోలినవారెవ్వరునులేరు.

మాధ—ఆకన్యకపేరేమి.

వసు—ఆకన్యకపేరు జానకి.

విక్ర—జానకా! ఆమె యెవరికొమార్తె?

వసు—ఆచిన్నదాని కులగోత్రములెందుకు. ఆమె బహు యోగ్యురాలు. ఆచిన్నదాని, రూపలావణ్యములు వర్ణింపనలవికాదు.

మాధ—అందముతోఁబనియేమున్నది. కుంటిదయినను గ్రుడ్డిదయినను మోహమున్నపుడదే మిక్కిలి యందకత్తెగాఁ గనుపించును.

(రాముఁడు ప్రవేశించి వసుకామునితో నేమో రహస్యముగాఁజెప్పుచున్నాఁడు)

వసు—నాకుఁగొంచెము పనియున్నది. నేనుబోవలెను మాధవరావూ కొంచెము సేపిక్కడనే కూర్చుండుము.

మాధ—వసుకామా! పనికేమిలే: యెప్పుడుకావలెనన్న నప్పుడే చెయ్యవచ్చును. పనియెక్కడికిఁ బాఱిపోదు. ఇప్పుడు నీప్రియురాలినిఁగూర్చి మాటలాడుకొనుచుండఁగా నీవట్లు మమ్మువిడచిపోవుట మంచిదికాదు. ఒకవేళనీప్రియురాలేవచ్చినది కాఁబోలును.

వసు—కాదు. ఋణమిప్పించుటకు ధనగుప్తుఁడొకవర్తకునిఁ దీసికొనివచ్చినాఁడు. వారితో మాటలాడుటకు నేను త్వరగావెళ్ళవలెను.

మాధ—ఆధనగుప్తునే యీలాగున రమ్మనవచ్చును. నీవు వెళ్ళవద్దు.

ఒకస్నేహితుఁడు—అవసరమైనచో నిప్పుడావర్తకుఁడుగూడ రావచ్చును.

రెండవస్నేహితుఁడు—అవును. వారినిద్దఱిని గూడ నిక్కడకేరమ్మనుట మంచిది.

వసు—ఆలాగుననేచేస్తాను. రాముఁడూ! వారినిద్దఱిని లోపలికిరమ్మనుము.

రాము—(పోవుచున్నాఁడు)

మాధ—వసుకామా! వారికిఁగూడఁ గొంచెమీసీసాలోని సారాయిత్తము. వాళ్ళకుఁగూడఁ బోసినయెడల మనయందు విశ్వాసముగా నుందురు.

వసు—త్రాగినవానివిశ్వాసము వేఱచెప్పనక్కఱలేదు. త్రాచుపామునకుఁ బాలుపోసి
నట్లీఋణదాతలకుపకారముఁ జేసినయెడల నదియంతయు మనకపకారముగాఁ బరిణ
మించును.

(విజయవర్మతోడను ధనగుప్తునితోడను రాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

వసు—ధనగుప్తాయిటురా? అప్పన్నా! యిటువచ్చి కూర్చుండు. ధనగుప్తా! యితనిపే
రు అప్పన్నేకాదూ?

ధన—అవునండి. ఇతఁడే అప్పన్న. నేనుదమతో మనవిచేసినది యితఁడేనండి.

మాధ—విక్రమదేవుగారూ! రండి మనము వెనుకచావడిలోఁ గూర్చుండి పేక ఆడు
కొందము. వసురాముఁడు వీరితో వ్యవహారముమాట లాడినతరువాత వచ్చును.

వసు—అలాగుననే వ్యవహారమైనతరువాత వచ్చెదను. మీరువెళ్ళండి.

విక్ర—మాధ—(నిష్క్రమించుచున్నారు)

వసు—మాధవరావూ!

మాధ—(తిరిగివచ్చి) నన్నుఁ బిలిచినారా?

వసు—అవును; బహుశానీయవసరముండును. అందువలన నీవుకూడనుండవలసివచ్చును.

మాధ—మీరందులకెంతమాత్రమును సందేహించవద్దు. నేనెప్పుడు కావలసివచ్చినను సి
ద్ధముగనే కనిపెట్టియుండెదను. అప్పుపత్రముమీఁద సాక్షివ్రాలు చేయుమనినఁ జేసెద
ను. (అని వెళ్ళుచున్నాఁడు)

ధన—అయ్యా! ఇతఁడేఅప్పన్నండి. ఇతఁడు బహుమర్యాదగలవాఁడు. ఇతఁడన్నమా
టఁదప్పఁడు. అప్పన్నా! ఈయననే———

వసు—అతని సంగతియంతయు నీవిదివఱకే చెప్పినావు. అతని మొగముచూచినతోడ
నే యతని యోగ్యతయంతయు నాకుఁదెలసినది. అప్పన్నా! సంగతంతయు నీకుఁదె
లసియేయుండును. అయినను చెప్పెదనువిను. నేనుకర్చుమనిషిని. నాపిత్రార్జిత
మంతయు నిదివఱకే కర్చుపడిపోయినది. ఇప్పుడు నాకుఋణము కావలసియున్నది.
నీవు వ్యవహారమెఱిఁగిన పెద్దమనిషివి. నీవు వడ్డీవ్యాపారము చేయుచున్నావఁట.
నాయవసరమునుబట్టి నేనునెలకు నూటికి నాలుగు రూపాయిల చొప్పున వడ్డి యిచ్చు
టకు వప్పుకొన్నాఁడను. వ్యవహారధర్మమునుబట్టి వీలుకొలఁది నూటికి నెలకుఁ బది
రూపాయిలుగూడ వడ్డి పుచ్చుకొనేయుందువు. ఇప్పుడు సంగతంతయు నీకుఁ దెలసి
యున్నదిగనుక వేఱుమాటలతో నవసరములేకుండ వ్యవహారమునుగూర్చి మాటలా
డుదము.

విజ—ఒహో! మీరెంతయోగ్యులండి. నిగర్వచూడామణియనుమాట మీకే చెల్లును. లాభమువచ్చినను మీరెన్నఁడు నబద్ధమాడరని నాకీమాటలతో నే తెలిసినది.

వసు—నాకెన్నఁడు నన్యాయము నబద్ధము ననుమాట పనికిరాదు. నాకు నష్టము వచ్చిననుసరే యెప్పుడును నేను నిజమే చెప్పెదను.

విజ—మీయోగ్యత చూచినకొలఁది నాకు మిక్కిలి సంతోషముగానున్నది. మీయోగ్యతంతయు నేనిదివఱకే విన్నాను. అయితే నాయొద్దనిప్పుడు బొత్తిగా సొమ్ము లేదు. నాసొమ్మంతయు లోకులమీఁదనున్నది. మీకుఁగావలసియున్నదని ధనగుప్తుఁడు చాలదూరము చెప్పుట చేత లేదనిన బాగుగానుండదని నాస్నేహితునియొద్ద నప్పుతీసికొని మీకిచ్చుటకాలోచించుచున్నాను. నాస్నేహితుఁడు మోమోటము లేనివాఁడు. ఇంకను నామాటయందు నమ్మకము లేకపోయె నేని ధనగుప్తునడగండి. నాస్నేహితునియొద్దనైన నిప్పుడు సొమ్ములేకపోవుట చే నాతఁడు నగలు కుదువపెట్టి యప్పుతెచ్చి నాకియ్యవలసివచ్చినది.

ధన—ఆమాటనిజమేనండి. నిన్నటినుండియు మాటదక్కునో లేదోయని యప్పన్న నిద్రాహారములు లేకుండ నప్పుకొఱకుఁ దిరుగుచున్నాఁడు. నాసంగతంతయు మీకే విశదము. నేనబద్ధమాడువాఁడనుగాను.

వసు—అవునునీసంగతియంతయు నిప్పుడువేఱే చెప్ప నక్కఱలేదు. నేను నిన్ను బాగుగా నెఱుఁగుదు. ఈచిక్కులకేమి. కష్టపడకుండ నేవ్యవహారమును సాగదు. ఇప్పుడు సొమ్ముదొరకురోజులుకావు. ఆసంగతినాకే తెలియును.

విజ—అయితే, తామీయప్పునకేమి యాస్తిచూపించెదరు. మీకు భూములు లేవని తోస్తుంది.

వసు—నాభూమియంతయు నిదివఱకే పోయినది. నాకేవిధమైనయాస్తియు లేదు.

విజ—చరాస్తియయినను లేదా?

వసు—చరాస్తిగూడ నేమియు లేదు. వంటచేసికొనుటకవసరమైన పాత్రసామానును రెండావులునుఁదప్ప మఱియేమియు లేదు. అప్పన్నా! నాకు ముందుఁగొన్ని దినములలో రాగలధనమునుగూర్చి ధనగుప్తుఁడు నీతోఁజెప్పలేదా?

విజ—ఆసంగతినాతో ధనగుప్తుఁడిదివఱకే చెప్పినాఁడు.

వసు—నాపినతండ్రి విజయవర్మ చాలధనవంతుఁడు. ఆయన యిప్పుడు చెన్నపట్టణములోనుద్యోగములోనున్నాఁడు. ఆయనకు సంతానము లేదు. తిరిగి ఆయనవివాహము గూడ చేసికొనలేదు. కాఁబట్టి యాయనయాస్తియంతయు నాకే చెందును.

విజ—మీపినతండ్రి చాలధనవంతుఁడని నేనిదివఱకేవిన్నాను. కాని యాయన యాస్తియంతయు మీకే చెందుననిమాత్రము నాకుఁదెలియదు.

వసు—అందుకు సందేహము లేదు. మాపినతండ్రికి నాయెడలఁ జాలఁబ్రేమగల దని యందఱు చెప్పుదురు. ఆయన తనయాస్తియంతయు నాకేయిచ్చెదననికూడ ననేకపర్యాయములు చెప్పినాఁడఁట.

విజ—ఆలాగునాండి. నేనీసంగతి యిదివఱకెన్నఁడు నెఱుఁగను.

వసు—అవును. ఆమాటవాస్తవమే. ధనగుప్తుఁడీసంగతంతయు బాగుగా నెఱుఁగును. ధనగుప్తా! నామాటనిజమే కాదూ?

ధన—నిజమే. మీపినతండ్రిగారియాస్తియంతయు మీకే చెందునని నేను ధైర్యముగాఁ జెప్పఁగలను.

విజ—(తనలో) నేనిప్పుడు చెన్నపట్టణములోనున్నానని యందఱయభిప్రాయముగాఁబోలును.

వసు—అప్పన్నా! నేనొకసంగతిచెప్పెదనువిను. విజయవర్మగారి యాస్తియంతయు నీకిష్టమున్నయెడల నిప్పుడు తనఖాపెట్టెదను. ఆయనయాస్తియంతయు నాయన చనిపోయినతరువాత నాకేచెందును. ఆయనచాల పెద్దవాఁడు చాల కాలముజీవింపఁడు. కాని నాకాయననిశ్చయముగాఁ జిరకాలము జీవింపవలె ననియేయున్నది.

విజ—మీపినతండ్రిగారు చాలకాలము జీవించియుండవలెనని మీకంటె నాకెక్కువకోరికగానున్నది. అయితే మీరుకుదువపెట్టు నాస్తివలన నాకసలు సొమ్మయిన నేనుజీవించియుండఁగా దొరకునోలేదోయని భయముగానున్నది.

వసు—నీకాభయమెంతమాత్రము నక్కఱలేదు; విజయవర్మగారు చనిపోయినవెంటనే నీకుసొమ్మంతయుముట్టును.

విజ—నేను మీకిప్పుడప్పిచ్చి విజయవర్మగారెప్పుడు కాలముచేతురని యుండవలెనుగాఁబోలును.

వసు—ఆయన యిప్పుడు బహుదార్ఢ్యముగా నున్నాఁడనుకొంటివాయేమి?

విజ—ఆయన దార్ఢ్యముగను ఆరోగ్యముగనున్నాఁడని నాకెంతమాత్రము విచారములేదు. కాని యాయనయింకను జాలకాలము జీవించునని నేనువిన్నాను.

వసు—నీకునిజము తెలియలేదు. ఆయనకుఁ జెన్నపట్టణములో నీళ్లుబొత్తిగాఁబడలేదు. ఇప్పుడాయన చాలఁగృశించియుండుటచే నాయనస్నేహితులుగూడ నాయననానవాలుపట్టలేకుండఁ జిక్కియున్నాఁడని విన్నాఁడను.

విజ—(నవ్వుచు) పాపమాయన బంధువులుగూడ నాయనసానవాలుపట్టలేనంత కృశించినాఁడుగా!

వసు—నీకీసంగతి వినినమాత్రముననే సంతోషముగాను ధైర్యముగాను నున్నదని తోఁచుచున్నది.

విజ—లేదు, లేదు; నాకెంతమాత్రము సంతోషముగాలేదు.

వసు—అవును. నాకుఁదెలియును. నీకీసంగతివింటే సంతోషముగానేయున్నది. ఆయనబాగుగానున్నయెడల నీకుసొమ్ము త్వరగారాదు అందువలన నీకుసంతోషముగా నేయుండును.

విజ—అయితే విజయవర్మగారీగ్రామము త్వరలోదయచేతురనివిన్నాను. ఆమాట నిజమేనాండి. కొందఱాయనవచ్చినారనికూడఁ చెప్పినారు.

వసు—లేదు. ఆయనయీగ్రామమురాలేదు. ఆయనవచ్చినయెడల నాకుఁదెలియకుండదు. ఆయన యిప్పుడు చెన్నపట్టణములోనే యున్నాఁడు. ధనగుప్తా! ఆయనయిప్పుడు పట్టణములోనెయున్నాఁడుగాదు?

ధన—అవును ఆయన యిప్పుడు పట్నములోనేయున్నాఁడు.

విజ—అయ్యా! తమకిప్పుడు కొంతసొమ్మైనను మిక్కిలి యవసరముగాఁ గావలయునని విన్నాను. అయితేమీయొద్దఁదాకట్టుపెట్టుట కేమియునాస్తిలేదా?

వసు—ఆస్తియేమియును లేదని చెప్పుచుండఁగా నాస్తిసంగతి యెందుకడిగెదవు.

విజ—కాదు, మీతండ్రిగారు చాలబంగారపునగలును వెండిసామానులును మీకిచ్చిరనివిన్నాను. అందువలన మీయొద్దనేమాత్రమైన నాస్తియుండునని నేనట్లడిగినాను.

వసు—ఆబంగారపునగలును వెండిసామానులు నప్పుడే కర్చుపడిపోయినవి. ధనగుప్తునకాసంగతంతయు బాగుగాఁదెలిసినయంశమే.

విజ—(తనలో) అయ్యో! ఆనగలును వెండిసామానులు నప్పుడేపోయినవిగాఁబోలును. అందు మాయన్నగారికితరులు బహుమానపూర్వకముగా నొసఁగిన గొప్ప వస్తువులుగూడకొన్నియున్నవి. (పైకి) మీతండ్రిగారు మీకుఁజాలపుస్తకసామగ్రినిఁగూడ నిచ్చిరనివిన్నాను. అందేమైననున్నవా?

వసు—అవును. ఆపుస్తకములు విస్తారముగానుండేవి. కానివిద్యాసాధనములన్నియు నాయొద్దనేయుంచుకొని యితరులకు విద్యాసాధనములు లేకుండఁజేయుటుచితముగాదనియెంచి పరోపకారబుద్ధితో నేనాపుస్తకములన్నియు నప్పుడే యమ్మివేసినాను.

విజ—(తనలో) విద్యాగౌరవమెఱిఁగి చిరకాలమునుండి పెద్దలుసంపాదించిన పుస్తకములుగూడఁ బోయినవి కాఁబోలును. (పైకి) ఆపుస్తకము లిప్పు డెక్కడ నున్నవో నాకుఁగొంచెము చెప్పండి.

వసు—ఆసంగతి పుస్తకములనమ్మువాండ్ర నడిగినఁ దెలియును. ఆపుస్తకముల న్నియు మొత్తముగా వర్తకులకమ్మివేసినాను. ఆపుస్తకములిప్పు డెక్కడనున్న వో నేనెట్లు చెప్పఁగలను. ఆసంగతి ధనగుప్తుఁడుగూడ చెప్పలేడు.

ధన—నాకుఁ బుస్తకములసంగతి తెలియనే తెలియదు.

విజ—అయితే మీపిత్రార్జితము తాలూకు ఆస్తి యేమియు లేదుగాఁబోలును.

వసు—ఆవిధమైనయాస్తియేమియు లేదు. పూర్వులచిత్రపటములును, దేవతార్చన సామగ్రియుమాత్రమాగదిలో బూజుపట్టియున్నది. అవి కొనవలెనన్న యెడల వానినమ్మెదను.

విజ—ఏమి, యాలాగు సెలవిచ్చుచున్నారు? మీపూర్వుల చిత్రపటములును దేవతా ర్చనసామగ్రియుమాత్రము మీ రెందుకమ్ముతారు.

వసు—నాకాసందేహ మెంతమాత్రమునులేదు. నీకెందుకు నీకుఁగావలసినయెడల నవిచూడవచ్చును. నాకిప్పుడవసరముగానున్న సొమ్ముదొరకినయెడల నేనవియ న్నియు నమ్మివేసెదను.

విజ—ఇప్పుడు వీనిసంగతంతయు నాకుఁదెలిసినది. వీఁడిఁకబాగుపడుట తటస్థిం పదు. (పైకి) మీపూర్వులపటములను దేవతార్చనసామగ్రియు మీయొద్ద గౌర వముతో నుంచుకొనుటకుమాఱుగా నిట్లు విక్రయింపఁజూచుట మిక్కిలివింత గానున్నది.

వసు—అప్పన్నా! నీకాసంగతియెందుకు నీసొమ్ముకుఁ దగినయాస్తివచ్చునప్పుడు, నా గౌరవముతో నీకెందుకు?

విజ—సరే. ఆలాగునసైనయెడల నాపటములన్నియు నేనుకొనెదను. తరువాత మాఱుబేరమునకమ్మవచ్చును. (తనలో) వీనికృతఘ్నతచూడ మిక్కిలికోపము వచ్చుచున్నది. ఈయకార్యముమాత్రము నేనెన్నటికిని మఱవను.

(మాధవరావుప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

మాధ—వసుకామా' ఇంకను నిక్కడ నేమిచేయుచున్నావు. త్వరగారమ్ము.

వసు—నేనిప్పుడు వచ్చుటకువీలులేదు. ఇంకను నాకిక్కడఁబనియున్నది. ఆగది లోఁబడియున్న మాపూర్వులచిత్రపటములను దేవతార్చనసామగ్రియుఁగూడ నమ్మఁదలఁచుకొన్నాను. అప్పన్న యవియన్నియుఁ గొననున్నాఁడు.

మాధ—వానికేమి లే. అవియన్నియు నేలాగుననో యొకలాగునఁ బాఱవేయవచ్చును.

వసు—కొన్నతరువాత నప్పన్న వాని నాలాగుననె పాఱవేసికొనును. మాధవ రావూ! కొంచెమిక్కడఁ గూర్చుండుము. అవియన్నియు నీవేయమ్మవలెను.

మాధ—ఆలాగుననయితే, అవియన్నియు నొక్కనిముసములో నమ్మివేసెదను. నా ప్రయోజకత్వము చూడు. నేను జూదమాడుటలో నింత నేర్పరిని గానుండి సామానులమ్మలేననుకొంటివి కాఁబోలును.

విజ—వీండ్రెంతకైనను సాహసింతురనుటకు సందియము లేదు.

వసు—ధనగుప్తా! నీవుగూడ నాపటములను జూడవచ్చును. నీవే మధ్యవర్తివిగా నుండివానిధర పరిష్కరింపవలెను. అప్పన్నా! నీ వేలాగుననో యున్నావు. నీకీవ్యవహారము తృప్తికరముగా లేనట్లున్నది.

విజ— నాకీవ్యవహార మెంతమాత్రమును దృప్తికరముగా లేదు. పూర్వుల చిత్రపటములనుగూడ నమ్మఁజూచుట బహువింతగానున్నది. (తనలో) వీండ్రు సొమ్ముకొఱకే పనినైనఁ జేయ సాహసింతురు.

వసు— సొమ్ముకావలసినచ్చినప్పుడు తన పెద్దలమూలమునఁగాక యితరులవలన సొమ్మెట్లు దొరకును. (అని వెళ్లుచున్నాఁడు.)

విజ— వసుకామునియవినీతి సహించుటకు వీలుకాదు.

(అందఱునిష్క్రమించు చున్నారు.)

చతుర్థాంకము.

ప్రథమ రంగము.

వసుకామునియింట నొకగది.

(వసుకాముఁడును, మాధవరావును, విజయవర్మయు, ధనగుప్తుఁడునుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

వసు— అయ్యా! లోపలికి దయచెయ్యండి. ఇవిగో! మాపూర్వుల చిత్రపటములును, మాతండ్రిగారు బహుభక్తిశ్రద్ధలతోఁ బిత్రార్జితమని పూజించుచుండిన దేవతార్చన సామానులును నిక్కడ నున్నవి.

విజ— ఇంకను నిక్కడఁ జాల చరాస్తి కనుపించుచున్నదే.

వసు— ఈదేవతార్చనలోని సామానులును గొన్ని సాలగ్రామములును మాతాత గారు స్వయముగాఁ గాశినుండి తెచ్చినారఁట. ఈసాలగ్రామములును యీ

చిత్రపటములను నితరులు కొనరను భీతిచే నింతవఱకు నమ్మక యిచ్చటినే యుంచితిని.

విజ— ఇట్టి చిత్రపటములను, సాలగ్రామములను నే నెక్కడను జూచి యుండలేదు. ఇందుఁ గొన్ని యపూర్వ మైనవి గనుపించుచున్నవి.

వసు— అప్పన్నా! ఇట్టి చిత్రపటములుగాని సాలగ్రామములుగాని నీ వెన్నఁడును జూచియుండవు. మాతండ్రిగారు చనిపోయి నప్పుడు తమ మరణశాసనములో వీనిని బహుజాగరూకతతోఁ గాపాడు చుండు మని వ్రాసిరి. మాధవరావూ! నీ వీ దేవతార్చనపీఠము పై నెక్కి వీని నన్నిటినిఁ ద్వరలో నమ్మివేయుము.

విజ— (తనలో) వీఁడు తనతండ్రి దేవతార్చనసామగ్రియుఁ దనపెద్దల చిత్రపటములు నమ్మఁ దలఁచుటయేకాక యత్యుత్కృష్టమయిన దేవతాపీఠమును గూడు నేఁటి కిట్టి యయోగ్యకార్యమున కుపయోగించి పరమనాస్తికుఁ డగుచున్నాఁడు.

వసు— ఇవి యన్నియు వేఱువేఱుగా నమ్ముటకంటె మొత్తముగానమ్మివేయుట మంచిది.

మాధ— అవును. ఏలాగుననో యొకలాగున నివి యన్నియుఁ ద్వరలోఁ దగుల బెట్టి పోదము; పాపము విక్రమసేనుఁ డొంటరిగాఁ గూరుచుండును.

వసు— అప్పన్నా! ఇదిగో, మాపినతండ్రి విజయవర్మగారు నాకుఁ దమకుఁ గలప్రేమను వెల్లడిచేయుచుఁ జెన్నపట్టణమునుండి పంపిన తమచిత్రపటమును దప్ప వీని నన్నిటి నయిదువేలరూపాయల కమ్మెదను.

మాధ— మనయింటిపీడ నేఁటితో వదలిపోవును. ఈపాడుపటములు, దేవతార్చనయు నెక్కడలేని స్థలము నాక్రమించినవి.

విజ— నాకు విజయవర్మగారి పటముఁ గూడ మీరిచ్చినయెడల నింకొక వేయి రూపాయ లెక్కు విచ్చెదను. ఈపటములలో నదియే చక్కఁగా నున్నది.

వసు— నీవు పదివేలరూపాయ లిచ్చినను నే నాపటము నమ్మను. నా కాయన యందుఁ గల గౌరవమునకు నే నాపట మమ్మఁ జాలను.

విజ— నా కాపటమే ముఖ్యముగాఁ గావలయును. అది మీరమ్మనియెడల నాకీ పటములును దేవతార్చనయు నక్కఱలేదు.

వసు— నాబంధువుఁడు, స్నేహితుఁడును నగు పురుషోత్తమరావు కష్టదశయందుంటి నని నన్ను సహాయము గోరి యుండుటచే నేను వీనినమ్ముచుంటిని గాని

కేలుగాదు. నీవు వీనినిఁ గొనకపోయినయెడలఁ బోనిమ్ము గాని నేను విజయవర్మ గారి పటము మాత్ర మమ్మను.

ధన— పురుషోత్తమరావు కష్టదశలోనున్నాఁ డని మీరే చెప్పుచున్నారు. అతనికి మీ రిట్టి సమయములో సహాయము చేయుటకంటె ధర్మకార్యము మఱియొకటి లేదు. అప్పన్న కోరిన పటమును గూడ మీ రిప్పు డమ్మివేసిన యెడల రూపాయల నిప్పుడే మీ రందవచ్చును. సందేహింపక మీ రాపటమునుఁ గూడ నిచ్చివేయవలయును.

వసు— ఆపత్కాలములో సహాయము చేయుట ధర్మకార్యమని యెంచి, దానిని నిర్వహించుటకు నే నీదుష్కార్యము చేయను. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ద్వితీయ రంగము.

వసుకాముని యింట నొకగది.

(విజయవర్మయు, ధనగుప్తుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు.)

ధన— విజయవర్మగారూ! చూచినారా, దామోదరవర్మగారు చెప్పిన మాటకనుగుణముగా నెట్లు ప్రవర్తించుచున్నాఁడో. నా కతనిదుస్థితి చూడఁ జాల విచారముగా నున్నది.

విజ— అవును, కాని, నాయం దాతనికి గౌరవ మెంతమాత్రమును దగ్గలేదు.

ధన— వసుకాముఁడు చీట్లాడుటయుఁ ద్రాగుటయుఁ గూడ మొదలు పెట్టినాఁడు.

విజ— ఏమైనను నాయం దాతనికిఁ గల విశ్వాసమునకునుఁ గృతజ్ఞతకును మిక్కిలి సంతోషముగా నున్నది.

ధన— అతను జూద మాడుటఁ గూడ మొదలు పెట్టినాఁడండీ.

విజ— ప్రపంచములో విశ్వాసముకన్నను, గృతజ్ఞతకన్నను నెక్కువ సద్గుణములు లేవు. ఈసద్గుణములు గలవాఁ డెన్నఁటికైన యోగ్యుఁడు కాకమానఁడు. ఇదిగో వీరభద్రుఁడు.

(వీరభద్రుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

వీర— విజయవర్మగారూ! మీ రేమో వసుకామునియొద్దఁ గొన్ని సామానులను గొన్నట్లున్నది.

విజ— అవును. వాఁడు తన పెద్దల చిత్రపటములను జిరకాలార్జితమైన దేవతార్చన సామానులను ద్రాఁగియుత్తడివలె నొక నిముషములో నమ్మివేసినాఁడు.

వీర— ఇదిగో, మీ రాతనికిఁ గ్రయముక్రింద నిచ్చిన సొమ్ములోఁ గొంత పురు
షోత్తమరావున కివ్వవలసిన దని నాచేతి కిచ్చినాఁడు. అది మీకే యివ్వవల
యును గాదా?

ధన— వసుకాముని స్థితి మిక్కిలి విచారకరముగా నున్నది. అతఁడు తనకుమాలి
నధర్మము గూడఁ జేయుచున్నాఁడు.

వీర— ఇప్పుడే వసుకామునియొద్ద కిద్దఱు ఋణదాతలు వచ్చి బదులు పుచ్చు
కొనిన తమ సొమ్మిమ్మని యడుగుచున్నారు. పురుషోత్తమరావున కిచ్చుట
మాని తనయప్పు తీర్చుకొని యున్న యెడల బాగుగా నుండును.

విజ— సరే. దానికేమి, పురుషోత్తమరావునకు సహాయముచేయుటయందు వసు
కాముని యోగ్యత వెల్లడియైనది. అతని ఋణము లన్నియు నేను తీర్చివేసె
దను. ఇప్పుడే కామపాలునియొద్దకుఁ బురుషోత్తమరావు వేసము వేసికొని
వెళ్లి యతనిస్వభావముఁ గూడఁ దెలిసికొని వత్తము రమ్ము.

వీర—మీరు తొందర పడఁ గూడదు. దామోదరవర్మగా రిప్పుడు కామపాలు
నితో మాటలాడుటకు వెళ్లినారు.

(రాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

రాము—అయ్యా! క్షమించండి; అయ్యగారు పని చెప్పుటచేత మీయొద్ద సెలవు
పుచ్చుకోలేదు. ధనగుప్తుఁడు గారూ! మీతో ఒకమాట చెప్పవలెను.

(ధనగుప్తునితో రాముఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు).

విజ—వీరభద్రా! మే మిప్పు డిక్కడకు రాఁగానే రాముఁడు ధనగుప్తునిఁ దన
జీతముమీఁద నప్పిమ్మని యడిగినాఁడు. ఈయింట యజమాని మొదలు సేవ
కుని వఱకు నప్పుల పాలై యున్నట్లున్నారు.

వీర—ఇది మఱి వింతగా నున్నది.

విజ—ఈమాట వాస్తవమే. ఇంతేకాక తన యజమానుని సామానులను దాను
స్వతంత్రముగాఁ దాకట్టు పెట్టెద ననియుఁ దన యజమానున కావస్తువులు
కావలసి వచ్చి నపుడు మఱి కొన్ని యితరవస్తువులు తన యొద్దనుంచుకొని
యావస్తువులు పుచ్చుకొనుటకుఁ గూడ రాముఁ డొప్పుకొన్నాఁడు. యజమా
నుని వస్తువులను సేవకులు దొంగిలించుట విని యుంటిమే కాని స్వేచ్ఛగాఁ
దాకట్టు పెట్టుట మాత్రము విని యుండలేదు.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

తృతీయరంగము.

కామపాలునియింటఁ గచేరీచావడి.

(కామపాలుఁడును సేవకుఁడునుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

కామ—పద్మావతియొద్దనుండి యెవరైన వచ్చినారా ?

సేవ—ఎవ్వరును రాలేదండి.

కామ—(తనలో) పద్మావతి తానువచ్చుటకు వీలు గలుగకపోయినయెడల మన ష్యునైనఁ బంపకపోవుటకుఁ గారణమేమో తెలియకున్నది. దామోదరవర్మకు నామీఁద నెంతమాత్రము ననుమానము లేదు. పద్మావతితోఁ గలసి నేను పన్నినకుతంత్రములవలన జానకిని నేను వివాహమాడనేరక పోనని నాకుఁ జాల ధైర్యమున్నది. వసుకాముని యయోగ్యతయు, దుష్ప్రవర్తనమును నా కిప్పు డీకార్యసానుకూలమునకు మిక్కిలి యుపయోగపడుచున్నవి.

(తలుపు కొట్టుచున్న ట్లొకధ్వని వినిపించుచున్నది.)

సేవ—పద్మావతి వచ్చిన ట్లున్నదండి.

కామ—తొందరపడి తలుపు తీయవద్దు మెల్లఁగా నివతలనుండి తొంగిచూచి మఱి తలుపు తీయుము. అది వసుకాముఁడైనయెడల నాతోఁ జెప్పక తలుపు తీయవద్దు.

సేవ—ఆవచ్చినది తప్పకుండ పద్మావతియేనండి. ఆమె యీవేళ నే పొరుగిండ్లకు వెళ్లుతూ వుంటుంది.

కామ—ఆగు. ఆగు. తొందరపడకు ; ఆకిటికీ మూసి వేయుము. ఆకిటికిలో నుంచి మన యెదుటింటి వారి పిల్లవాఁడు కనుపించుచుండును. అత నరఁగు మీఁదఁ గూర్చుండి యిక్కడ కెవరు వచ్చినది చూచుచుండును.

(సేవకుఁడు కిటికీ మూసి వెళ్లుచున్నాఁడు.)

ఇప్పుడు నాప్రజ్ఞ యంతయు నుపయోగించి నేను బహుజాగరూకతతో సంచరింపవలెను. జానకితో నేను మాటలాడుచుండగాఁ బద్మావతి చూచి యనుమానపడినది. పద్మావతిని నేను సంపూర్ణముగా స్వాధీనపఱచుకొనువఱకును జానకివిషయమై నేనుచేయు ప్రయత్నము లామె కెంతమాత్రమును దెలియకుం డునట్లుచేసి యిదివఱ కామెకుఁగలిగిన యనుమానమును బోఁగొట్టవలయును.

(పద్మావతి ప్రవేశించుచున్నది.)

పద్మా—కామపాలుఁడుగారూ! మీరేమో దీర్ఘాలోచనలో నున్నట్లున్నారు. ఒంటరిగాఁ గూర్చుండి యోగాభ్యాసము చేయుచున్నట్లాలాగున నున్నారేమి? నే నింతకంటెఁ ద్వరగా రావలయు నని యెంత ప్రయత్నించినను దయ్యమువలె దామోదరవర్మగా రరఁగు మీఁదఁ గూర్చుండి యెంతసేపటికిఁ గదలినారుకారు. ఇప్పుడే యాయన గదిలోనికి నిద్రపోవుటకు వెళ్లఁగాఁ జూచి తలుపు వెలుపల గొళ్లెముపెట్టి పరుగెత్తుకొని వచ్చినాను.

కామ—పద్మావతీ! నీవు పడుచున్న బాధ లన్నియు నాకుఁ జక్కఁగాఁ దెలియును పాపము నీవేమి చేయఁగలవు. నీ కన్నివిధములుచేతను నెక్కుడలేని కష్టమును సంప్రాప్తమైనది. కాకి ముక్కునకు దొండపండు గట్టినట్లు దామోదరవర్మకు నిన్ను వివాహముచేసి నీతల్లిదండ్రులు నీగొంతుకఁ గోసినారు.

(అని పద్మావతిప్రక్కను గూర్చుండెను.)

పద్మా—కామపాలా! నాబ్రతుకన్నివిధములచేతను మిక్కిలి దుఃఖకరముగా నున్నది. దామోదరవర్మగారికి నే నేమి యపకారమును జేయకయే నాకాయన యెక్కుడలేని చెఱనుఁ దెచ్చిపెట్టి నాప్రాణములు నాకు ధారవోయుచు నన్నెప్పుడు చూచిననుఁ దిట్టుచు కసరుకొనుచు నున్నారు. పరమ మిత్రుఁడవని పేరు బెట్టుకొని నాస్థితినిఁగూర్చి నీవైనను విచారపడ కుండుట వింతగా నున్నది. ఆయనకు నామీఁదఁ గల యనురాగమునకుఁ దోడు వసుకామునకును నాకును నేమో స్నేహసంబంధ మున్నదని యనుమానపడుచు నన్ను మఱింత బాధ పెట్టుచున్నారు.

కామ—(తనలో) సుభద్రమ్మ మొదలగు నాయాప్తులీయపవాదము దామోదరవర్మ హృదయమున నాటి ఆయన దానిని నమ్మునట్లు చేసినందుకు నాకు మిక్కిలి సంతోషముగానున్నది.

పద్మా—దైవానుగ్రహమువలన నాయన జానకిని వసుకాముని వివాహ మాడనిచ్చిన బాగుగానుండును. అప్పుడైన నిందుల వాస్తవ మాయనకు బోధపడును.

కామ—(తనలో) అంతపని నాకంఠములోఁ బ్రాణముండఁగా జరగనియ్యను. (పైకి) ఆమాట వాస్తవమే; ఆయన కకారణముగాఁ గలిగిన యనుమానము పోవు టటుండఁగా జానకిని నేనేమో వివాహమాడవలె నని యున్నా నను దురభిప్రాయము గూడఁ బోవును.

పద్మా— అవును. నీవు చెప్పినమాట నిజమే. కాని నావిషయమై జను లనుకొను నపవాదలవలన నాకు మిక్కిలి విచారముగా నున్నది. నాస్నేహితురాలువలె నటించుచు సుభద్రమ్మ కూడ నన్నుఁగూర్చి యెన్ని యపవాద లాడుచున్నదో చూచినావా? అవియన్నియు నిష్కారణముగా నామెకు నేనేమి యపకారము నుఁ జేయకయే పుట్టించినది. అందువలన నాకు మఱింత విచారముగా నున్నది.

కామ— నీవు చెప్పిన దంతయు నిజమే. అకారణముగా నేదైన నపవాదను పుట్టినచో మిక్కిలి సంతాపకరముగా నుండును. అట్టి యపవాదలలో నొకటైనఁ గొంతవఱకైన నిజ మున్నచో నంత విచారకరముగా నుండదుసుమీ?

పద్మా— అవును. ఉన్నమా టంటే నాకు విచారమే యుండదు. ఏపాపము నెఱుఁగనిదీ, నన్ను లేనిపోని మాట లనుటచేత నాకుఁ గష్టముగా నున్నది. నాస్నేహితులను గాని యితరులను గాని నేనెన్నఁడును పరిహాసమునకైన నొకమాటైన నాడి యెఱుఁగను. ఇట్లు నాస్నేహితులే నామీఁద నపవాదములు వేయుచుండుట నాకు మిక్కిలి సంతాపకరముగా నున్నది. ఇదియిటుండఁగా దామోదరవర్మగారియెడల నాకుఁ గల గౌరవమున కాయన నాయెడల నేదో లేని యనుమానమును గల్పించుకొని నన్నాదరాని మాటలాడుచుఁ జంపుకొని తినుచున్నారు. నేను మంచిమా టాడిన నాయనకుఁ దప్పుగానే తోఁచుచుండును. మాటలాడ కూరకున్నచో సిగ్గును బిడియమును లేక మొరడువలె నూరకున్నావేమందురు. నేనీకాపురము చేయుటకంటె నెందులోనైన దిగుటమంచిదని తోఁచుచున్నది. ఈమధ్య నాపేరంటే నేయాయనకుఁ బొత్తిగా పనికిరాకున్నది. ఆయన న న్నేమన్నను నాగుణమును, నాయనయందు నాకుఁగల గౌరవమును, విశ్వాసమును దైవమునకే తెలియును.

కాను—పద్మావతీ! నీ వూరకుండినయెడల నిట్లే యుండును. ఈకష్టము లన్నిము నీవే తెచ్చిపెట్టుకొన్నావు. దామోదరవర్మకు నీయెడల లేనిప్రేమయు గౌరవమును నీకుమాత్ర మాయనయెడల నెందు కుండవలెను. లేనిమాట పుట్టినచో విచార ముండుననియు, నున్నమాట పుట్టినచో విచార ముండదని యు నీకుఁ దెలిసియు నీమీఁదఁ గలిగిన యపవాద లన్నిటివలనను నీకుఁ గలిగిన విచారము పోఁగొట్టుకొనుటకు నామాటల నన్నిటిని నిజముగాఁ జేసి నిన్ను పీడించుచున్న యీవృద్ధపిశాచముపై నీవేల పగ దీర్చుకొనఁ గూడదు? కారణ

ము లేకయే భర్తకు భార్యపై ననుమానము గలిగినపు డట్టి నిత్యశంకితునిఁ దగి నట్లు దండించి బుద్ధి చెప్పుటయే మేలు.

పద్మా— అయితే, ఆయన యనుమానములను నిజముగాఁ జేయుటకు నన్ను దుష్కార్యములను జేయుమని యా నీయభిప్రాయము ?

కామ— వాస్తవముగా నాయభిప్రాయ మదే. నీభర్తకు నీయందుఁగల యభిప్రాయమునకుఁ దగినట్లు నీవు సంచరించుట న్యాయముగాని మఱియొక విధముగా సంచరించుట ధర్మముగాదు.

పద్మా— నీవు చెప్పినది బాగుగానే యున్నది. కాని నాయం దేదోషమును లేకయే—

కామ.— అయ్యో! నీవెంత యమాయకురాలవో గదా, నేనెంత బోధించి చెప్పిన, నిందలి ధర్మమును గ్రహింపనే లేకపోయినావు. నిర్దోష వని నీయంతరాత్మ బోధించు విషయమే నీకింత మనస్తాపమును బుట్టించుచున్నది. నిర్దోషను న న్నెవరే మనుకొన్న నేమని యూరకున్నచో నీకింకనుఁ గష్టములు సంప్రాప్త మగుచునే యుండును.

పద్మా— సరే. ఇది యంతయు నాప్రాగ్బధముగాని మఱియొకటి కాదు.

కామ— నేను చెప్పినట్లు నీవు చేసినయెడల దామోదరవర్మయు నీవు నెంత యన్యోన్య ప్రేమాతిశయముతోఁ గాఁపురము చేయుచుందురో నీకే తెలియును.

పద్మా— అట్లు మే మన్యోన్య ప్రేమాతిశయముతోఁ గాపురము చేయు నదృష్టము గూడ సంభవించునా.

కామ—నామాటనమ్ము. మీ రిద్దఱు సుఖముగాఁ గాఁపురము చేయుటయే గాక నీమీఁదఁ బుట్టిన యపవాదములు గూడ తగ్గిపోవును. నీ విప్పుడు లోకులును నీభర్తయు ననుకొనునట్లు దుష్ప్రవర్తకురాలవు గాకయు నీయంతరాత్మ బోధించునట్లు సత్ప్రవర్తకురాలవు గాకయుఁ త్రిశంకుస్వర్గమునం దున్న ట్లున్నావు.

పద్మా—అయితే సరే. నీనీతిబోధలన్నియు నేను దుష్కార్యములను జేసి నామీఁద లోకు లన్యాయముగా వేసిన యపవాద లన్నియు వాస్తవముగాఁ జేయుమనియా నీహితోపదేశము.

కామ—నిశ్చయముగా నాయభిప్రాయ మదియే.

పద్మా—నీ నీతిబోధ లింకఁ జాలును. అపవాదలు పోఁగొట్టుకొనుటకు నీవు చెప్పిన యుపాయము బహు వింతగా నున్నది.

కామ—ఇది మిక్కిలి యుచితమైన యుపాయము. నామాటనమ్ము.
పద్మా—నీవు చెప్పుమాటలు బహు వింతగానున్నవి. నాకిష్టములేని పని నేనెట్లు చేయఁగలను.
కామ—ఇష్టమనఁగా నెంతటిది. మొదట నిష్టము లేకపోయినను దరువాత నదే యిష్టమగును. అలవాటు పడిన తరువాత నేపనియైన నిష్టముగానే యుండును. దైవసాక్షిగా గౌరవహాని చేయు కార్యములను జేయుమని నాస్నేహితులకు నేనెన్నఁడును సలహాచెప్పను.
పద్మా—గౌరవమున కేమిలే. నీవు చెప్పినప్రకారము చేసినయెడల గౌరవము గూడ నెక్కుడుండును.

(అని వెళ్లఁబోవుచున్నది.)

కామ—పాపము పల్లెటూరిలోఁ బుట్టి పెరిఁగిన దానవు గనుక నీకింకను నేను చెప్పినమాటల యందలి యంతరార్థము దెలియకున్నది.
పద్మా—నేను పల్లెటూరిదాననైతే యైనాను. నీమాటలయందలి యంతరార్థము నా కక్కఱలేదు. దామోదరవర్మగారు నన్నెంత కష్టపెట్టినను నేను నాప్రాణమునైన విడుతును గాని నాగౌరవమును బోఁగొట్టుకొన నొల్లను.

(అని వెళ్లఁబోవుచున్నది.)

కామ—అయితే నీ సౌందర్య మంతయు నావృద్ధపిశాచమునకు ధారవోయఁ దలఁచితివా? (అని పద్మావతి చేయిపట్టుకొని యామె నాపుచున్నాఁడు.)

(సేవకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

సేవ—లేదండి. దామోదరవర్మగారు వచ్చినారు. ఆయన వచ్చినారని మీతో ముందుగాఁ జెప్పకపోతే మీరు కోపపడతారని వచ్చినానండి.
కామ—దామోదరవర్మగారా! అయ్యోదైవమా! ఇప్పుడు నేనేమిచెయ్యను!
పద్మా—ఆయన యిక్కడికే వచ్చినారు. నాపాపము పండినది. ఇఁక నాకేమిగతి!
సేవ—ఆయనవస్తే నేనేమి చెయ్యను. ఆయనతో మీరిద్దఱు లోపల తలుపులు బిగించుకొని వ్యవహారము మాటలాడుచున్నారని నేను చెప్పలేదు.
పద్మా—నేఁటితో నాపని అయినది. ఆయన నన్నొంటిగా నిక్కడఁ జూచి యేమనుకొనినను అనుకొనును. అదుగో! పైజార్లచప్పుడు వినఁబడు చున్నది. ఆయన వచ్చుచున్నట్లున్నారు. నే నీ బీరువా చాటున దాఁగికొనెదను. బుద్ధిలేక యిక్కడకు వచ్చినందులకు బాగుగానే జరగినది.

(అని తొందరగా బీరువా చాటున దాఁగికొనుచున్నది.)

కామ—(సేవకునితో రహస్యముగా) ఆభగవద్గీతలపుస్తకము ద్వరగా యిటు తీసికొనిరా. (పుస్తకము పుచ్చుకొనిచదువుచున్నవానివలె నటించుచున్నాఁడు)

(దామోదరవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

దామో—కామపాలుఁ డెప్పుడుచూచినను గ్రంథకాలక్షేపమే చేయుచుండును.

(అని కామపాలుని వెన్ను చఱచుచున్నాఁడు.)

కామ—దామోదరవర్మగారా! క్షమించండి. తమరు వచ్చినది నేను చూడనే లేదు. (అని పుస్తకముమూసి యొకప్రక్కను బెట్టి) భగవద్గీతలలో విశ్వరూప సందర్శనఘట్టమున శ్రీమచ్ఛంకరభగవానులవారు వ్రాసిన భాష్యమును జూచు చున్నాను. తమ రిక్కడకు దయచేయుట నాకుఁ జాలా సంతోషముగాను న్నది. ఈయుపనిషద్భాష్యగ్రంథములు నేను కొనినతరువాతఁ దా మిక్కడకు దయచేయ నేలేదు. ప్రతిదినము నేదైన నొకగ్రంథ మొకగంటసేపైనఁ జదువని యెడల నాకుఁదోఁచదు.

దామో—ఈగ్రంథసామగ్రి బహు బాగుగా నున్నది. నీవుకాలము వృథబుచ్చక యేదియో యొకటి చదువుచునే యుందువు. బుద్ధిమంతుల లక్షణ మిదేగద. ఈబీరువాలోఁ గూడ నన్నియుఁ బుస్తకములే యున్నట్లున్నవి. ఇందులోఁ బుస్తకము లుంచుట కిది మిక్కిలి యుపయోగకరముగా నుండును.

కామ—పుస్తకము లుంచుటకే కాదు. బీరువా పెద్దదగుటచే నది యనేకవిధ ముల నుపయోగించుచున్నది.

దామో—గ్రంథములు బీరువాలో నుంచుటవలన నేగ్రంథము కావలసినను ద్వరితముగాఁ దీసికొనవచ్చును.

కామ—(తనలో) తొందరసమయములోఁ ద్వరగా దాఁగికొనుటకుఁగూడ నుప యోగించును.

దామో—కామపాలా! నేను నీతోఁ గొంచెము మాటలాడవలెను.

కామ—(సేవకునితో) నీవు వెళ్లిపో.

సేవకుఁడు—చిత్తము (అని వెళ్లుచున్నాఁడు.)

కామ—దామోదరవర్మగారూ! తమ రీ తివాచీపైన దయచేయండి.

దామో—కామపాలా! నీతో రహస్యముగాఁ గొన్ని సంగతులు మాటలాడి నీయ భిప్రాయమును దెలిసికొనవలె నని చాలకాలమునుండి యాలోచించు చున్నాఁ

ధను. ఒకవిషయమును గూర్చి నామనస్సు మిక్కిలి బాధపడుచున్నది. మన మిప్పు డిద్దఱమే యున్నాము గనుక నామనస్సులోనున్న దంతయు నీతోఁ జెప్పి నీయభిప్రాయమును దెలిసికొనవలె నని యున్నది. మనకిద్దఱకును గల స్నేహముపట్ల రహస్య మెందుకు. పద్మావతినిఁగూర్చి జను లనుకొను మాటలు నిజమనియో అబద్ధమనియో నీయభిప్రాయము చెప్పవలెను.

కామ—పద్మావతినిఁగూర్చి యపవాదలా! ఈమాట వినుటకే నాకుఁ జాల విచారముగను ఆశ్చర్యముగ నున్నది. పద్మావతివంటి యోగ్యురాలినిఁ గూర్చి మీ రనుమానపడుటఁ గూడనా ?

దామో—జనులాడుకొనుమాటలు నమ్మక విధిలేదు. దాని నడత చూచినను దాని మాటలు చూచినను నా కనుమానముగనే యున్నది. దానికి న్యాయం బెంత మాత్రమును గౌరవము లేదు. దానిని జూచిన నాకు దానిగుణ మంతయుఁ జెడిపోయిన దని గట్టినమ్మకము గలిగినది.

కామ—ఏమిటి! మీరు చెప్పు మాటలు వినఁగా నాకు మిక్కిలి ఆశ్చర్యముగా నున్నది.

దామో—ఆసంగతంతా నేను దెలిసికొన్నాఁడను. దానికిఁ బ్రబలనిదర్శనములు దొరకినవి.

కామ—మీకు నిదర్శనములు గూడ దొరకినవా? మీమాటలు వినిన నాకు మిక్కిలి ఆశ్చర్యముగానున్నది.

దామో—ఎందుకు. సంగతంతయుఁ జెప్పిన తరువాత నీకే నమ్మకము పుట్టును.

కామ—ఈవిషయమై మీమన సెంతబాధ పడుచున్నదో నామనసుగూడ నీ మాట వినుటమాత్రముచేతనే అపరిమితమగు బాధపడుచున్నది.

దామో—పద్మావతినిగుఱించి పుట్టినమాటలు నిశ్చయమని నాకుఁ గట్టినమ్మకము గలిగినది. కామపాలా! గృహచ్ఛిద్రములుగూడ సందేహము లేకుండఁ జెప్పుటకు నీవంటిస్నేహితుఁడు నాకుదొరకుట మిక్కిలి సంతోషముగానున్నది. అయితే అతఁడెవరో నీ వూహించఁగలవా ?

కామ—నాకు బొత్తిగాఁ దెలియదు. ఒకవేళ నాదుర్మార్గుఁడు చలపతిరావు కాడుగద ?

దామో—అబ్బే! కాదుకాదు. వసుకాముఁడు—

కామ—మాతమ్ముఁడా! ఏమి మీరాలా సెలవిచ్చుచున్నారు. నే నామాట నమ్మఁ

దామో—నీవు మిక్కిలి యమాయకుఁడవు. ఇతరుల మనసుగూడ నీమనసువంటిదే యనినమ్మి మోసపోవుచున్నావు.

కామ—దామోదరవర్మగారు! ఎవరిమనసులో నేదురాలోచన లున్నవో మనము దెలిసికొనలేము సుమండీ. యోగ్యులగు మీవంటి స్నేహితుని మనసు నొవ్వఁ జేయుట కెట్లు సాహసింతురో గదా! దుర్మార్గులయాలోచనలును గార్యములును మన మెంతమాత్రమును గ్రహింపఁజాలముగద. ఏదోగ్రంథము చదువుకొనుచు నింటఁ బడియుండు నావంటివాని కితరులచర్యలు తెలియుట కష్టము.

దామో—నీవు చెప్పినమాట వాస్తవమే. నీతమ్మునికిఁ జదువేమియు నక్కఱలేదు గద. అతఁడు దుష్టులతోఁ గూడి యేమిదుష్కార్యములను జేయుచుండునో నీ కెట్లు తెలియును?

కామ—కాని, పద్మావతి యిట్టిపని చేసిన దని నేనుమాత్రము నమ్మఁజాలను. ఆమె బహుబుద్ధిమంతురాలు.

దామో—బుద్ధికేమి, స్త్రీబుద్ధి యెప్పుడు నమ్మరాదు. వాండ్రబుద్ధి స్వభావము చేతనే చంచలమైనది. అందులో నే నేండ్లుగడచినవాఁడ నగుటచేతను, వసుకాముఁడు పడుచువాఁ డగుటచేతను బద్మావతి అట్టిపని చేసిన దన్నయెడల నాశ్చర్య మేమున్నది.

కామ—అవును, ఆమాటనిజమే. కాని—

దామో—ఇంతవయసువచ్చిన తరువాత నేను దానిని వివాహమాడుట నాదే తప్పు. ఈసంగతి విన్నవాళ్లు నన్నుఁ జూచి నవ్వకమానరు. నేను చేసినదానిఫలము నే ననుభవించుచు మాటలాడక పడియున్నాను.

కామ—అవునండి. మన మిప్పు డప్రతిష్ట పడలేము. వీధిలోనిపోరుకన్న నింటిలోనిపోరు మెఱుఁగు.

దామో—అప్రతిష్ట యనుచున్నావేమిటి. సంఘదురాచారసంస్కరణసభవారు తమయుపన్యాసములలోను బత్రికలలోనుఁ బ్రకటించియు హాస్యసంజీవనులలో వ్రాసియు మఱింత యప్రతిష్ట దెచ్చిపెట్టెదరు. నాప్రాణమున కీసభలు వార పత్రికలుగూడ దొరకినవి. ఎవరైన నేళ్లుగడచిన పెద్దమనుష్యుఁడు వంశము నిలుపుకొనుటకు వివాహము చేసికొనఁ బ్రయత్నించినయెడల నాతని పేరు చెప్పి యుపన్యాసములు చేసి మహాసభలుగూడ జేయుచున్నారు.

కామ—అవునండి. పాడుకాలమువచ్చినది. మీరీసంగతి యెవరికినిఁ దెలియనియ్యఁ గూడదు.

దామో—చిన్ననాఁటనుండియుఁ బెంచి పెద్దవానినిఁజేసిన నాస్నేహితునికొమా రుఁడే యిట్టిపనిఁ జేసె నని నాకు మిక్కిలి విచారముగానున్నది.

కామ—కృతఘ్నులును విశ్వాసహీనులును నెంతకార్యమైనఁ జేయుటకు సాహ సింతురు.

దామో—నాకొమారునివలెఁ బెంచి, తనకెప్పుడు నేదియుఁ గొఱఁత రాకుండఁ గాపాడుచు మంచిమార్గమునఁ బ్రవర్తింపఁ జేయవలయు నని నాశక్తివంచన లేకుండఁ బాటుపడుచుండిన నాకుఁ దుదకు వసుకాముఁ డిట్టియపకారము చేసినాఁడు.

కామ—మీ రింతచెప్పినను నా కెందుచేతనో యింకను నమ్మకము పుట్టలేదు. తమ కేదియో నిదర్శన మగపడక తా మట్లనుమానము పడువారుగారు. ఈసంగతి నేను వినినప్పటినుండియు వసుకాముఁడు నాసోదరుఁ డని చెప్పుకొనుటకుఁ గూడ నాకు సిగ్గుగానున్నది. ఇట్టి విశ్వాసహీనుఁడును గృతఘ్నుఁడును నగు వాని కేశిక్ష చేసినను జేయఁదగును.

దామో—నీబుద్ధియెక్కడ వానిబుద్ధియెక్కడ. దుర్మార్గుఁ డెప్పటికిని దుర్మార్గుఁడే.

కామ—పద్మావతి యింతగౌరవహాని చేకుఱుపనిఁ జేయుట కెట్లుసాహసించెనో గద! ఆమె బహుబుద్ధిమంతురాలు.

దామో—ఇఁక దానితో నాకక్కఱలేదు. అది యేమై పోయిననుసరే. దాని నింటఁ బెటుకొని యప్రతిష్టకుఁ బాలయి దానితోఁ గయ్యమాడుచుండుట కంటె దానిమాటఁ దలపెట్టకుండుట మేలు. అది నన్ననుమాటలనుబట్టి యీ వృద్ధపిశాచము పోయినయెడలఁ దిరిగి పడుచువానిని బునర్వివాహము చేసికొన వచ్చు నని నన్నెప్పుడో బలవంతముగ గొంతు పిసికి చంపు ననికూడ భయము పుట్టుచున్నది. ఇంతయెందుకు నేఁడుమధ్యాహ్న మెండవేళఁ గొంచెము నిద్ర పోదమని నేను గదిలోనికి వెళ్లఁజూచి పైన గొళ్లెముపెట్టి యెక్కడికో పోయి నది. ముసలివాఁడ నగుటచేఁ గడుపుబ్బి కేకలువేయఁ బొరుగింటివారి పిల్లవచ్చి తెలుపుదీసినది. నాసౌఖ్య మీవిధముగానున్నది. పదిదినములక్రిందటఁ దనకు మనోవృత్తి యిచ్చినయెడల నన్ను వదలి పోదునని చెప్పినది. ఏదియో కొంత పాఱవైచి యీబాధ తప్పించుకొనఁ దలఁచియున్నాఁడను.

కామ—మీయంతఃకరణ మెంతయోగ్యమైనదండి. మీరు మంచివారు గనుక మనో వృత్తి యిచ్చెదమని చెప్పినారు. మఱియొక రైనయెడల నొకచిల్లిగవ్వైన ని య్యక యిల్లువెడలఁ గొట్టుదురు.

దామో—అవును. నిశ్చయముగా దాని కేమైన మనోవృత్తి నేర్పఱచి నేనాపనిఁ జేయఁదలఁచినాను. అయితే, జానకిని వివాహమాడుటనుగూర్చి నీ వేమాలోచించినావు.

కామ—(మెల్లఁగా) పోనియ్యండి. ఆమాట యిప్పు డెందుకు. ఆసంగతినిఁగూర్చి తరువాత మాటలాడవచ్చును.

దామో—జానకికి మునుపటికంటె నీయం దనురాగము గొంచె మంకురించినట్లే తోఁచుచున్నది. దానిని నీవు వివాహమాడినయెడల నేను చాలసంతోషింతును.

కామ—(మెల్లఁగా) ఆమాట మీరిప్పుడు తలపెట్టవద్దు. మీగృహచ్ఛిద్రములను గూర్చి మాట్లాడునపుడు నావివాహముసంగతి యెందుకు. మీకింతకష్టము సంప్రాప్తమైనపుడు నేనుమాత్రము వివాహమాడి సంతోషించువాఁడనుకాను. (తనలో) నా కన్నివిధములచేతను గష్టమే వచ్చినది. నాదొంగతన మంతయు నిప్పుడు పద్మావతికిఁ దెలియు నని భయముగానున్నది.

దామో—జానకిని నీవు వివాహమాడఁ బ్రయత్నించు చున్నావనుమాట పద్మావతి కరుచికరముగానున్నను బద్మావతి కీవివాహ మంతగా నయిష్టముగా నుండదని నేను దలఁచెదను.

కామ—దామోదరవర్మగారు! నన్ను క్షమించండి. స్నేహితుల యాపత్కాలములో నాస్నేహసంబంధ మగుమాటలను నేను వినఁజాలను. దయచేసి మీరా మాటఁ దలపెట్టి నన్నాయాసపెట్టవద్దు.

(సేవకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

సేవ—అయ్యా! మీతమ్ముఁడుగారు వీధిలో యెవరితోనో మాటలాడుతూ మీరింట్లో వున్నారా అని నన్నడిగినారండి.

కామ—నేనింట్లో లేను. నే నూరిలోనే లేనని చెప్పు.

దామో—వద్దు. ఆలాగునఁ జెప్పవద్దు. నాకిప్పు డొకయుపాయము తోఁచినది. కామపాలుఁ డింటిలోనే యున్నాఁడని చెప్పుము.

కామ—సరే. ఆలాగైనయెడల నాతని లోపలికిఁ దీసికొనిరమ్ము.

(సేవకుఁడు వెళ్లుచున్నాఁడు.)

(తనలో) ఇందుమూలముగనైన దామోదరవర్మ జానకిపేరు తలపెట్ట మానివేయును.

దామో—కామపాలా! నీవు నాకుఁ బరమమిత్రుఁడ వైనందుకు నాకీసహాయము నీవు చేయక తప్పదు. న న్నీలాగునైనను వసుకాముఁ డిక్కడకువచ్చు లోపల నీగదిలో నేమూలనైన దాఁచి పద్మావతివిషయమై యాతని నీవు స్వయ

ముగా నడిగి ప్రమాణికముగా నతఁడు చెప్పుమాటలను నేను స్వయముగా విను నట్లు చేయవలయును.

కామ—దామోదరవర్మగారు! క్షమించండి. నేనిట్లు మోసపుకృత్యములను జేయఁ జాలను. తామిక్కడ లేరని నాతమ్మునితో నబద్ధమాడి యతని యంతరంగము ను నే నెట్లాతనిచే మీరువినునట్లు చెప్పించి నాతమ్ముని మోసపుచ్చను! ఇట్టి దుష్కార్యమునకు నాకు మన సొప్పకున్నది.

దామో—అలాగునఁ జెప్పవద్దు. తాను నిర్దోషినని నీతమ్మునిచే నీవు చెప్పింపఁ గలిగినయెడల నామనస్తాపమును బోఁగొట్టి నాకు సంతోషమును గలుగఁజే యుటయేగాక నీతమ్మునియందు నాకుఁగల యనుమానమును బోఁగొట్టి యతని కి మహోపకారముఁ జేసినవాఁడ వగుదువు. ఈవిషయములో నీవు నేను చెప్పినట్లు చేయక తప్పదు. (అని నడచుచు) ఇదుగో! ఈబీరువా చాటున దాఁగికొనుటకు వీలుగానుండును. (అని తొంగిచూచి) ఇక్కడ నెవరోయు న్నారు. మనమనుకొనిన మాటలన్నియు నామనుష్యునకు వినఁబడినట్లున్నవి. చేతిని గాజులుగూడఁ గనుపించుచున్నవి. అది ఆఁడదిలాగుననున్నది.

కామ—దామోదరవర్మగారు! నారహస్యము నేఁటికి మీకన్నులఁబడినది. భయము చేత నేనిదివఱదాఁక మీతోఁ జెప్పకపోయినను స్నేహముపట్ల నిప్పుడు మీ దగ్గఱ దాఁచుటమంచిదికాదు. నేను కేవలము శుకయోగినని తమతో మనవి చెయ్యలేను. ఏమిటో చిన్నతనము. తమరు క్షమించవలెను. పొరుగింటికి వచ్చుచుండు పూజారివారిపిల్ల మాయింటికి వచ్చి నేనెంత తప్పించుకొని తిరి గెద మన్నను నన్ను వదలిపెట్టక దయ్యమువలె బాధించుచున్నది.

దామో—కామపాలా! నీ విట్టివాఁడవని నేను కలలోనైనఁ దలఁపలేదు. దానికే మి. నాభార్యనుగూర్చి నేనన్న మాటలన్నియు నాపిల్ల వినినదిగాఁబోలును.

కామ—మీ కాభయ మక్కఱలేదు. పద్మావతినిఁగూర్చి యాపిల్ల యేమాట విని నను రెండవచెవినిఁబడదు.

సోమో—అయితే భయములేదు. ఇదిగో! ఇక్కడ నొకప్రాఁతపెట్టె కనఁబడు చున్నది. ఇందులోఁ గూర్చుండి వసుకామున కగపడకుండ దాఁగికొనెదను.

కామ—సరే, అలాగున నేచేయవచ్చును. మీయుపాయముబహుబాగుగానున్నది.

దామో—ఈపెట్టె సమయమునకు బహుబాగుగా దొరకినది. నేనిందులోఁ గూ ర్చుండి సంగతులన్నియుఁ జక్కఁగా వినవచ్చును. (అనిపెట్టెలోఁ గూర్చుం డుచున్నాఁడు.)

కామ—మృత్యువునోటనుండి తప్పించుకొనిన వానివలె నేఁ డీమహోపద్రవము నుండి నేను తప్పించుకొనినాఁడను. ఇంతకును నేఁడు నేను లేచినవేళ మంచిది. నాప్రయోజకత్వమువలన నీయుపద్రవమునుండి తప్పించుకొని భార్యాభర్తల నిద్దఱను జెఱియొకచోటను భద్రముగా దాఁచినాఁడను.

పద్మా—(కొంచెముతొంగిచూచుచు) నే నిక్కడనుండి పాఱిపోయిన యెడల బాగుగానుండు నని తోఁచుచున్నది.

కామ—నీపుణ్యము. ఇటు అటు కదలక చాటుననిలిచి యుండుము.

దామో—(పెట్టెలోనుండి తలపైకెత్తి) వసుకాముని నీవు గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి యడిగి సంగతంతయుఁ గూలంకషముగాఁ దెలిసికొనవలెను. నాకు వినఁబడునట్లు గట్టిగాఁ జెప్పింపవలెను.

కామ—మీచిత్తమువచ్చినట్లుచేసెదను. మీరు తలమాత్రము పైకెత్తకండి.

పద్మా—(తొంగిచూచుచు) ఆపెట్టెకుఁ బైన తాళము వెయ్యరాదా?

కామ—నీపుణ్యము, కొంచెము సేపు మాటలాడకుము.

దామో—(తలయెత్తిచూచుచు)ఆబీరువాచాటుననున్న అమ్మాయి నాసంగతి యెవరితోను జెప్పదుగద.

కామ— మీకాభయ మెందుకు. తలయెత్తకండి. ఇంకా వంగవలెను. కొంచెము తల గనుపించుచున్నది; యింకా తలవంచవలెను. ఈపెట్టెకు మాఁత్ర తాళము నున్న బాగుగానుండును.

(వసుకాముఁడు ప్రవేశించు చున్నాఁడు.)

వసు—అన్నగారూ! కుశలమా? విశేషములేమి? రాముఁడు నన్ను లోపలికి రానిచ్చినాఁడుకాఁడు. మీరు తలుపులన్నీ బిగించుకొని గదిలోఁ గూర్చుండుటఁజూడ నేదో విశేషమున్నట్లున్నది.

కామ—ఏమివిశేషమును లేదు. ఊరకే తలుపు వేసికొని కూర్చున్నాను.

వసు—నేనువచ్చినా నని విని దామోదరవర్మగా రెక్కడికో పారిపోయినట్లున్నది. ఆయనతో మాటలాడవలెనని నే నిక్కడకు వచ్చినాఁడను.

కామ—ఆయన యిప్పుడే వేఱుపనిమీఁద నెక్కడికో వెళ్లినారు.

వసు—దామోదరవర్మగారు నే నప్పుడిగెదనిన భయపడి యెచటికో పాఱిపోయినారు కాఁబోలును.

కామ—లేదు. లేదు వసుకామా! పాప మాదామోదరవర్మగారిని నీ వాయాసపెట్టుట తగదుసుమా.

వసు—ఆసంగతినిఁగూర్చి నేనుగూడ ననేకులవలన వినినాఁడను. ఆయనను నే నెట్లాయాసపెట్టుచుంటినో నాకుఁదెలియకున్నది.

కామ—ఇంతయెందుకు. ఆయనయనుమానము నేను వాస్తవముగాఁ జెప్పెదను. ఆయన సంసారసుఖము చెఱచి పద్మావతిని నీవు ప్రేమించిన ట్లనుమానపడుచున్నాఁడు.

వసు—నేనా! ఈమాట బహుచమత్కారముగానున్నది. పాపము, దామోదరవర్మగారు తమ ముసలితనములో నీవివాహమాడుటఁ బట్టి యిట్టియనుమానములఁ బడుచున్నారు. ఒకవేళఁ బద్మావతి తనభర్త ముసలివాఁడని యెంచి ఆయనయం దనురాగము లేకున్నది గాఁబోలును.

కామ—ఈవిషయమును నీవేమో చులుకనగాఁ జూచుచున్నావు. ఇట్లు దీనింగూర్చి హాస్యాస్పదముగా మాటలాడుట తగదు. వాస్తవము చెప్పవలెను.

వసు—ఆలాగునన్నైనచో నేను వాస్తవము నే చెప్పెదను. పద్మావతిని నేనెన్నఁడును ప్రేమించలేదు. ఆమెయందు నాకు మఱియొక యభిప్రాయ మెన్నఁడును బుట్టలేదు.

కామ—అయితే సరే. దామోదరవర్మగారి కీమాట యెక్కుడలేని మనశ్శాంతినిఁ గలుగఁజేయును.

వసు—నిశ్చయముగా నొకప్పుడు పద్మావతి నన్నుఁ బ్రేమించిన ట్లనుమానపడితిని గాని నాకెన్నఁడును నామెయందు మాతృభావముఁదక్క మఱియొక యభిప్రాయము లేకపోవుటఁబట్టియు, నేను జానకినిఁ బ్రేమించి యాచిన్నదానిని వివాహమాడఁదలఁచితిని కాఁబట్టియు నే నట్టిదుష్కార్యమున కొడిగట్టలేదు.

కామ—పద్మావతి యొకవేళ నిన్నుఁ బ్రేమించిన ట్లగపడినను నీవుమాత్ర మామెనుఁ బ్రేమించుట తప్పుసుమా.

వసు—నేనెన్నఁడును నాస్వల్పబుద్ధివలన దుష్కార్యములను జేయలేదు. కాటికిఁ గాళ్లుచాచుకొని యింద్రియపటుత్వముదప్పి యున్నవాఁ డొకవేళఁ దనకు మనుమరాలుగా నుండఁదగిన చిన్నపిల్లను వివాహము చేసికొనిన యెడల నది దుష్ప్రవర్తకురాలయి తన్నుఁ బ్రేమించినచో నెవ్వఁడట్టిదానినిఁ బ్రేమింపకుండఁగలఁడు.

కామ—అయితే దుష్కార్యములనుఁ జేయవలయునా. పరస్త్రీలనాశించుట తప్పుకాదా.

వసు—అయితే మీయొద్ద నేను నీతివాక్యములను నేర్చుకొనవలసియే యున్నది. అన్నగారూ! తమరు చేసినపని నేను చేసినా నని చెప్పుచుఁ బద్మావతితో నాకేమో సంబంధ మున్నదని చెప్పుటకుఁ దమ కేల సిగ్గు లేకున్నదో నా కాశ్చర్యముగానున్నది.

కామ—వసుకామా! సిగ్గు బిడియము వదలి పెద్దలదగ్గఱ నీవిట్లనుట తగదు. లోకులు నీవిషయమై చెప్పుకొనుమాటలను నమ్మక సోదరుఁడవని నిన్నడుగ నన్నిట్లని నామనసు నొప్పించుట నీకుఁదగదు.

వసు—నిశ్చయముగా నీ కామెయందు రాగ మున్నదని నీనడతవలన నేననేక పర్యాయములు గనిపెట్టినాఁడను.

కామ—అది కేవల మబద్ధము. నిశ్చయముగా నా కామెయం దట్టి యభిప్రాయమే లేదు.

వసు—నీవు పద్మావతితో రహస్యముగా మాటలాడుచుండఁగా నేను చూచినాను.

కామ—ఛీ. ఛీ. అట్టియపవాద లాడకుము.

వసు—ఒకపర్యాయము రాముఁడు—

కామ—(వసుకాముని చేయిపట్టుకొని) నీతో నొకమాట చెప్పెదను. (తనలో) వీనికి నారహస్యమంతయుఁ దెలిసిన ట్లున్నది. వీనితో నిఁక నీవిషయమును గూర్చి మాటలాడఁగూడదు.

వసు—ఉత్తరమును దీసికొనిపోవుచు—

కామ—చాలు; చాలు. గట్టిగా మాటలాడకు. దామోదరవర్మగా రొకవేళ నీమాటలను విందురు, నీవు నిర్దోషివని నేను దృఢముగా నమ్మియుండనియెడల నిన్నీ సంగతినిగూర్చి యడుగక నేపోదును.

వసు—ఇప్పుడే అవతలకు వెళ్లిన దామోదరవర్మగారు నామాటలను వినుట కెట్లు వీలుపడును. అయితే ఆయన యీగదిలో నేమూలనో దాఁగియుండి యుండవలెను.

కామ—(మెల్లఁగా) నిజము చెప్పుతాను. అదిగో అక్కడ (అని పెట్టెవైపుఁ జూపించుచున్నాఁడు.)

వసు—ఆలాగుననా! అయితే దామోదరవర్మగారి దర్శనము చేసెదను.

కామ—వద్దు వద్దు నీవాపని చెయ్యవద్దు (అని వసుకామునిచేయి పట్టుకొని బతిమాలుకొనుచున్నాఁడు.)

వసు—(పెట్టెయొద్దకుఁ బోయి) దామోదరవర్మగారూ! నమస్కారము. తమరిక్కడ నున్నారని విని తమదర్శనము చేయవచ్చినాను. తమ రీ[^1] ప్రాఁతపెట్టెలో నింత శ్రమకోర్చి యిట్లు బాధపడుచు డాఁగియుండుటకుఁ గారణమేమో నాకుఁ దెలియకున్నది. (అని దామోదరవర్మను చేయిపట్టుకొని యీవలకు లాఁగుచున్నాఁడు.)

దామో—వసుకామా! నీవు బహుయోగ్యుఁడవు నిష్కారణముగాఁ బరులాడిన మాటలను విని నీయందు లేనియనుమానము దెచ్చిపెట్టుకొన్నాను. ఇప్పుడు నామనస్తాప మంతయుఁ బోయినది. నీవు చెప్పినమాటలవలన నిర్దోషివని నేను దృఢముగా నమ్మినాఁడను.

వసు—పోనియ్యండి. ఇంతటితో సరిపోయినది. నేను కామపాలునితోఁ జెప్పఁ దలఁచిన మాట లన్నియు మీరు వినలేదు.

దామో—నిన్నన్నందులకు నీవు తిరిగి కామపాలు ననఁదలఁచుకొంటివికాదు?

వసు—అబ్బే; అది యూరక హాస్యమున కన్న మాటసుమండీ.

దామో—అవును నీవు వేఱే చెప్పనక్కఱలేదు. కామపాలుని యోగ్యతంతయు నాకు బాగుగాఁ దెలిసినది.

వసు—దామోదరవర్మగారూ! ఒకవేళఁ బద్మావతితోఁ గామపాలునిఁ జూచి మీరు నన్ననుకొనలేదుగద.

దామో—ఇఁక నెందుకు నీమాట నమ్మినాను.

(సేవకుఁడు ప్రవేశించి కామపాలుని చెవిలో నేమో చెప్పుచున్నాఁడు.)

వసు—రాముఁడూ! ఆరహస్య మేమిటి?

సేవ—ఏమీ లేదండి సుభద్రమ్మగారు వచ్చినారు. ఆవిడ అయ్యగారితో నేమో రహస్యముగా మాటలాడవలె నని వచ్చినది.

కామ—సుభద్రమ్మా? ఆమె యిప్పు డెందుకు వచ్చినది. ఆమెను లోపలికిఁ దీసికొని రావద్దు.

(సేవకుఁడు వెళ్లుచున్నాఁడు.)

దామోదరవర్మగారూ! వసుకామా! నాకిప్పుడు కొంచె మవసరమైన పనియున్నది. ఆవలకు వెళ్లెదను. నాకొఱకు కొకపెద్దమనుష్యుఁడు వచ్చియున్నాఁడు.

వసు—ఆపెద్దమనుష్యు నిక్కడకు రమ్మను.

కామ—ఆయన యిక్కడకు రాఁడు. నేనే అక్కడకు వెళ్లి మాట్లాడవలెను.

వసు—పోనీ, ఆయనను గొంచెము సావడిలోఁ గూర్చుండుమని చెప్పు. నేను దామోదరవర్మగారినిఁ జూచి చాలకాలమైనది మీతోఁ చాలసంగతులు మాటలాడవలెను.

కామ—(తనలో) వసుకాముఁడు దామోదరవర్మతో మాటలాడఁగూడదు. ఇతఁడిఁక నిక్కడ నున్నచోఁ బద్మావతి దాఁగియున్న స్థలముగూడఁ గనిపెట్టఁగలఁడు. (పైకి) అయితే సుభద్రమ్మను వెళ్లుమని చెప్పి తిరిగియిప్పుడేవచ్చెదను. (అని చెప్పి సుభద్రమ్మ పేరు చెప్పినందుకుఁ బెదవి కొఱికికొనుచు దామోదరవర్మతో రహస్యముగా) బీరువాచాటున నున్నపిల్ల సంగతి యితనితో జెప్పవద్దు.

దామో—(కామపాలునితో రహస్యముగా) నేనాసంగతి యితనితో నెంతమాత్రమును జెప్పను.

(కామపాలుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

వసుకామా! నీయన్న బహుయోగ్యుఁడు. నీ వీపాడుసహవాసము లిఁకమానివేసి యతనిసహవాసము చేసినయెడల బహు బాగుగానుండును. అతని మాటలలోనీతులు గురియుచుండును.

వసు—చాలుఁ జాలు. అతని నీతిబోధనలకు మీరే సంతోషించవలెను. ఆనీతులన్నియు మాటలలోనేగాని చేష్టలలో నెక్కడను లేవు.

దామో—కాదు కాదు. అతనిసంగతిని నీవెఱుఁగవు. అతఁ డెంతమాత్రము దుర్మార్గుఁడుగాఁడు. (తనలో) పూజారివారిపిల్లసంగతి యితనితోఁ జెప్పుదునా!

వసు—అవునండి. ఆయన కేవలము అస్ఖలితబ్రహ్మచారి.

దామో—నీవాతని నట్లాక్షేపింపఁ గూడదు. నీ విట్లంటివని తెలిసినయెడల నాతనిమనసు నొచ్చును.

వసు—అయితే నేనిట్లంటినని యాతనితోఁ జెప్పెదరు కాఁబోలును.

దామో—నేనెందుకు చెప్పెదను. అయితే నీతో నొకమాట చెప్పెదను. ఇటురా. (తనలో) ఇతనితోఁ జెప్పితే భయములేదు. (పైకి) కామపాలుని సంగతి వింటివా ?

వసు—ఏమిటి?

దామో—(మెల్లఁగా) నేనిక్కడకు వచ్చునప్పటికిఁ గామపాలుఁడును ఒకచిన్న దియు నీగదిలో నున్నారు.

వసు— ఏమిటి! కామపాలుఁ డట్టిపనిచెయ్యఁడు. అతను బహుయోగ్యుఁడు. మీ రూరక యనుచున్నారు.

దామో—నామాటనమ్ము. ఆచిన్నది పూజారివారిపిల్ల. నామాట నమ్మకపోయిన యెడల నేనాపిల్ల నీగదిలోఁ జూపించెదను.

వసు—ఈగదిలోనా? ఎక్కడనున్నది ?

దామో— నెమ్మదిగా మాటలాడు. అదిగో! (అని బీరువా వైపుఁజూపించుచున్నాఁడు)

వసు—ఆబీరువా వెనుక దాఁగికొనియున్నదా? అయితే నిఁక నాభామవేషమును రంగస్థలములోనికిఁ దీసికొనివత్తము.

దామో—వద్దు. నామాటవిను, వద్దు. అతఁడు వచ్చుచున్నాఁడు.

వసు—పోనీ; ఆమె రూపురేఖవిలాసము లెట్టివో చూచెదను.

దామో—వద్దు. నామాటవిను. ఈసంగతి కామపాలునకుఁ దెలిసినయెడల నన్ను బ్రతుకనియ్యఁడు.

వసు—మీకేమియు భయములేదు. మీ కిందుమూలముగా నేహానియు రాకుండఁ గాపాడెదను. (అని బీరువా దగ్గఱకుఁ బోయి పద్మావతి చేయిపట్టుకొని యీవల కీడ్చి) పద్మావతీ! నీవేనా పూజారివారిపిల్లవు ?

దామో—పద్మావతియా! పద్మావతియా!

వసు—దామోదరవర్మగారూ! చూచినారా. ఎంతలోఁ బద్మావతి పూజారివారి పిల్లగనుఁ బూజారివారిపిల్ల పద్మావతిగను మారినదో! ఓహో! కామపాలుని యోగ్యత బహు విచిత్రముగానున్నది. భార్యాభర్తల నిద్దఱఁ నింతదాఁకఁ దాఁగుడుమూఁత లాడించినాఁడు. అన్నగారూ! ఇదంతా యేమిటి? తమ నీతి బోధనలన్నియుఁ దుద కీలాగునఁ బరిణమించినవేమి ? తమనీతివాక్యములు మానివేసి మాటలాడక తలవంచుకొని వెలవెలపోవుచు నాలాగున నిలిచి యున్నారేమి ? దామోదరవర్మగారూ! ఇప్పుడైన సంగతంతయు మీకు బోధపడినదా ? మాటలాడరేమి ? దీనియర్థము నాకు బోధపడలేదు. ఇందలి రహస్యము అనుభవముగల పెద్దలుగనుకఁ దమకే బోధపడవలెను. కామపాలుని యోగ్యత యెట్లున్నదో చూచినారా ? (అనివెళ్లఁబోవుచు) కామపాలా దామోదరవర్మగారికి నీవు చేసిన యుపకారము సహింపనర్హాముకాదు. దామో

దరవర్మగారూ! కామపాలుఁడు బహుయోగ్యుఁడు సుమండీ. (అనివెళ్లిచు న్నాఁడు.)

కామ—దామోదరవర్మగారూ! క్షమించండి. నావేషములన్నియుఁ బయలుపడి నవి వాస్తవము మనవిచేసెదను. తాము నన్ను క్షమించితి మన్నయెడల సంగ తంతయుఁ జెప్పెదను.

దామో—అదియేమో చెప్పుము?

కామ—ఏమియు లేదు. పద్మావతి జానకిని నేను వివాహమాడఁదలఁచితి నని విని మీ యభిప్రాయ మేమై యుండునో యని తలఁచి జానకికి నాయం దిష్టము లే దనుమాట గ్రహించి, మీకు వసుకామునం దిష్టము లేదనుమాట దెలిసికొని నాతో మాటలాడుట కిక్కడకు వచ్చి మీరు వచ్చినసంగతి విని భయపడి ఆబీరువా చాటున దాఁగికొనినది. దైవసాక్షిగా నమ్మవలెను.

దామో—సంగతంతయుఁ బూసగ్రుచ్చిన ట్లున్నదున్నట్లు చెప్పినాఁడవు గాఁబో లును. పద్మావతీ! ఈమాట వాస్తవమేనా?

కామ—(పద్మావతితో రహస్యముగా) నీపుణ్యము. ఆసంగతి చెప్పక నన్ను రక్షించుము.

పద్మా—కామపాలుఁడుగారూ! మిమ్ములను రక్షించుటకు నేనెంతటిదానను. నాకుఁ దోఁచినట్లు వాస్తవము చెప్పెదను; నన్నుమీరు నిజమాడవద్దని బాధపెట్టవద్దు.

దామో— పద్మావతి యేమో చెప్పుచున్నది దానిమాటలకు నీవడ్డము రావద్దు.

పద్మా—నేనుచెప్పు మాట వినండి. నేనిక్కడకు జానకి వివాహమునుఁగూర్చి మాటలాడుటకు రాలేదు. జానకిని యీయన వివాహమాడఁదలఁచినాఁ డనికూ డ నే నెఱుఁగను. మన సంసారమునుఁ జక్కపఱచి మీకు నాయందు దయ గలుగుట కుపాయమును చెప్పెదనని నన్నిక్కడకుఁ బిలిచి నాపాతివ్రత్యముఁ జెఱచి నన్నుఁదనకు వశురాలినిఁ గాఁ జేసికొనుటకు నాకు దుర్బోధలనుఁ జే యుచున్నాఁడు.

దామో—ఇప్పుడు నాకు వాస్తవమంతయుఁ జక్కఁగాఁ దెలిసినది.

కామ—ఆమాటలు నమ్మవద్దు. ఆమె భయముచేత మతిలేనిమాట లాడుచున్నది.

పద్మా—నే నెంతమాత్రమును భయపడవలసిన యవసరములేదు. నీవే యిప్పుడు భయపడుచున్నావు. (దామోదరవర్మగారితో) అయ్యా! తాము నామాటలు నమ్మినను సరే నమ్మకపోయినను సరే, నాకుఁ దమయందుఁ గల గౌరవమున

కును, విశ్వాసమునకును నాయంతరాత్మయు, దైవమును మాత్రమే సాక్షులు. ఈకామపాలుఁడు మిక్కిలి దుర్మార్గుఁడు, జానకిని వివాహమాడఁ దలఁచి ఆ సంగతి యబద్ధమని నాయొద్ద బొంకుచు దనకుఁ బరమాప్తులైన మీకు భార్యవనియైన శంకింపక తల్లి మెడలోని మంగళసూత్రము ద్రెంచు దుర్మార్గునివలె నన్నుఁ దనకు వశ్యురాలినిగఁ జేసికొని యమాయకస్వభావముగల మీవంటి యుత్తమునకు మిత్రద్రోహ మాచరింపఁ దలఁచిన యీపరమనీచునిఁ గన్నెత్తి చూచుటకయిన నాకసహ్యముగానున్నది.

(అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

కామ—ఇది యంతయు నాగ్రహచారఫలముగాని మఱియొకటికాదు. నిజము దైవమునకే తెలియును.

దామో—అవును నీవు పరమనీచుడ వనియు, దుర్మార్గుఁడ వనియు, మిత్రద్రోహి వనియు, దైవమునకుఁ దెలిసినమాట వాస్తవమే.

కామ—దామోదరవర్మగారూ! మీరు తొందరపడి యాగ్రహపడవద్దు. నేను చెప్పుమాట వినండి. మీయం దింతగౌరవముగల నే నిట్టిపని చేయుదునా!

దామో—నీగౌరవమును, విశ్వాసమును నేఁటితోఁ దెలిసినది. ఇఁకఁజాలును. నీ మాటలతో నాకవసరము లేదు.

(అని కోపముతో నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

పంచమాంకము.

ప్రథమరంగము.

రంగము : కామపాలునియింట నొకగది.

(కామపాలుఁడును సేవకుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు.)

కామ—కార్యమంతయుఁ జెడి నేను విచారించుచు నాపత్సముద్రములో మునిఁగి యుండఁగా పురుషోత్తమరావు వచ్చినాఁడని చెప్పవచ్చినావు. మూలిగెడు నక్కమీఁదఁ దాటిపండు పడినట్లు నన్నిసమయములోఁ బీడించుకొని తినుట కితఁడుగూడ వచ్చినాఁడు. నీవిట్టివాండ్ర నందఱిని లోపలి కెట్లు రానిచ్చినావు.

సేవ—లేదండి; ఆయనను నేరానియ్యక నేపోదును. వీరభద్రునితోఁగూడఁ గలసి వచ్చుటచే లోపలికి రానియ్యనంటే మీకు కోపమువస్తుందని రానిచ్చినాను.

కామ—ఏడిచినట్టేవుంది. నీవు యెప్పుడు నీలాగుననే చేస్తూవుంటావు. అపార మైనయాపత్సముద్రములో నేను స్నేహితులను బంధువులను చూస్తా ననుకొన్నావు. సరే; లోపలికితీసికొనిరా.

సేవ—చిత్తము. అలాగేనండి. పద్మావతిగారిని మీరీబీరువాచాటున దాఁచినసంగతి దామోదరవర్మగారు కనుకొన్నంటే నే నేమిచెయ్యను, నామీఁద మీరిట్లా కోప పడుతారు.

కామ—నోరుమూసికొనిపో. నీకీసంగతంతా యెందుకు ?

(సేవకుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

నా గ్రహచారదినములు బాగుగాలేవు. నే నెంతదూర మాలోచించి యేకార్యము దలపెట్టినను నదివిఫలమగుచున్నది. నాయయోగ్యతయు నాకుచోద్యవ్యాపారమును నేఁటితో దామోదరవర్మగారికి బయలుపడిపోయినవి. జానకిని నేను వివాహమాడఁగల నన్న యాశ నేఁటితోఁ బోయినది. నామాటలవలనను నడత వలనను దామోదరవర్మగారిని మోసబుచ్చి జానకి నెట్లైన వివాహమాడవలె నని నేనెన్ని యకార్యముల కొడిగట్టి విశ్వప్రయత్నము చేసితినో యదియంతయు నేఁటితోఁ జెడిపోయినది. మహాపద్దశయందున్న నే నీసమయములో నితరులకు సహాయము చేయుటగూడనా! పురుషోత్తమరావుతో నేనిప్పు డేమని మాటలాడను. నాహృదయము దహించుకొనిపోవుచున్నను పైకిఁగనఁబడనీయక నవ్వుమొగముతో నుండి యూఱడింపఁబడవలసిన నేను పురుషోత్తమరావు నూఱడింప వలసివచ్చెను. అదిగో! వీరభద్రుఁడును బురుషోత్తమరావును వచ్చుచున్నారు. కొంచెము చిఱునవ్వు దెచ్చుకొని వారినాదరించి మర్యాద చేసెదను.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

(విజయవర్మయు వీరభద్రుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు.)

విజ—వీరభద్రా! కామపాలుఁడు మనలఁ జూచియుఁ జూడనట్లు తలపంచుకొని లోనికిఁ బోవుచున్నాఁడు.

వీర—అతనిస్వభావ మట్టిదేనండి. అతని నెవరు చూడవచ్చినను దన్నేమైన నడుగుదు రనియనుమానపడి వారితో మాటలాడుటకుఁ గూడ నిష్టపడడు.

విజ—ఇట్టివాఁడు ధార్మికుఁ డని దామోదరవర్మ యెట్లునమ్ముచున్నాఁడో గదా

వీర—ఇతనిమాటలు విని మోసపోయి పాపము దామోదరవర్మగారీతఁడు పరమ యోగ్యుఁడని నమ్ముచున్నారు. ఆయనయెదుటఁ దనకు లేని యోగ్యతఁ గనఁ బఱచి మాయోపాయములవలన నితఁడు దనకార్యము గొనసాగించుకొనఁ దలఁచియున్నాఁడు.

విజ—దామోదరవర్మగారు సంతోషించు నాతనిధర్మ మిట్టిదేనా?

వీర—అదిగో! అతఁడు వచ్చుచున్నాఁడు నేను వెళ్లెదను. తా మాతనితోఁ బురుషోత్తమరావు నని మాటలాడిరండి. తరువాత మీపినతండ్రి విజయవర్మగారు వచ్చినా రని మిమ్ముఁ దిరిగి లోనికిఁ దీసికొనివెళ్లెదను.

(అనివెళ్లిపోయెను)

(కామపాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

కామ—అయ్యా క్షమించండి. ఆలస్యమైనది. తమరేనా పురుషోత్తమరావుగారు? తమరినిగూర్చి నేను వినుటయేగాని దర్శన మెప్పుడును జేయలేదు.

విజ—చిత్తము.

కామ—దయచెయ్యండి. ఈలాగు తివాచీమీఁద దయచెయ్యండి. చాలా శ్రమ పడివచ్చినట్లున్నారు. అని విసనకఱ్ఱతో విసరుచు తామిచటికి రావలెనా. తమరు కబురంపితే నేనే వచ్చి తమదర్శనము చేతును.

విజ—సరిసరి. తమ రాలాగున సెలవియ్యవద్దు. (తనలో) ఇతను నాకుఁజేయు మర్యాద చూడ ననుమానము గలుగుచున్నది.

కామ—తమదర్శనము నేనెప్పుడు నిదివఱకుఁ జేయలేదు. కాని తమయోగ్య తంతయు విని మనబంధువులలో నిట్టియోగ్యు లున్నారని సంతోషించుచు న్నాను. నేఁడుసుదినము. మీదర్శనమైనది.

విజ—సరిసరి. నేనెంతవాఁడను. ఇదంతయుఁ దమదయగాని మఱియొకటిగాదు. నేను మీతల్లిగారికి మేనమామకొమారుఁడను. ఇప్పు డంతా నాస్థితి చితికిపో వుటచేత మీబంధువుఁడ ననిచెప్పుకొనుటకుఁ గూడ సిగ్గుపడుచున్నాను.

కామ—ఎంతమాట సెలవిచ్చినారు. కలిమిలేములకును బంధుత్వమునకును నేమి సంబంధమున్నది. మీరు నాకు సమీపబంధువులు. దైవలోపమువలన మీ సంసారస్థితి యంతయుఁ జెడిపోయిన దని మనబంధుత్వమున కేలోపమును రాదు. నాయభిప్రాయ మెప్పుడును నాబంధువులకు సహాయము చేయవలయు ననియేగాని మఱి యొకటి కాదు.

విజ—మీపినతండ్రి విజయవర్మగారు నాకుఁ బరమాప్తులు. ఆయన యిక్కడ నున్నయెడల నాకెట్టిసహాయ మైనఁజేతురు.

కామ—ఆయన యిప్పుడు చెన్నపట్టణములో నున్నారు. ఏమో ఆయన భాగ్యముచూచి మీ రట్లనుకొనుచున్నారు. ఆయన యీదేశము వదలిపెట్టిన తరువాతఁ దనస్నేహితుల నందఱిని మఱచిపోయినాఁడు. ఆయనకు వార్ధక్యము హెచ్చినకొలఁది ధనాశ హెచ్చుచున్నది. ఇంతయెందుకు, జను లాయన నాకెంతో ఆస్తియిచ్చెనని చెప్పుకొందురు. తమతో నాయంతరంగము మన విచేయుచున్నాను సుమండీ. ఆయన నాకొకచిల్లిగవ్వైన నియ్యకపోయినను ఆయనయాస్తి యంతయు నాకే యిచ్చినాఁడని నేనెంతోవిశ్వాసముగాఁ జెప్పుకొనుచుందును.

విజ—ఏమిటీ! తమమాట మిక్కిలి ఆశ్చర్యముగానున్నది. ఆయన తమకెప్పుడు నేమియు నియ్యనేలేదా.

కామ—ఏమిచెప్పను. ఒకసారి యొకమధురతలరుమాలును, మఱియొకసారి యొక దక్షిణాదిపంచెలచాపును జెన్నపట్టణమునుండి తెచ్చి నాకిచ్చినారు.

విజ—(తనలో) నేనిచ్చిన ద్రవ్యమున కంతకు నితఁడు కృతజ్ఞత బాగుగనే కనఁబఱచుచున్నాఁడు.

కామ—నాతమ్మునిస్థితి యంతయు మీరు వినియేయుందురు. అతను దనయాస్తి యంతయుఁ బోఁగొట్టుకొన్నాఁడు. అతనికిఁ గూడ నేనిప్పుడు కావలసిన సొమ్మప్పుడప్పు డిచ్చుచున్నాను. నేనాతనికిఁ గావలసినప్పు డెల్ల సొమ్మిచ్చుచుండుటఁబట్టియే యతఁ డిప్పటికినిఁ దనదుర్వ్యసనములను మానకున్నాఁడు. అతనికి సొమ్మిచ్చుటొకవిధముగా నాదేతప్పు. అయితే, యేమిచెయ్యను. నాసోదరునకు సహాయము చేయకుండుటకు నాకు మనసొప్పదు. పురుషోత్తమరావుగారు! ఎక్కడలేనిధనము మాతమ్మున కిచ్చుటకే చాలకున్నది. లేకపోయినచో మీకీసమయములో నేనెంతసహాయమైనఁ జేతును.

విజ—(తనలో) వీఁ డుపకారశూన్యుఁ డని నాకుఁ జక్కఁగాఁ దెలిసినది. వీని స్వభావము వేఱే పరీక్షించ నక్కఱలేదు. (పైకి) అయితే నాకు మీరిప్పుడేమాత్రమైన సహాయము చేయలేరా.

కామ—నాస్థితి యంతయుఁ దమకుఁ జెప్పనే చెప్పినాను. ప్రస్తుతము క్షమించండి. ముందుఁ దమకెప్పు డేమికావలసినను దమరుత్తరము వ్రాయుటతడవుగాఁ బంపించుచుందును.

విజ—తమరు ముఖ్యముగా నాకీసమయములో సహాయము చేతురని నమ్మివచ్చినాను.

కామ—తమ కిట్టిసమయములో నేనెంతమాత్రము సహాయము చేయనేరనందుకు నావిచార మింతింతని చెప్పఁజాలను. లేదని చెప్పుటకు నాకు మిక్కిలి విచారముగానున్నది.

విజ—చిత్తము. మీహృదయము చూడఁగా నాకంతయుఁ దెలిసినది. మీరంతగా సెలవియ్యనక్కఱలేదు.

కామ—ఇట్టిసమయములో నెంతమాత్రమైన సహాయము చేయలేని నాబ్రతుకెందుకు. రాముఁడు! పురుషోత్తమరావుగారి నింటివఱకుఁ బంపిరమ్ము.

విజ—అక్కఱలేదు. నేనొంటరిగా వెళ్లఁగలను.

కామ—చిత్తము నమస్కారము. సెలవుదయచేయండి.

విజ—సరిసరి మీరాలాగున సెలవియ్యవద్దు. సెలవు పుచ్చుకొనెదను.

కామ—మీ కెప్పు డేవిధమైన సహాయము గావలసినను నా కొకజాబు వ్రాయండి.

విజ—మీమాటే చాలును. నాకుఁ గనకాభిషేకము చేసినట్లున్నది.

కామ—మీ క్షేమము దప్పక వారమున కొకసారి వ్రాయించవలెను.

విజ—దయయుంచండి.

కామ—సరిసరి మీరు నాయందు దయయుంచవలెను.

విజ—(తనలో) వీనిస్వభావమంతయు నాకిప్పుడు స్పష్టముగాఁ దెలిసినది. (అని వెళ్లుచున్నాఁడు.)

కామ—మంచితనముగాఁ గనిపించుటచే నన్నందఱు నీవిధముగా బాధించుచున్నారు. అందఱిచేతను మంచివాఁడ ననిపించుకొనుటకు నేను లేనిపోని వేషములన్నియు వేయవలసి వచ్చినది. మాటలతో నే నెంత ధార్మికస్వభావమైనఁ గనఁబఱచఁగలను గాని చేతితో నొక చిల్లి గవ్వైన నిచ్చుటకు నాకు మనసొప్పకున్నది.

(వీరభద్రుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

వీర—కామపాలుఁడుగారూ! క్షమించండి. మీ రేదో తొందరపనిమీఁద నున్నట్లున్నారు. (అని యొక యుత్తరము చేతి కిచ్చుచున్నాఁడు.)

కామ—వీరభద్రా! యేమీ పనిలేదు. నీవు వచ్చుటచేత నాకుఁ జాల సంతోషముగా నున్నది. (తనలో) ఒకఁడు వదలిన మఱియొకఁడు నన్ను బిశాచమువలె బాధించుచున్నాఁడు. (ఉత్తరమును జదువుచున్నాఁడు.)

అన్న—అది వయసులో నున్నది. దానిభర్త దామోదరవర్మగారు ముసలివాఁడు గదా.

సుభ—కాని దానిగుణ మట్టిదికాదు.

అన్న—అవునుగాని, సంగతంతా నీకుఁ దెలిసినదా ?

సుభ—కొంతవఱకు విన్నాను. కామపాలుఁ డీదుష్కార్యము చేసెనని యూ రందఱును జెప్పుకొనుచున్నారు.

చల—అన్నపూర్ణమ్మగారూ! కామపాలుఁడే నని మీతోఁ జెప్పలేదా ?

అన్న—కాదు కాదు. ఆపని చేసినది వసుకాముఁడు.

సుభ—వసుకాముఁడా యీమాట వినుట కాశ్చర్యముగా నున్నది.

అన్న—అవును ఈపని వసుకాముఁడే చేసినాఁడు కామపాలుఁడు దామోదర వర్మగారితోఁ జెప్పినాఁడు.

చల—అన్నపూర్ణమ్మగారూ! మీతో నాకు వివాద మెందుకు. దామోదరవర్మ గారికిఁ దగిలిన గాయ మెట్లున్నదో మీకుఁ దెలిసినదా ?

అన్న—దామోదరవర్మగారికి గాయముగూడఁ దగిలినదా ? ఆయనను గొట్టిన సంగతి నేను విననే లేదు.

చల—కామపాలుఁడు దామోదరవర్మగారి తలమీఁదఁ గొట్టి పాఱిపోయినాఁడు.

అన్న—కామపాలుఁడుగాదు. వసుకాముఁడు.

చల—కాదు. కామపాలుఁడే.

అన్న—కామపాలుఁడు తనకు దామోదరవర్మగారియెడలఁ గల గౌరవమున కాయన నట్లు కొట్టఁడు. నిశ్చయముగా నామాట నమ్ము. ఆపని వసుకాముఁడే చేసినాఁడు.

చల—దామోదరవర్మగారినిఁ జూచిన తోడనే పద్మావతి పాఱిపోయినది. కామపాలుని దామోదరవర్మగారు తిట్టినారు. అందుపైన దామోదరవర్మగారి తల పగులునట్లు కామపాలుఁడు కొట్టి పాఱిపోయినాఁడు.

(నారాయణవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

నారా—కామపాలుఁడు దామోదరవర్మగారి ముక్కుమీఁద గ్రుద్దినాఁ డని తాను స్వయముగాఁ జూచిన యొకపెద్దమనిషి చెప్పినాఁడు.

అన్న—నారాయణవర్మగారూ! దామోదరవర్మగారికి గాయము దగిలినమాట నిజమేనా ?

నారా—నిజమే దామోదరవర్మగారికిఁ జాల దెబ్బ తగిలినది. పాపమాయన జీవించుట కష్టము.

చల—ఈముసలితనములో నెత్తిమీఁద నంతకఱ్ఱదెబ్బ తగిలిన తరువాత జీవించుట యెక్కడిది?

నారా—పాప మాయనముక్కుమీఁద నెక్కువగాయమే తగిలినది.

అన్న—పాపము. దామోదరవర్మగారి కెట్టియాపద వచ్చినదోగదా?

చల—అవును. వసుకాముఁ డట్టిపనిఁ జేయవలసినది కాదు.

అన్న—చలపతిరావూ! వసుకాముఁ డన్నమాట యిప్పటికైనఁ దెలిసినదిగద.

చల—నారాయణవర్మ కీసంగతి తెలియనే తెలియదు.

నారా—దామోదరవర్మగా రాతనిఁ గోపము వచ్చునట్లు తిట్టినారు. అప్పుడు వసుకాముఁడు కోపము పట్టలేక దామోదరవర్మగారిని గట్టిగా ముక్కుమీఁద గ్రుద్దినాఁడు.

చల—దామోదరవర్మగారికిఁ గాయము తగిలినమాట వాస్తవమేగాని వసుకాముఁ డాయనముక్కుమీఁద గ్రుద్దలేదు. కామపాలుఁడే దామోదరవర్మగారి తల పగులునట్లు కఱ్ఱతోఁ గొట్టినాఁడు.

సుభ—వీరిలోఁ గొందఱు వసుకాముఁ డనియు మఱికొందఱు కామపాలుఁ డనియుఁ జెప్పుచున్నారు. నే నిందలివాస్తవము దెలిసికొనవలయును.

(అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

చల—వసుకాముఁ డీనేరము చేసినాఁడని చెప్ప సుభద్రమ్మ యెట్లు విచారమగపడుచున్నదో జూచితివా!

నారా—నాకాసంగ తంతయుఁ దెలియును. వసుకామునియందు సుభద్ర కెక్కడలేని మోహము నున్నది.

అన్న—పాపము దామోదరవర్మగారి కెట్లున్నదో! పాపము పద్మాపతి యాయనకు సేవ జేయుచున్నది గాఁబోలు.

నారా—అవును. ఇప్పుడే వైద్యుఁడు గూడ వెళ్లినాఁడు.

చల—ఎవరో వచ్చుచున్నారు.

నారా—ఆయనయే వైద్యుఁడు. ఆయనకు దామోదరవర్మగారి సంగ తంతయుఁ దెలిసి యుంటుంది.

అన్న—అవును. ఆయన వైద్యుఁడులాగుననే గనిపించుచున్నాఁడు. దామోదర వర్మగారి గాయ మెట్లున్నదో ఆయన నడుగుదము.

(విజయవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

నారా—అయ్యా! దామోదరవర్మగారి గాయ మెట్లున్నది?

అన్న—పాప మాయనకుఁ బ్రాణభయము లేదుగద.

చల—పాపము కఱ్ఱతో అయనతల పగుల గొట్టినారఁట.

నారా—రక్తము గాఱునట్లు ముక్కుమీఁద గ్రుద్దినారు గాదండీ!

విజ—ఏమిటి మీమాటల కర్థము నాకు బోధపడుటలేదు.

అందఱు—మీరు దామోదరవర్మగారికిఁ దగిలిన గాయము గుదుర్చుటకు వెళ్లిన వైద్యులు గారా?

విజ—మీమాట బహువింతగా నున్నది. నేను వైద్యుఁడను గాను.

చల—మీరు వైద్యులు గానేకారా?

విజ—నేను కాను. నన్నుఁ జూచి మీరు వైద్యుఁ డని యె ట్లనుకొన్నారు.

అన్న—మీముఖము చూచి మీరు వైద్యుఁడేమో ననుకొన్నాము. కాకపోతే పోనియ్యండి. మీరు దామోదరవర్మగారి స్నేహితులు గాఁబోలు. ఆయన గాయ మెట్లున్నదో మీకుఁ దెలుసునా? నాకాసంగతి వాస్తవము దెలియలేదు.

నారా—ఆయన కపాయకరమైన గాయము మీకుఁ దెలియదా?

చల—ఆయన తల కఱ్ఱతోఁ బగులఁగొట్టినాఁడు.

నారా—రక్తము గాఱున ట్లాయన ముక్కు పగుల గ్రుద్దినాఁడు.

చల—కామపాలుఁడు తల పగులఁగొట్టినాఁడు.

నారా—వసుకాముఁడు ముక్కుమీఁద గ్రుద్దినాఁడు.

విజ—మీ రాడు మాట లొకదానితో నొకటి సంబంధించకున్నది. దామోదర వర్మగారి కపాయకరమైన గాయము దగిలిన దంటారా?

చల—ఆమాట నిశ్చయము.

నారా—అవును. గాయము తగిలినమాట వాస్తవమే.

విజ—ఆయన కేవిధమైన గాయమును తగులలేదు. అదిగో! ఆయనయే వచ్చు చున్నాఁడు.

(దామోదరవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

దామోదరవర్మా! నీవు సమయమునకు వచ్చినావు.

చల—(నారాయణవర్మతో రహస్యముగా) దామోదరవర్మ చనిపోయి దయ్యమై వచ్చినట్లున్నది.

అన్న—పద్మావతిమీఁదియాస వదలక దయ్యమై మనలను బీడించుకొని తినుటకు వచ్చినాఁడు.

నారా—ఈముసలివాఁడు చచ్చి కూడ మనలను వదలకున్నాఁడు.

విజ—దామోదరా! తల పగులఁగొట్టఁబడి యింతత్వరలో నీ వెట్లిక్కడికి రాఁగలిగితివి?

దామో—నాతల పగులఁగొట్టఁబడినదా? (అని తలఁ దడవి చూచుకొనుచున్నాఁడు.)

విజ—వీరు నీ కపాయకరమగు గాయము తగిలిన దనియు నీవు జీవించుట కష్ట మనియుఁ జింతించుచున్నారు. నీ వేగాయమును లేక యిక్కడికి వచ్చినావు. నాకు మిక్కిలి సంతోషముగా నున్నది.

దామో—(తనలో) ఆసంగ తంతయు నూరందఱికి నప్పుడే తెలిసినట్లున్నది.

నారా—మీ కింతవయసు వచ్చినతరువాత మీరు తిరిగి వివాహమాడుట తప్పే.

దామో—ఆసంగతి మీ కెందుకు.

అన్న—దామోదరవర్మగారికిఁ బద్మావతియందుఁ గల ప్రేమ కామె యట్లు సంచరించుట తగదు.

చల—అయినకార్య మేమో అయినది. మీ రిది మనసులోఁ బెట్టుకొనవలయునే గాని పద్మావతిని దండించి యల్లరి చేసికొనఁ గూడదు.

దామో—మీ హితోపదేశము నా కక్కఱలేదు. నాసంగతి మీ కెందుకు.

నారా—తుదకు మీవివాహసౌఖ్య మిట్లు పరిణమించిన దని నాకు విచారముగా నున్నది.

దామో—నావివాహసౌఖ్యమును, సంసారస్థితియు మీ కెందుకు. నోరుమూసికొని పొండి.

అన్న—అవును. నాకాసంగతి యక్కఱలేదు. నేనీసంగతి యెవరితోను జెప్పను

(అని వెళ్లిపోవుచున్నది.)

నారా—పద్మావతి మీయెడల నింత కృతఘ్నతగా నుండఁగూడదు.

(అని వెళ్లుచున్నాఁడు.)

చల—ఇంతపని జరగినప్పటికి మీశాంతము చూచిన మిక్కిలి ఆశ్చర్యముగా నున్నది.

దామో—స్నేహితులమని పేరుబెట్టుకొని మంచిచెడ్డ లాలోచింపక ఆఁడదానిమా టాడు నీదుర్మార్గుని నమ్మరాదు.

విజ—వీరయుక్తాయుక్తములనాలోచింపక నోటికివచ్చినట్లెల్లఁ బ్రేలుచున్నారు.

(వీరభద్రుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

వీర—దామోదరవర్మగారు! మీరు బిగ్గరగా మాట్లాడుచుండుటఁజూడగా కోపప డుచున్న ట్లగపించుచున్నది.

దామో—ఆసంగతి నీకెందుకు. ముసలివాఁడను నాదారిని నన్నుఁ బోనియ్యకుం డ నందఱు నాయాసపెట్టుచున్నారు.

వీర—కోపపడకండి, మీక్షేమము గోరినవాఁడను గనుక ఆలాగడిగినాను.

విజ—దామోదరా! నేను నీతోఁ జెప్పినట్లు మాయన్నకొమాళ్ల స్వభావమును బరిశీలించినాఁడను.

దామో—వారిస్వభావములు నీవు నాతో వేఱే చెప్పనక్కఱలేదు.

వీర—విజయవర్మగారు గూడఁ దమతో నేకీభవించి కామపాలుఁడే యోగ్యుఁ డనియొప్పుకొన్నారు.

విజ—అవును. కామపాలుని యోగ్యత చెప్పశక్యముగాదు.

వీర—అతను పరమయోగ్యుఁ డని దామోదరవర్మగారిదివఱకుఁజెప్ప నేచెప్పినారు.

విజ—కామపాలుఁడు తనయోగ్యతను నిముసములో బయలుపఱచినాఁడు.

వీర—అతను మాటలాడునప్పుడు నీతులు గురియుచుండును.

విజ—దామోదరా! నీవు మాటాడవేమి?

దామో—విజయవర్మా! ఈప్రపంచము మంచిదికాదు. మనమెవ్వరిని మంచివాఁడని నమ్మఁగూడదు.

వీర—ఏమి? తమ రాలా సెలవిచ్చుచున్నారు.

దామో—నన్ను మీరాక్షేపించ వద్దు. సంగతంతయు మీకుఁ దెలిసినట్లున్నది.

వీర—మాకంతయుఁ దెలిసినసంగతి నిజమే. కామపాలు నింటనుండి వచ్చుచుండ గాఁ బద్మావతిని జూచినాను. ఆమె తాను నిర్దోషిణినని తమతోఁ జెప్పుమన్నది.

దామో—విజయవర్మకుఁ గూడ నిదంతయుఁ దెలిసినదా?

విజ—నాకీసంగ తంతయుఁ దెలిసినది.

దామో—బీరువా చాటునఁ బద్మావతియు, పెట్టెలోఁ గూర్చుని నేనును దాఁగికొ ని యున్నసంగతియు నీకుఁదెలిసినదా?

విజ—నీభార్య పూజారివానిపిల్ల యనిచెప్పి నిన్నెట్లు నమ్మించెనోగద!

దామో—ఆసంగతి బహుచమత్కారముగా జరగినది.

విజ—నాకిని తలఁచుకొనిన నవ్వువచ్చుచున్నది.

దామో—ఇది బహుచమత్కారముగానే జరగినది.

వీర—నేఁటికిఁ గామపాలుని యోగ్యత బయలుపడినది.

దామో—వానియోగ్యత చెప్పనక్కఱలేదు. వాఁడు పరమనీచుఁడు, దుర్మార్గుఁడు, మిత్రద్రోహి.

విజ—అయితే; ఆదుర్మార్గుఁడు వసుకాముఁడు నిన్నుఁ బెట్టెలోనుండి యీవలకు లాగినాఁడుగా?

దామో—ఆసంగతి నేనేమనిచెప్పను.

విజ—పద్మావతిని బీరువాచాఁటుననుండి యీవలకుఁ దీసికొని వచ్చినప్పుడు నీమనసెట్లున్నది.

దామో—ఆవిషయము నన్నేమనియడిగెదవు.

విజ—ఈసంగతి దలఁచుకొన్న నవ్వుపుట్టుచున్నది. కాని నిన్నుఁజూచిన నాకు మిక్కిలి విచారముగానున్నది.

వీర—అదిగో! పద్మావతి వచ్చుచున్నది. ఆమెను మాత్రము మీ రపరాధనుగా నెంచఁగూడదు.

విజ—నీ విక్కడ నుండుటఁజూచి యామె పెరటిత్రోవను లోనికిఁ బోవుచున్నది. నే నిప్పుడు వెళ్లెదను. నీవును వీరభద్రుఁడును గలసి పద్మావతి నూఱడించి కామపాలునింట నన్నుఁ గలసికొనుఁడు. నేనిప్పుడే కామపాలునింటికి వెళ్లి యతనిస్వభావమును దెలిసికొంటి ననిచెప్పెదను.

దామో—అలాగుననే వచ్చెదను.

వీర—నేనుగూడ దామోదరవర్మగారితో వచ్చెదను.

(విజయవర్మ వెళ్లుచున్నాఁడు.)

దామో—వీరభద్రా! చూచినావా! పద్మావతి యెట్లు సిగ్గుపడి నేనుబిలిచినను రాకున్నదో.

వీర—మీ రామెపైఁ గోప ముంచఁగూడదు.

దామో—ఏమిచేయుటకును నాకుఁ దోఁచకున్నది. అది వసుకామునిపేరవ్రాసిన యుత్తరము నీకిదివఱకే చూపించినాను.

వీర—ఆయుత్తరము పద్మావతి వ్రాసినది కాదు. పద్మావతికిని దమకును గలహము గల్పించి తమకార్యము కొనసాగించుకొనఁదలఁచి కొందఱు దుర్మార్గులు వ్రాసిరి. ఈవిషయమునుగూర్చి కరటకాచార్యులు దమతో స్వయముగాఁజెప్పును.

దామో—నాకీయనుమానము దీఱినయెడల నామనోవ్యాధియంతయుఁ దీఱును. అదిగో! అది యీలాగున వచ్చుచున్నది. నేను దానితో మాట్లాడెదను.

వీర—ముఖ్యముగా మాట్లాడండి. బిగ్గరగా మాటలాడి యామెను మాత్రము దూషించవద్దు.

దామో—మేమిద్దఱము వివాదపడక సఖ్యముగాఁ గాఁపురము చేయుచుండిన యెడల జనులు నవ్వకమానరు.

వీర—ఇతరులు నవ్వితే మీ కేమిచెడిపోతుంది. మీరు సుఖపడుటయే మాకుఁ గావలసినది.

దామో—నీవుచెప్పిన ట్లాలాగుననే చేసెదను. మే మిఁకఁ జక్కఁగాఁ గాఁపురము చేసి సుఖపడవచ్చును.

వీర—అనుమాన మెక్కడలేని సౌఖ్యభంగమును గలిగించును. మీయనుమానము దీఱిననాటనుండియు మీరు భూలోకస్వర్గసుఖ మనుభవించుచుఁ గాఁపురము చేయవచ్చును.

దామో—వీరభద్రా! కామపాలునిమాటలు విని నేనిదివఱకు మోసపోయినది చాలును. ఇఁక నేనెన్నఁడు నిట్లుమోసపోను.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

తృతీయరంగము.

రంగము:—కామపాలునింట నొకచావడి.

(కామపాలుఁడును సుభద్రయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

సుభ—దామోదరవర్మకు దీనితో వసుకాముని యందు దిష్టముకుదిరి గౌరవము హెచ్చకమానదు. ఇఁక జానకి నాతఁడు వివాహమాడుట కయిష్టపడక తానే స్వయముగా జానకి నాతనికిచ్చి వివాహము చేయును. సరే! మనప్రయత్నము లన్నియు నిప్పటి కీవిధముగా ఫలించినవి. ఈమాట దలఁచుకొనిన నావిచార మింతింతనిచెప్ప నలవికాదు.

కామ—ఇది జరగకుండ నేదైన మన మొక యుపాయ మాలోచింపవలెను.

సుభ—మన మిదివఱకుఁ జేసినప్రయత్నము లన్నియు నీవిధముగాఁ బరిణమించుచున్నవి. ఇంక నాకేయుపాయమును దోఁచుటలేదు. నీవంటిబుద్ధిహీనునితోఁ గలిసి యీప్రయత్నము లన్నియుఁ జేయుట నాదేతప్పు.

కామ—సుభద్రా! నీవు నన్నేల దూషించెదవు. జానకిని వసుకాముఁడు వివాహమాడినచో నాకాశాభంగము గలుగును. నామనోవ్యాకులము నీకేమి తెలియును. నే నీకార్యభంగము నెట్లుసహించుచున్నాఁడనో నీ వెఱుఁగవా ?

సుభ—నీకు జానకియందు నిజమైనయనురాగము లేదు. ఆమె ధనముఁజూచి ద్రవ్యమునకై యామెను వివాహమాడఁదలఁచితివి కావున నీమనోభీష్టము చెడిపోయినదని నీకంతవిచారము లేదు. వసుకామునియందు నాకుఁ గలయనురాగములో శతాంశమైన నీకు జానకియందున్నచో నీవిట్లుండవు.

కామ—సుభద్రా! నామనోరథము చెడిపోయిన దని నన్ను నీవేలదూషించెదవు.

సుభ—దీనికి నీవేకారణము. దామోదరవర్మను మోసముచేసి నీవాయనచే యోగ్యుఁడ వనిపించుకొని జానకి నెట్లయిన వివాహమాడఁ బ్రయత్నించవలయునుగాని నీవాయనభార్యను స్వాధీనముచేసికొనవలె ననియేల ప్రయత్నింపవలెను. నీమనోరథ మీడేర్చు చక్కనిమార్గము వదలి నీవేలవంకరమార్గములఁ బ్రవర్తింపవలెను. నీదుర్నీతియే నిన్నిట్లు పాడుచేసినది.

కామ—అవును నేను జేసినదితప్పనుటకు సందేహములేదు. పద్మావతిని వశపఱచుకొని నామనోభీష్టము మఱింతసులభముగా నీడేర్చుకొనఁ దలఁచిన నీకార్యము మొదలంటఁ జెడిపోయినది. నీవుమాత్రము కార్యభంగము చేయలేదా?

సుభ—నే నెంతమాత్రముఁ జేయలేదు. నేను బహుజాగరూకతతో సంచరించుచున్నాను.

కామ—కరటకాచార్యుఁడు విశ్వాసపాత్రుఁడు గాఁడనియు, నీ వంతగా నమ్మి మనరహస్యము లతనితోఁ జెప్పు టుచితముగా దనియు నీతో నేనెన్నివిధములఁ జెప్పినను వినక యింకను నాతఁడువిశ్వాసపాత్రుఁడనియే తలఁచుచున్నావు గదా.

సుభ—అతఁడు విశ్వాసపాత్రుఁ డనుటకు సందియములేదు.

కామ—నీవు వసుకాముని మోహించి నీవాతని వివాహమాడఁ దలఁచితి వనియాతనికిఁ దెలియును.

సుభ—అతని కీరహస్యము దెలియుటవలన నేమియు భయములేదు.

కామ—మించినకార్యమునకు విచారించఁ బనిలేదు. మనప్రయత్నలోపము లేకుండ నింకను పనిచేయవలెను.

(తలుపు చప్పుడు వినిపించుచున్నది.)

అదిగో! మాపినతండ్రి విజయవర్మగారు వచ్చుచున్నట్లున్నారు. నీవాగదిలోఁ గూర్చుండుము. ఆయన వెళ్లినతరువాత మన మీ సంగతినిగూర్చి యాలోచింతము.

సుభ—ఒకవేళ విజయవర్మ కీసంగతంతయుఁ దెలిసినచో నేమి చేతువు?

కామ—నీకాసందేహ మక్కఱలేదు. దామోదరవర్మ యెన్నఁటికిని సిగ్గుమాలి యీ వృత్తాంతము చెప్పడు. నీకాభయ మక్కఱలేదు. ఒక్కమాటలో విజయవర్మను మోసము చేసి నేను పరమయోగ్యుఁడ నని యాతఁ డనుకొనునట్లు చేయఁగలను.

సుభ—నీశక్తి యంతయు నేనెఱుఁగుదును. నీవేమి చేసినను బహుజాగరూకతతో మాత్రము చేయవలెను.

కామ—ఆలాగుననే చేసెదను.

(సుభద్రమ్మ వెళ్లుచున్నది.)

నామనోరథము చెడిపోయినదని నేనువిచారించుచుఁ బడరానిపాట్లు బడుచుండఁ గార్యభంగము చేసితివని సుభద్రగూడ నన్ను దూషించుచున్నది. నేను వసుకామునికన్న యోగ్యుఁడ నని యూరందఱుఁ జెప్పుకొనుచున్నారు. నాకిందుమూలముననయినఁ గొంతలాభము గలుగకపోదు. ఇదిగో! పురుషోత్తమరావు నన్నుఁ బీడించుకొని తినుటకుఁ దిరిగివచ్చినాఁడు. విజయవర్మ యని తలుపుదీసితినిగాని యీతఁడని తెలిసినచో నెంతయఱచి తలుపుబద్దలుకొట్టినను మాటలాడకపోదును.

(విజయవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

పురుషోత్తమరావూ! ఇప్పుడు నామనసంతయుఁ జెడిపోయియున్నది నీతో మాటలాడుటకు వీలులేదు. నేను నీకిప్పు డేవిధమయిన సహాయమును జేయఁజాలను.

విజ—మీపినతండ్రి విజయవర్మగా రిక్కడకు వత్తురని విని యాయన నేమైన నడుగుటకు వచ్చినాఁడను.

కామ—ఇప్పుడు సమయముగాదు: వెళ్లిపో. మఱియొకపర్యాయము రావచ్చును నేనుగూడ నీకేమయిఁ సహాయముఁ జేయుమని విజయవర్మగారితోఁ జెప్పెదనులే; వెళ్లిపో.

విజ—నేను విజయవర్మగారి దర్శనముచేసి వెళ్లిపోయెదను.

కామ—ఆలాగున పనికిరాదు. తక్షణము వెళ్లిపో.

విజ—విజయవర్మగారి దర్శనము చేసినతరువాత నొకనిముసము వుండను.

కామ—పొమ్మంటె నీవింకా పోవేమి? రాముఁడూ! ఇతని నావలకు గెంటివేయుము. ఏమండి! ఇప్పుడు సమయముగాదంటే మర్యాదగా వెళ్లిపోరేమి?

(వసుకాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

వసు—అన్నగారూ! ఏమో కోపపడుచున్నా రెందుకు. పాపము అప్పన్నయేమి చేసినాఁడు. అతనిమీఁద మీరు కోపపడకండి. ఏమోయీ! అప్పన్నా నీవేమి చేసినావు.

కామ—సరే. ఇతఁడు నీదగ్గఱకుఁ గూడ ముష్టికి వచ్చినాఁడా?

వసు—ఇతను నాదగ్గఱకు వచ్చినాఁడు. ఇతను బహుమంచివాఁడు. అన్నగారూ! తమరుగూడ నీతనిదగ్గఱ బదులుపుచ్చుకొనుట లేదుగద.

కామ—నేనెన్నఁడును బదులు పుచ్చుకొనను. విజయవర్మగా రిప్పుడే యిక్కడకు వచ్చెద నని కబురుపంపించినారు సుమా.

వసు—ఆలాగైతే యితని నాయన జూడఁగూడదు. ఋణములు చేయుచున్నావా యని కోపగించును.

కామ—నేనెన్నివిధములఁ జెప్పినను యీపురుషోత్తమరావు వెళ్లకున్నాఁడు.

వసు—పురుషోత్తమరా వంటా వేమిటి? ఇతనిపేరు అప్పన్న.

కామ—కాదు. కాదు. ఇతనిపేరు పురుషోత్తమరావే.

వసు—నామాట నమ్ము; యితనిపేరు అప్పన్న.

కామ—అతనిపే రేమైతే మనకెందుకు.

వసు—అవును. మనకక్కఱలేదు. అతని యిష్టమువచ్చినన్ని పేర్లు పెట్టుకోమను. రోజుకొకపేరు పెట్టుకొనినను నాకక్కఱలేదు.

(తలు పెవరో గ్రుద్దుచున్నారు.)

కామ—అదిగో! విజయవర్మగారు. పురుషోత్తమరావూ! నీపుణ్యము వెళ్లిపో. నీ మాట మాకక్కఱలేదు. త్వరగా వెళ్లుతావా లేదా

వసు—అతనిఁద్వరగా నావలికిఁ బంపివేయుము.

విజ—మీయింటికివచ్చిన పెద్దమనిషి నిట్లు గెంటుట న్యాయముకాదు.

కామ—నీకు బుద్ధిలేకపోతే యేమిచెయ్యమన్నావు ?

వసు—త్వరగాపో.

(అనియిద్దఱును విజయవర్మను గెంటుచున్నారు.)

(దామోదరవర్మయుఁ బద్మావతియు జానకియు వీరభద్రుఁడును

ప్రవేశించుచున్నారు.)

దామో—విజయవర్మా! నీకుమంచిగౌరవము జరగుచున్నది. చిరకాలమునకు నీయున్నకొమాళ్లను జూడఁగోరి నీవిక్కడికివచ్చి నందులకుఁ బ్రథమదర్శనములోనే వీరిద్దఱు నిన్ను గొంతుకుపిసికి చంపఁబ్రయత్నించుచున్నట్లున్నారు.

పద్మా—మేము సమయమునకు రాకపోయినయెడల వీరిద్దఱును గలసిమి మ్మేమిచేసియుందురో గద.

వీర—అదృష్టవశముచేత సమయమునకు వచ్చినాము. విజయవర్మగారూ! వీరిబంధువు పురుషోత్తమరావు నని మీరుచెప్పినను మీకీపాట్లు దప్పినవికావు.

విజ—బంధువైన పురుషోత్తరావు పేరును, ఋణమిప్పించి యుపకారము చేసిన యప్పన్న పేరును గూడ నిక్కడ పనికివచ్చినవికావు. పురుషోత్తమరావు నని చెప్పి యీమహానుభావుని దగ్గఱ నొక్కచిల్లిగవ్వైనను సహాయము పొందనేరనైతిని. ఋణమిచ్చిన యప్పన్న ననియైన సందేహించక యితను నన్ను గెంటవచ్చినాఁడు. వీరిరువురును గలసి నన్నీవిధముగా గౌరవించుచున్నారు.

కామ—వసుకామా !

వసు—కామపాలా.

కామ—దీనితో మనయోగ్యతంతయుఁ దెలిసినని.

వసు—మన యోగ్యత బహుచక్కగాఁ దెలిసినది.

విజ—దామోదరవర్మగారూ! వీరభద్రా! ఈకామపాలునిసంగతి వినండి. ఇతనికి నిదివఱకు నేనెంతద్రవ్యమిచ్చితినో యింకను నెంతద్రవ్య మియ్యఁదలఁచియుంటినో మీకే తెలిసియున్నది. వీనియందుఁ గృతజ్ఞతయు విశ్వాసమును, సత్యస్వభావమును లవలేశమైన నెంత వెదకినను లేవు.

దామో—విజయవర్మా ! నాకీతనిమిత్రద్రోహమును, గుచోద్యవ్యాపారమును నిన్ననే తెలిసినవి.

పద్మా—ఇతఁడు పరమనీచుఁ డనియు, దుర్మార్గుఁ డనియు నేను దైవసాక్షిగాఁ జెప్పఁగలను.

దామో—ఇతనియోగ్యత మనకందఱకుఁ జక్కఁగాఁ దెలిసినది. మనవలె నితరులు గూడ నీతఁడు యోగ్యుఁడని నమ్మి మోసపోకుందురుగాక.

వసు—(తనలో) ఇప్పటివఱకును యోగ్యుఁడని కొనియాడఁబడిన కామపాలు నే యిట్లు దూషించుచుండ నన్నేమనెదరో గద.

(దామోదరవర్మయుఁ, బద్మావతియు, జానకియుఁ గొంచెమావలికి వెళ్లుచున్నారు.)

విజ—ధనమంతయుఁ బాడుచేసి తనగౌరవముఁ జెఱచుకొన్న వసుకాముఁడు.—

వసు—(తనలో) ఇప్పుడు నాసంగతి గూడ వచ్చుచున్నది. నేనమ్మిన మాపెద్దల చిత్రపటములును, బాడుదేవతార్చనసామగ్రియు నాకొంప దీయును గాఁబోలు.

కామ—విజయవర్మగారూ! ఒక్కమాట చెప్పెదను. దయచేసి వినండి.

వసు—(తనలో) ఇతను మాటలాడునపుడు కొంచెము ధైర్యము దెచ్చుకొనెదను.

విజ—నీయోగ్యతంతయుఁ జెప్పెదవు గాఁబోలు.

కామ—ఏదో నాకుఁ దోఁచినది చెప్పెదను. ఒక్కమాట వినండి. తరువాత నా విషయమై మీచిత్తమువచ్చిన ట్లనుకొనవచ్చును.

విజ—(వసుకామునితో) నీవుగూడ నీయోగ్యతవిషయమై యొకమాట చెప్పెదవా యేమి?

వసు—నాకు యోగ్యతలేదని నేనెఱిఁగియు మీతో నేనేమిచెప్పను. దయయుంచి నన్నుక్షమింప మిమ్ము వేఁడుకొనుచున్నాను.

నీర—విజయవర్మగారూ! వసుకాముని యవ్యక్తప్రవర్తనకు మీ రాతనిపయిఁ గోపపడఁగూడదు. క్షమింపుమని మిమ్మాతఁడు గోరుచున్నాఁడు గావున మీ రాతని క్షమించు టుచితము.

విజ—నిన్నుక్షమించుటకు నీవుచేసినత ప్పొకటిగాదు. విశేషముగుఖ్యాతివడసి మనవంశమునకు వన్నెవెట్టిన పెద్దలచిత్రపటములును పెద్దలార్జించిన దేవతార్చనసామగ్రియు నొక్కనిముసములోఁ గొంచెమైన నాలోచించక చిత్తుకాగితములవలె నమ్మివేసిన యీమహానుభావుని దామోదరవర్మగారూ! చూచినారా?

వసు—విజయవర్మగారూ! నేనుచేసిన యపరాధము క్షమించవలెను. నాసహాయముఁ గోరిన యొకబీదబంధువున కేమైన నియ్యవలయు నను తలంపుతో నేనాచిత్రపటములను దేవతార్చనసామగ్రియు నమ్మినాఁడను. ఉపకారబుద్ధి

తో వేగిరపడి నేను చేసినపనికి నాఁటనుండియు నేను పడుచున్నపశ్చాత్తాప మింతింతని చెప్పఁజాలను. నాకు మహోపకారములను శతసహస్రములుగా నొనరించి నన్నుఁ గంటికి ఱెప్పవలెఁ గాపాడుచున్న మీరే నాయపరాధ మును మన్నించకున్న నాకెవ్వరు దిక్కు? నాతప్పు లన్నియు క్షమింపుఁడు.

(అని విజయవర్మ పాదములపైఁ బడుచున్నాఁడు.)

విజ—(వసుకాముని లేవనెత్తి) నీవెన్నిచిత్రపటములమ్మినను నాపటమమ్మఁజాలక నాయందగపఱచిన విశ్వాసమే చాలును. నిన్ను క్షమించినాఁడను.

వసు—నన్ను మీరిప్పుడు క్షమించి నాకొసఁగిన యాదరణమునకు నేను మీఋణ మెట్లుదీర్చుకొనఁగలుగుదునో నాకుఁ దోఁచకున్నది.

పద్మా—విజయవర్మగారూ! వసుకాముని మీరేమందురోయని జానకి తల్లడిల్లుచున్నది.

విజ—జానకీ! నీవు వసుకామునిఁ బ్రేమించి యాతనివివాహమాడఁగోరి యున్నావని నే నిదివఱకే విన్నాను.

దామో—అమ్మాయీ! నీయభిప్రాయము దాఁచక చెప్పు.

జాన—నేనేమిచెప్పను. వసుకాముని నేరము లన్నియు క్షమించి యతఁడు సుఖముగాఁ గాలము గడపునట్లు విజయవర్మగారు చేయుటయే నాకుఁగావలసినది. నేనిదివఱ కతని వివాహమాడవలయునని యుద్దేశించుకొని యున్నదానను గాని యిప్పుడు నేనాతని వివాహమాడఁజాలను.

దామో—అమ్మాయీ! ఏమి; యీవెఱ్ఱితనము. ధనమంతయుఁ బోఁగొట్టుకొని యయోగ్యుఁడని మేమందఱఁ మెన్నిచెప్పుచుండినను ఆతనినే గాని వివాహమాడ నని నిశ్చయించుకొని యిప్పుడు విజయవర్మగారి యనుగ్రహమువలన వసుకాముఁడు మంచిస్థితికి రానున్నసమయమున నాతని వివాహమాడ ననుచున్నావేమి?

జాన—అందుకుఁ గారణ మాయన హృదయమునకును సుభద్రమ్మ హృదయమునకును దెలియును.

వసు—(ఆశ్చర్యముతో) నాకును సుభద్రమ్మకునా!

కామ—వసుకామా! నీవీరోజువఱకును సుభద్రమ్మను వివాహమాడెదనని యామెను నమ్మించి, నీవామె నీరీతిని మోసపుచ్చుట న్యాయముగాదు. ఇదిగో, సుభద్రమ్మ యిక్కడనేయున్నది.

(అని గదితలుపు దెఱచుచున్నాఁడు.)

(సుభద్రమ్మ ప్రవేశించుచున్నది.)

దామో—ఇది బహువింతగా నున్నది. వీఁడొక్కొకగదిలో నొక్కొకచిన్నదానిని దాఁచుచున్నట్లున్నాఁడు. ఈవిడగూడఁ బూజారివారిపిల్లయేనా ?

సుభ—విశ్వాసహీనుఁడా! నన్ను నమ్మించి వివాహమాడెద నని చెప్పి నన్నీవిధముగా మోసపుచ్చి వంచింపఁదలఁచితివా ?

వసు—విజయవర్మ్మగారూ! ఈసంగతి యేమో నాకు బోధపడకున్నది. నాకీమాటల కర్థము తెలియలేదు.

కామ—అవును. నీకీమాటల కర్థము దెలియనే తెలియదు. ఇతను సుభద్రమ్మను వివాహమాడెద నని చెప్పి యెట్లామెను నమ్మించెనో కరటకాచార్యునివలన మీకె తెలియును.

దామో—వీరభద్రా! నీవు కరటకాచార్యునిఁగూడ మనతోఁ దీసికొని వచ్చుట వలన మంచిపనియే చేసినావు.

వీర—కరటకాచారీ! ఇటురా.

(కరటకాచారి ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

కరటకాచారి సాక్ష్యము గావలసివచ్చునని నేనిదివఱకే యూహించి యున్నాను. అతని కీసంగతంతయుఁ దెలియునని మీరే చెప్పుచున్నారు గనుక సుభద్రమ్మ చెప్పుమాట కేవలము అబద్ధమని యొప్పుకొనుట కిదిగో కరటకాచారి వచ్చినాఁడు.

సుభ—విశ్వాసహీనుఁడా! కృతఘ్నుఁడా! నీవుగూడ తుదకు నాకపకారము దలఁచినావా? నేఁటికి నావిరోధులతోఁ జేరినావుగద.

కర—సుభద్రమ్మగారూ! నన్నేమి చెయ్యమన్నారు. మీరు నాచేతఁ జేయించిన యకార్యముల కిచ్చినప్రతిఫలముకన్న వాస్తవము చెప్పుటకు వీరు నాలుగింతలు సొమ్మెక్కువిచ్చినారు గనుక నిజమంతయుఁ జెప్పినాను.

దామో—తుదకీమె యొరులను మోసపుచ్చఁదలఁచి తానే మోసపోయినది. సుభద్రమ్మగారూ! మీరీవిషయములోఁ జాలశ్రమపడినారు సుమండీ.

సుభ—మీరందఱు నేకమై యాఁడుదానిని నన్నొకతెను బాధించుచున్నారు. మీయన్యాయము సహింపఁజాలను. ఇంతపనిఁ జేయసాహసించినమీరేకార్యమునైనఁ జేయఁగలరు.

(అనికోపముతో వెళ్లఁబోవుచున్నది.)

పద్మా—సుభద్రమ్మగారూ! కొంచెము గూర్చుండండి. పాపము మీరెంతో శ్రమపడి నాపేరుబెట్టి నేనువ్రాసినట్లు వసుకామునకు త్తరములువ్రాసి తిరిగి వసుకాముఁడు బదులువ్రాసిన ట్లాతనిపేరుపెట్టించి యుత్తరములు వ్రాయించి తాము పడినశ్రమకు మిక్కిలి సంతోషించినాను. మీరేమో స్నేహితులని మోసపోయి మాతోఁగలసి పరులనుగూర్చి యపవాదలాడుదురభ్యాసముగూడ గణించి తుదకు మీచే వంచితురాలనయి నాకాఁపురముఁ జెడఁగొట్టుకొనుటకు సిద్ధమయి తుదకు దైవానుగ్రహమువలన నొకయొడ్డు చేరితిని. మీస్నేహితురాం డ్రందఱకు నమస్కారము. నన్నింతటితో వదిలిపెట్టి నేను మీస్నేహితురాల ననిచెప్పకుండ నతివినయముగా మిమ్ముఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

సుభ—సాటియాఁడుదాన ననికూడ శంకించక నన్నీదుర్మార్గులతోఁ గలసి దూషించుచున్నావు. ఈపాప మూరకపోదు.

(అని కోపముతో వెళ్లిపోవుచున్నది.)

దామో—ఈమెకు సిగ్గును బిడియమును లేనట్లున్నది.

పద్మా—దీనిమాటలు వినుటకే అసహ్యకరముగా నుండును.

దామో—(కామపాలునితో) నీవు చెప్పెద నన్నమాటయేమో యిప్పుడు చెప్పవలెను.

కామ—నేనేమి చెప్పను. నిజమాడవచ్చిన కరటకాచారిని సుభద్ర నిష్కారణముగా దూషించి వ్యవహారమంతయుఁ బాడుచేసినది. ఆమెముక్కోపి. నేనేమి చెప్పుటకును నాకుఁ దోఁచకున్నది. ఇందఱన్యాయమున కొడికట్టి నన్నొక్కనిగాఁ జేసి బాధించఁదలఁచుకొనిన యీశత్రుమధ్యస్థమున నిఁకనుండరాదు.

(అని వెళ్లిపోవుచున్నాఁడు.)

దామో—వీఁడిప్పటికిని దాను యోగ్యుఁడనని చెప్పుచు మనల దుర్మార్గులని దూషించుచున్నాఁడు.

విజ—కామపాలా! నీకును సుభద్రమ్మకును దగియున్నది. నీ వామెను వివాహమాడినచో మీకిద్దఱకుఁ దగియుండును.

వీరభ—కరటకాచారి చెప్పవలసిన దంతయుఁ జెప్పినాఁడు. ఇఁక నాతఁడు వెళ్లవచ్చును.

కర—సుభద్రమ్మగారును, కామపాలుఁడును నాకిచ్చిన ధనమునకాశించి చేయరాని కార్యముల నెన్నియో జేసి దామోదరవర్మగారికిని పద్మావతికిని నేను చేసిన యపకారముల నెల్ల క్షమించవలెను.

దామో—మాకపకారములు చేసి మమ్మాయాసపెట్టినను దుదకు వాస్తవముచెప్పి మాకుపకారమే చేసినాఁడవు.

కర—నే నిఁక నీయూరినుండి పాఱిపోయెదను.

దామో—నీవుపాఱిపోవలసిన యవసరములేదు. నీవు తుదకు న్యాయముగనే ప్రవర్తించినావు.

కర—నాస్నేహితులును పోషకులును నందఱు దుర్మార్గులేగాని సన్మార్గులుగారు. నేనిట్టియకార్యములను జేసి యీయూర జీవించుచున్నాను. ఇప్పుడు మీతో వాస్తవముఁ జెప్పి నాస్నేహితుల గౌరవమంతయుఁ బోఁగొట్టుకొన్నాను.

దామో—నీవు వాస్తవముఁజెప్పితి వనియితరులతోఁ జెప్పి నీగౌరవము చెఱచములే. నీకాభయ మక్కఱలేదు.

(కరటకాచార్యులు వెళ్లిపోవుచున్నాఁడు.)

పద్మా—విజయవర్మగారూ! ఇప్పుడు వాస్తవము జానకికిఁ దెలియనే తెలిసినది. వసుకాముఁడు సుభద్రమ్మను మోహించి యామెను వివాహమాడెద నని యామెతోఁ జెప్పినాఁ డనునసుమానము జానకి కిందుమూలముగాఁ బోయినది.

విజ—అలాగైనచో జానకిని వసుకామునకు రేపే వివాహము చేయవచ్చును.

వసు—విజయవర్మగారూ! తమయనుగ్రహమునకు నేను మిక్కిలిఁ గృతజ్ఞుఁడనై తమ కనేకవందనములు చేయుచున్నాను.

దామో—ఇది బహువింతగా నున్నది. జానకి యభిప్రాయముఁ దెలిసికొనకయే వివాహము నిశ్చయపఱచి యప్పుడే వివాహమైన ట్లానందించుచున్నారు. పెద్దవాఁడనైన నాయభిప్రాయముగూడ మీకక్కఱలేదు గాఁబోలును.

వసు—దామోదరవర్మగారూ! జానకియభిప్రాయము నేనప్పుడే గనిపెట్టినాను. ఆమె నన్ను వివాహమాడ సమ్మతించినది. ఇప్పుడు మిమ్ముఁగూడ నడిగి మీ యనుజ్ఞవడయ నున్నాఁడను.

జాన—సిగ్గుచేత నాయంతరంగమును వెల్లడిచేసి మీతో నేను వసుకాముని వివాహమాడెద నని చెప్పఁ జాలకున్నాను. అన్యోన్యానురాగముగల మాయిరువురకు నొకరియంతరంగ మొకరి కప్పుడే తెలిసి యుండుటఁబట్టి వసుకాముఁడు నా యంతరంగమును గనిపెట్టి మీతో నట్లుచెప్పినాఁడు.

విజ—జానకీ! అలాగున నైనయెడల మీరిరువురను వివాహమాడి చిరకాల మన్యోన్యానురాగము గలిగి సుఖపడవలయును.

దామో—మీరిరువురును నేనును బద్మావతియు నిదివఱకన్యోన్యకలహములతోఁ గాఁపురము చేయుచున్నట్లు గాక సుఖముగాఁ గాఁపురము చేయవలయును.

వసు—వీరభద్రా! నీవు నాకుఁ జేసినయుపకారము నేను మఱవఁజాలను సుమా.

విజ—నిశ్చయముగా వీరభద్రునకు నీవు కృతజ్ఞుఁడవయి యుండవలయును.

దామో—వీరభద్రుఁడు నాతో నెప్పుడుచూచినను వసుకాముఁడు యోగ్యుఁడనియు నతను ఋజుమార్గమునఁ బ్రవర్తించుననియు వాదించి వాస్తవమునే చెప్పినాఁడు.

వసు—నేనిఁక నెన్నఁడును దుష్టులసాంగత్యముఁ జేయక సన్మార్గమునఁ బ్రవర్తించునట్లనుగ్రహింప నీశ్వరుని బ్రార్థించుచు మీకందఱకుఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకవందనము లాచరించుచున్నాను. జానకీ! నిన్ను నేను వివాహమాడఁగలుగుటకు వీరికినాయందుఁగల యనుగ్రహమే కారణముసుమా. స్త్రీలు మాయాశీలురనియుఁ జంచలాత్మలనియు, బూర్వకవులు నిందాస్పదముగా వర్ణించి చెప్పుమాటలు వాస్తవముగాదు. అతికఠిన మగుపురుషులయుల్లములఁ గరఁగించి వారిని సన్మార్గమునఁ బ్రవర్తింపఁజేయఁగలుగుటకు స్త్రీలే సమర్థులు. కావున జానకిని వివాహమాడి నాప్రవర్తనముఁ జక్కఁబఱచుకొని యీశ్వరానుగ్రహమున సన్మార్గమును వదలకుండెదను.

జాన—(తలవంచుకొని సిగ్గుచే నూరకున్నది.)

పద్మా—తమకార్యములను గొనసాగించుకొనఁదలఁచి న్యాయమార్గమును వదలి మోసవృత్తిచేఁ గుతంత్రములఁ బన్ని యితరులకు హాని గలుగఁజేయు దుర్మార్గులను నమ్మఁగూడదు. తాము సత్పురుషులని కొనియాడఁగోరి లేనిపోనివేషములు వేయు వంచితులు చెప్పుమాటలను నమ్మఁగూడదు. అంతశ్శుద్ధి యిసుమంతయు లేక దుష్కార్యముల నాచరించుచు నీతులుబోధించువారు క్రూరమృగముల వంటివారు. స్నేహితులమని పేరుబెట్టుకొని లేనిపోని మాటలాడి పరుల దూషించుచుఁ బాపపుణ్యమెఱుఁగని నన్నుఁగూడ మోసముచేసి యనపరాధనైనను నేను దుర్మార్గురాలనని యితరులతోఁజెప్పి నాకాఁపురముఁ జెడఁగొట్టఁ బ్రయత్నించిన యీపరమనీచుల నేమనవలయును! నేను నిరపరాధురాలనగుటఁబట్టి దైవము నాయం దనుగ్రహించి వాస్తవముఁ దెలిపినాఁడు. వారు చేసినదుష్ప్రయత్నములవలన నాకపకారము జరగుటకు మాఱుగా నుపకారమే జరగినది. జనులయంతరంగము గనిపెట్టుట దుర్ఘటము. పైపై వన్నెలను

నీతివచనములను జూచి సాధారణముగా జనులు మోసపోయి దుష్టులనుగూడ సత్పురుషులనుగా గణింతురు. జనానులాపములు వాస్తవమని నమ్మరాదు. స్నేహితుల మని యనపరాధులమగు నాకును జానకికిని వీరు చేయఁదలఁచిన యపకారము కొనసాగినచో మేమిరువురము నేమికావలసినదో గద! ఒరుల నేరములను వినుటయందు జనులకుఁగలయాసక్తియు నుత్సాహమును వారిఖ్యాతి వినుటయందుఁ గానరాదు. అపవాదము లాదుమానవాధములు తమయప్రస్తుతప్రలాపములవలన జనులకుఁ జేయునష్టమును గుర్తెఱిఁగి న్యాయప్రవర్తకులయి ప్రవర్తింప జగదీశ్వరుఁ డనుగ్రహించును గాక. జానకియు వసుకాముఁడు నన్యోన్యానురాగమునఁ జిరకాలము సుఖ మనుభవింతురుగాక.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

స మా ప్త ము.

సరస్వతి.

ఇదియొక మొదటి తరగతి తెలుఁగుమాసపత్రిక.

ఇందుఁ బ్రసిద్ధపూర్వ ప్రబంధములును, నవీననాటకాదులును, వచనప్రబంధములును, వినోదకరమగు కథలును, జ్ఞానదాయకములును, నీతిబోధకములును నానానేకేతరవిషయములును, ఉత్తమ స్త్రీపురుషుల జీవితములును, చరిత్రాదులును చక్కని కాగితములమీఁద మంచియక్షరములతో మాసమున కేఁబది పుటలకు దక్కువగాకుండ ముద్రింపఁబడుచుండును. ఇది స్త్రీలు బాలురు వృద్ధులు మొదలగ వారందఱుఁ జదువఁదగియుండును. సం॥౧-కి చందా అంచెకూలితో 3 రూప్యాల మాత్రమే. స్త్రీలకును విద్యార్థులకును బల్లెటూరి యుపాధ్యాయులకును ౨ రూప్యాలు మాత్రమే, కావలసినవారు కాకినాడ సరస్వతి మేనేజరుగారికి దరఖాస్తు పంపవలెను. ఈపత్త్రికకుఁ జందాదారులుగానుండువారి కిందుమూలముగా సంవత్సరమునకు వారిచ్చు చందా ధనమునకు రెండింతలు విలువగల పుస్తకములు లభించును స్వల్పమూల్యమునకు మంచి పుస్తకములఁ బడయఁగోరువారి కిదియే సూక్ష్మమార్గము.

సరస్వతీకార్యస్థానమున వెలకు దొరకు పుస్తకములు.

		రు.	అ.	పై.
1.	మాలతీ మాధవీయము (సంస్కృతనాటకమునకు తెనుగు.) ...	0	8	0
2.	చండకౌశిక నాటకము. డిటో ...	0	8	6
3.	అనర్ఘరాఘవము. డిటో ...	0	12	0
4.	రాయనభాస్కరమంత్రి చరిత్రము (వచనము.) ...	0	4	0
5.	శ్రీరామేశ్వర యాత్రాచరిత్రము (పద్యకావ్యము.) ...	0	3	0
6.	మార్కండేయ పురాణము, మారనకవి (పద్యకావ్యము.) ...	1	4	0
7.	మనుష్యవాంఛా నిష్ప్రయోజనత్వము (ఉపన్యాసము.) ...	0	1	0
8.	అశ్వచికిత్సాసారము (తేలికమాటలతోడి వచనము.) ...	0	8	0
9.	శకుంతలాపరిణయము (పద్యకావ్యము.) ...	0	10	0
10.	విజయవిలాసము (పద్యకావ్యము.) ...	0	6	0
11.	నేలబొగ్గు. ...	0	1	0
12.	హిందూగృహము. ...	0	1	0
13.	అపవాదతరంగిణి. ...	0	6	0

సరస్వతీ మేనేజరు - కాకినాడ